

ZAWIKŁANA HISTORIA
REPARACJI s. 12

WOJNA I LUDZKIE
TRAGEDIE s. 10

UNIJNY
IMPAS s. 34

SPEŁNIONE NADZIEJE
ŚW. MONIKI s. 18

28.08.2022

nr 35 (878)

cena 5 zł
(w tym 8% VAT)

NR INDEKSU 205 109

ISSN 1734-9079

www.idziemy.pl

idziemy

Wciąż przegrywamy?

s. 3

Prenumerata redakcyjna tygodnika „Idziemy” na rok 2022

cena 1 egzemplarza – 7 zł; prenumerata kwartalna – 91 zł; prenumerata półroczna – 182 zł; prenumerata roczna – 364 zł.

Pismo nasze można zaprenumerować, wypełniając dokładnie poniższy blankiet. Tel. 22 5120095

nazwa odbiorcy	
W Y D.	D I E C. W A R. - P R A S K I E J 0 4 - 3 5 7
nazwa odbiorcy cd.	
W - w a	u l . G r o c h o w s k a 1 9 4 / 1 9 6
l.k.	nr rachunku odbiorcy
1 7	1 2 4 0 1 0 9 5 1 1 1 1 0 0 1 0 0 5 1 7 2 4 7 3
kwota	
	W P L N
kwota słownie	
nazwa zleceniodawcy	
nazwa zleceniodawcy cd.	
tytułem	
P r e n u m e r a t a t y g o d n i k a	
tytułem cd.	
l d z i e m y n a o k r e s	
pieczęć, data i podpisy zleceniodawcy Opłata:	

ks. Henryk Zieliński

Dlaczego wciąż przegrywamy?

Przegraliśmy II wojnę światową nie tylko w roku 1939 i 1945. My wciąż ją przegrywamy, chociaż formalnie od kapitulacji hitlerowskich Niemiec minęło już ponad 77 lat, a od rozpadu ZSRR upływa lat ponad 30. Ale to bynajmniej nie oznacza ustania skutków przedwczesnej śmierci milionów osób, zniszczenia mienia, dóbr kultury, przekreślenia szans rozwojowych, dziesięcioleci zniewolenia i kosztów wizerunkowych, które wciąż ponosimy. Naszą przegraną jest nie tylko niemożność uzyskania reparacji za poniesione straty, ale nadto coraz bardziej zuchwałe próby obarczania odpowiedzialnością za tę wojnę i za jej skutki właśnie Polski!

Stosunkowo najłatwiej jest obliczyć straty terytorialne, których nasza ojczyzna doznała wskutek agresji niemiecko-rosyjskiej we wrześniu 1939 r. oraz ustaleń naszych aliantów ze Stalinem w Teheranie i Jałcie. Mimo rekompensaty w postaci tzw. Ziemi Odzyskanych Polska z II wojny światowej wyszła z terytorium pomniejszonym o 78 tys. km kw., co oznacza utratę ponad 20 proc. przedwojennej powierzchni. Zostaliśmy potraktowani przez światowe mocarstwa jak przegrani, chociaż byliśmy jednym z najaktywniejszych członków zwycięskiej koalicji i jako pierwsi stawiliśmy czoła obydwu zbrodniczym totalitaryzmom. Jakby tego było mało, nasi alianci oddali nas na 45 lat pod okupację sowieckiej Rosji. Tak okrutnie nie potraktowano w ostatecznym bilansie nawet Niemców!

Można jakoś obliczyć wysokość strat poniesionych wskutek zniszczenia przez Niemców polskich miast, zwłaszcza Warszawy i zbombardowanego w pierwszych minutach wojny bezbronnego Wielunia. Trzeba do tego dodać zburzone fabryki, lotniska, mosty, drogi, porty i wszelakie środki transportu, zrabowane dzwony kościelne, a nawet blachę z dachów. Szacunkowe dane na ten temat opracowuje parlamentarny zespół pod kierownictwem posła Arkadiusza Mularczyka. O wiele trudniej jest określić wartość zniszczonych i zagrabionych nam przez obydwo agresorów dóbr kultury. Wiele z nich nadal znajduje się w prywatnych kolekcjach na Zachodzie. Spadkobiercy grabieżców nie chcą przestać korzystać z tej haniebnej zdobyczy.

Niewymierne, chociaż jakoś policzalne są straty ludzkie. Polska straciła ponad 22 proc. z ok. 27 mln swoich mieszkańców. Wskutek wojny i okupacji poniosło śmierć ponad 6 mln polskich obywateli. Tylko co dziesiąty z nich zginął bezpośrednio w działaniach wojennych, tylko 123 tys. z nich to żołnierze. Pierwsze uderzenie Niemców i Rosjan wymierzone było w pol-

ską inteligencję (w tym duchowieństwo). Wymordowanie polskich elit w Palmirach, Piaśnicy, Katyniu, Dachau i w wielu innych miejscach jest stratą, która boli do dzisiaj. Wciąż cierpi na tym polska nauka, kultura, życie religijne i społeczne. Przytłaczająca większość (prawie 5,4 mln uśmierconych) to ofiary egzekucji, obozów koncentracyjnych, łagrów, więzień i innych metodycznie stosowanych represji.

Około połowy polskich ofiar stanowiili polscy Żydzi. W upamiętniającym ich zagładę jerozolimskim instytucie Yad Vashem jednym z najbardziej przejmujących miejsc jest sala światła, poświęcona pomordowanym dzieciom. Płonie w niej tylko pięć świec, które dzięki odbiciu w setkach luster dają efekt niezliczonych światła, jakby gwiazd na niebie, będących zapowiedzią mnogości dzieci Abrahama. Śmierć dzieci przerwała całą linię pokoleń. Ale czy to dotyczy jedynie dzieci żydowskich? Trzeba pamiętać o tych, które wskutek wojny zostały sierotami, o dzieciach wywożonych na roboty przymusowe, o tych, którym odebrano możliwość zdobycia wykształcenia. Skutki tego trwają do dzisiaj w kolejnych pokoleniach.

Najtrudniejsze do oszacowania i wciąż dotyczące nas są straty wizerunkowe i moralne, które ponosimy przez tę wojnę. Ich apogeum były mocno artykułowane za czasów prezydentury Donalda Trumpa w USA roszczenia organizacji żydowskich w sprawie zadośćuczynienia za mienie bezspadkowe po ludności żydowskiej wymordowanej przez Niemców na terenach dawnej II Rzeczypospolitej. Polaków, naród bohaterski i szczególnie poszkodowany niemiecko-rosyjską agresją, wciąż próbuje się obsadzać w roli „współsprawców” Holokaustu. A przecież jedyną naszą winą – wspólną z naszymi żydowskimi współobywatelami, którzy stanowili ok. 30 proc. naszego społeczeństwa – było to, że razem przegraliśmy tę wojnę o wspólną wówczas ojczyznę. Nie byłoby przecież Holokaustu na naszych ziemiach, gdyby nie nasza wspólna przegrana.

Musimy wygrać wojnę o pamięć, żeby II wojna światowa przestała być przez nas wciąż przegrywana.

henryk.zielinski@idziemy.com.pl

28.08.2022 **idziemy** w numerze:

TEMAT TYGODNIA

O odzyskiwaniu zagrabionych dzieł sztuki mówi wicepremier Piotr Gliński s. 4

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Wojna i ludzkie tragedie – rozmowa z szefem UKiOR Janem Józefem Kasprzykiem s. 10

Zawikłana historia reparacji s. 12

MOJA WIARA

Spełnione nadzieje św. Moniki s. 18

Matka Boska z MS Batory s. 42

NA CZASIE:

Ballada o dzikim Wschodzie – rejon Naddniestrza s. 20

Unijny impas – co z pieniędzmi z KPO? s. 34

W nowy rok szkolny z Caritas s. 54

NA WAKACJE

Duchowni z podręczników: Józef Maria Bocheński – żelazny logik s. 36

Cudowne Podkarpacie: Jodłówka wśród róż s. 38

WARTO WIEDZIEĆ

Rivus, czyli rzeka – rywalizacja między rodzeństwem s. 23

Wapń po ukąszeniu? s. 43

**Czytanie nie kończy się na papierze! Najnowsze wiadomości i opinie na stronie www.idziemy.pl.
E-wydanie tygodnika można zakupić na stronach: www.eprasa.pl, www.egazety.pl.**

Jak duże są straty polskiej kultury z powodu II wojny światowej?

Według powojennych szacunków w wyniku wojny Polska utraciła około 516 tys. dóbr kultury – dzieł sztuki, obiektów muzealnych, całych kolekcji. Do tego dochodzą zbiory biblioteczne, zabytki, nieruchomości... Dla zobrazowania skali strat można powiedzieć, że 70 proc. polskich dóbr kultury zostało w czasie wojny zniszczonych albo skradzionych. Z tej ilości blisko 66 tys. obiektów znajduje się w naszej bazie strat wojennych – czyli zostało opisanych i udokumentowanych, a zaledwie kilkanaście tysięcy jest sfotografowanych bądź posiada jakąkolwiek dokumentację ikonograficzną. Mówiąc o dzie-

fol. PAP/Grzegorz Mornot

Odzyskiwanie zagrabionych dzieł

Z wicepremierem **Piotrem Glińskim**, ministrem kultury i dziedzictwa narodowego, rozmawia Irena Świerdzewska

łach utraconych, trzeba wziąć pod uwagę także te wszystkie niezidentyfikowane, znajdujące się przed wojną w prywatnych mieszkaniach, które mogły ulec zniszczeniu, a których liczba pozostaje nieznana. Skala strat jest olbrzymia, bo kradzież dóbr kultury była w czasie II wojny światowej prowadzona w sposób systematyczny i systemowy przez powołany już na początku wojny specjalny oddział SS, który się tym zajmował, a wcześniej Niemcy przeprowadzili dokładną kwerendę naszych zbiorów i w wielu wypadkach dokładnie wiedzieli, czego i gdzie szukać. Tylko dzięki determinacji i bohaterkiej postawie polskich muzealników udało się niewielką część dzieł uchronić przed grabieżą.

Jak wygląda odzyskiwanie tych dzieł?

W Polsce restytucją, czyli odzyskiwaniem strat wojennych, zajmuje się Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Współpracujemy w tym zakresie również z Ministerstwem

Spraw Zagranicznych, z naszymi placówkami dyplomatycznymi, policją, prokuraturą, a także z wyspecjalizowanymi w poszukiwaniu dzieł sztuki instytucjami zagranicznymi czy np. z FBI

W wyniku wojny Polska utraciła 70 proc. dóbr kultury. Odzyskiwanie ich to żmudna praca.

lub HSI. Ta sieć współpracy jest znacznie szersza, opiera się także na kontaktach z muzeami w Polsce i za granicą, z historykami sztuki i ludźmi działającymi na rynku sztuki. Dostajemy sygnały z bardzo różnych miejsc, ale przede wszystkim opieramy się na własnym systemie poszukiwań, dysponujemy fachowymi, stale udoskonalanymi narzędziami internetowymi, przeszukujemy zasoby udostępniane w sieci. Kiedy docieramy do danego dzieła, naszym zadaniem jest dowiedzenie, że to nasza strata wojenna, nasza własność. Zdarza

się bowiem i tak, że artysta tworzył dwa czy nawet więcej bardzo podobnych do siebie dzieł. Do przeprowadzenia takiego dowodu, do ustalenia, skąd pochodzi dzieło, jakie były jego losy, służą ekspertyzy oraz badania proveniencji danego dzieła. Dopiero kiedy mamy pewność, że to nasza strata, możemy złożyć wniosek restytucyjny. Taki wniosek to nierzadko kilkusetstronicowa dokumentacja dowodząca naszych praw do danego obiektu, a także jego losów i tożsamości.

Jakie są efekty starań ministerstwa?

W ciągu ostatnich sześciu lat odzyskaliśmy 597 dzieł sztuki i elementów kolekcji, m.in. kolekcję archeologiczną z Łodzi. Wśród dzieł odzyskanych są również zabytkowe meble czy rzeźby, ale także... eksponaty skradzione z Państwowego Muzeum Zoologicznego w Warszawie, w tym okazy zoologiczne! Obecnie prowadzonych jest 130 procesów restytucyjnych związanych z konkretnymi dziełami

sztuki. To znaczy, że ustaliliśmy, gdzie znajduje się poszukiwane dzieło, a kolejnym krokiem będzie między innymi udowodnienie, że odpowiada ono opisowi w naszej bazie. Część tych spraw jest już bardzo zaawansowana. Z perspektywy sześciu lat można mówić o sukcesie, ale w stosunku do polskich strat to, co udało się nam odzyskać przez te sześć lat, stanowi zaledwie 0,1 procent utraconych dóbr kultury. Przed nami jeszcze wiele pracy. Z początkiem tego roku przekształciliśmy dotychczasowy Wydział Strat Wojennych i Restytucji Dóbr Kultury w oddzielny Departament Restytucji Dóbr Kultury. Kiedy objąłem kierownictwo Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, odzyskiwaniem dzieł zajmowały się cztery osoby. Dziś w nowym departamencie zatrudnionych jest trzynaście osób, docelowo ma być ich około dwudziestu. Efekty tej zmiany już widać. Na koniec 2021 r. prowadzonych było 85 spraw restytucyjnych, obecnie jest ich już

130, w 2016 r. udało się zakończyć dwa procesy restytucyjne, w 2021 r. takich zakończonych postępowań mieliśmy już osiem.

Na ile państwa i instytucje chcą współpracować w procesach zwrotu dzieł?

Sprawa jest dość skomplikowana. Mimo ogólnych regulacji międzynarodowych w tym zakresie każde państwo kieruje się własną interpretacją prawa i przyjmuje pewne zasady postępowania. Z jednymi współpracą układa się lepiej, z innymi jest trudna. Mamy 20 wniosków restytucyjnych złożonych w Rosji. Strona rosyjska nigdy nie podjęła dialogu, nie zwrócono nam żadnego z dzieł. Prowadzimy trudny dialog z Niemcami, które często okazują brak zainteresowania zwrotem zagrabionych dzieł. W 2018 r. zaproponowałem minister kultury w rządzie Angeli Merkel, pani Monice Grutters, opubliko-

wanie w niemieckich mediach wspólnego apelu do społeczeństwa niemieckiego, do instytucji, o sprawdzenie, czy w swoich zbiorach nie posiadają dóbr kultury, które pochodzą z wątpliwego źródła. Mimo kilkukrotnego podejmowania tematu inicjatywa nie spotkała się ze zrozumieniem niemieckiego ministerstwa kultury. A mówiąc wprost – została tam zablokowana. Ponowiłem ten apel do ministra kultury w rządzie Olafa Scholza. Czekamy na reakcję.

Co będziemy mogli zobaczyć w najbliższym czasie z odzyskanych dzieł sztuki?

We wrześniu podczas specjalnego pokazu w Muzeum Narodowym w Warszawie zaprezentujemy kolekcję specjalną i wyjątkową – tzw. łukaszowców. To cykl siedmiu obrazów namalowanych w 1938 r. przez malarzy z Bractwa św. Łukasza, którzy wykonali dzieło na zamówienie

rządu polskiego na wystawę świątową w Nowym Jorku. Te siedem obrazów przedstawia przełomowe, ważne momenty polskiej historii, które jednocześnie stanowią polski wkład w rozwój cywilizacji zachodniej. Wśród nich jest: zjazd gnieźnieński – spotkanie Bolesława Chrobrego z Ottonem III, chrzest Litwy, unia lubelska, bitwa pod Wiedniem czy konfederacja warszawska. Sytuacja tej kolekcji też była specyficzna, bo obrazy nie zostały ukradzione czy wywiezione z Polski, ale po wybuchu II wojny światowej pozostały za oceanem. Kurator polskiej wystawy nie został opłacony przez polski rząd – ponieważ wybuchła wojna. Po wojnie zdeponował obrazy i cztery makaty projektu Miecysława Szymańskiego w prywatnej uczelni, gdzie pozostawały przez lata na ścianach uczelnianej biblioteki. Ze względu na nieokreślony status dzieł amerykańskie prawo uniemożliwiało ich odzy-

skanie. Mimo wieloletnich starań dopiero w ostatnim czasie, także dzięki zaangażowaniu Polonii, ale chyba przede wszystkim naszej determinacji, udało się przekonać władze uczelni do podjęcia rozmów i porozumienia, na mocy którego ta niezwykła kolekcja już jest w Polsce.

Na ile Polacy z kraju i zza granicy mogą pomóc w odzyskaniu naszych dóbr kultury?

Apelujemy do wszystkich o pomoc. Katalog strat wojennych jest dostępny w Internecie. Cyklicznie prowadzimy akcje informacyjne i promocyjne przypominające o utraconych dobrach kultury, prezentujemy ich wizualizacje. Każdy sygnał skrzętnie sprawdzamy, za każdy jesteśmy wdzięczni. Im większe zaangażowanie nie tylko naszego departamentu, ale i całego społeczeństwa, tym więcej utraconych dzieł ma szansę wrócić do Polski.

Piotr Kościński

włosy, wąsy i broda. To, co pisze i mówi, jest szokujące: ideologia imperialna, ideologia wojny. W swych książkach snuł wizję wielkiej Rosji – supermocarstwa dominującego na przestrzeniach Eurazji, opartego na prawosławiu i rosyjskiej tradycji.

nym oraz sakralno-geograficznym rozwoju nie jest zainteresowana istnieniem niepodległego państwa polskiego w żadnej postaci”.

Ukraina oczywiście – zdaniem Dugina – powinna być częścią Rosji. „Wyzwolimy terytorium od Odessy po Charków i zaanektujemy je w taki czy inny sposób” – dowodził. Bo wschodnia Ukraina to jego zdaniem po prostu „Noworosja”. Gdy rozpoczęła się rosyjska agresja na Ukrainę, Dugin zaostrzył swój ton. „Ukraińców trzeba zabijać, zabijać i zabijać, mówię wam jako profesor” – mówił. „Nasi żołnierze nie wrócą do domu, dopóki [...] Żelenski się nie podda”.

29-letnia Daria Dugin poszła w ślady ojca. Ukończyła filozofię na Moskiewskim Uniwersytecie Państwowym i pod pseudonimem Daria Płatona chwaliła rosyjską agresję na Ukrainę m.in. w ultranacjonalistycznym portalu „Carygrad”. W czerwcu

br. pojechała do Doniecka i Mariupola, publikowała zdjęcia ruin tych miast w mediach społecznościowych. W sobotę 20 sierpnia jechała samochodem po Szosie Możajskiej pod Moskwą, gdy doszło do wybuchu. Zginęła na miejscu. Podobno miał z nią jechać ojciec, ale w ostatniej chwili zrezygnował.

Część rosyjskich komentatorów dowodzi, że celem był sam Dugin, inni zaś twierdzą, że jednak Daria. Sprawcami mieli być oczywiście Ukraińcy. Ci zaś odpowiadają, że to nieprawda, że chodzi o walkę w rosyjskim obozie władzy. W przypadku zabójstwa warto zawsze zadać pytanie: kto na tej śmierci skorzysta? Ukraińcy raczej nie. Stąd koncepcje, że za śmiercią Darii Duginy stoją rosyjscy ultranacjonałści, chcący wykazać, że Putin tak naprawdę jest słaby. Albo walczące o władzę rosyjskie specusłuby. Gdzie leży prawda, możemy jednak nigdy się nie dowiedzieć.

Kto zabił córkę Dugina?

Śmierć Darii Duginy, córki czołowego kremlowskiego ideologa Aleksandra Dugina, stawia mnóstwo pytań. Czy był to zamach na nią, czy na jej ojca? Przeprowadzili go Ukraińcy, jak twierdzą Rosjanie, czy na przykład przeciwnicy Władimira Putina? Tego nie wiadomo.

Dugin wygląda dokładnie tak, jak można sobie wyobrazić osławionego Rasputina, tajemniczego mnicha, rzekomego jasnowidza mającego niezwykle wpływ na cara Mikołaja II: rozwichrzony długie siwe

Europę widzi podzieloną na strefy wpływu Zachodu i Wschodu, tego ostatniego utożsamianego z Rosją i prawosławiem. Granica między nimi przypomina nieco linię ustaloną w traktacie Ribbentrop–Mołotow. Zachodnia Europa winna być jego zdaniem kontrolowana przez Niemcy, pod warunkiem, że będą ściśle współdziałać z Rosją. Polska w tym kontekście jest dla niego nieistotna. Jak pisał, „na eurazjatyckim kontynencie dla Polski miejsca nie ma. [...] Rosja w swoim geopolitycz-

W SKRÓCIE

■ **Wspólne manewry.** Chińscy żołnierze pojadą wkrótce do Rosji, by wziąć udział we wspólnych manewrach z wojskami tego kraju, a także innych państw, w tym Indii, Białorusi, Mongolii i Tadżykistanu – podało ministerstwo obrony w Pekinie.

■ **Przeciw eutanazji.** Argentyński episkopat zabrał głos w sprawie projektu ustawy o eutanazji, która właśnie trafiła do parlamentu. Jako alternatywę proponuje wsparcie oddziałów medycyny paliatywnej. „Wszystkim cierpiącym, również nieuleczalnie chorym, należy zapewnić odpowiednią opiekę, gwarantującą godność i towarzyszenie aż do naturalnej śmierci. Nie jesteśmy panami życia” – napisali biskupi.

■ **Żydzi uciekają.** Od marca ok. 20,5 tys. Żydów wyjechało z Rosji do Izraela – podało BBC. Kolejne tysiące miały przeprowadzić się do innych krajów. Według brytyjskiego nadawcy przyczyną to sprzeciw wobec wojny z Ukrainą oraz obawa przed represjami.

■ **Strzelaniny w szkołach.** W roku szkolnym 2021/2022 w USA doszło do 193 strzelanin w szkołach, to ponad dwa razy więcej niż w roku poprzednim – wynika z raportu organizacji pozarządowej Everytown For Gun Safety (Wszystkie miasta na rzecz bezpieczeństwa broni), który cytuje dziennik „USA Today”.

■ **Zamach pod Moskwą.** W wybuchu samochodu na autostradzie pod Moskwą zginęła Daria Dugina, córka Aleksandra Dugina, głównego ideologa Kremla, rosyjskiego imperializmu i zwolennika inwazji na Ukrainę. „Guru” Kremla w ostatniej chwili zmienił zdanie i wsiadł do innego pojazdu, unikając w ten sposób śmierci.

■ **Największy meczet w Azji Środkowej.** Były prezydent Kazachstanu Nursułtan Nazarbajew otworzył w stolicy Kazachstanu największy meczet w Azji Środkowej. Wysokość jego głównej kopuły wynosi ponad 83 metry, a jej średnica – 62 metry. Każdy z czterech minaretów ma 130 metrów wysokości.

■ **Birma kupuje od Rosji.** Birma planuje import benzyny i innych paliw z Rosji, by złagodzić niedobory i wzrost cen. Dostawy mają się rozpocząć we wrześniu.

■ **Ułaskawiony szef Samsunga.** Prezydent Korei Południowej Jun Suk Jeol ogłosił ułaskawienie prawie 1,7 tys. przestępców, w tym spadkobiercy i faktycznego szefa koncernu Samsung Li Dze Jonga, skazanego na więzienie za korupcję.

■ **Zamach na pisarza.** 75-letni Salman Rushdie, brytyjski pisarz pochodzenia indyjskiego, autor „Szatańskich wersów”, został kilkakrotnie dźgnięty w szyję tuż przed wykładem, który miał wygłosić w Chautauqua w stanie Nowy Jork w USA. Pisarz trafił do szpitala, gdzie przeszedł operację. 24-letni zamachowiec został aresztowany.

fot. PAP/EP/ASTR

UKRAIŃSKIE ZBOŻE W ŚWIAT

Już 27 statków z 670 tys. ton zboża wyszło z ukraińskich portów w ciągu 20 dni działania korytarza zbożowego na Morzu Czarnym – poinformowało ukraińskie ministerstwo infrastruktury. Resort podał, że w tym czasie wpłynęło do ukraińskich portów w celu załadunku 18 statków, a rozpatrywanych jest około 40 ko-

lejnych wniosków o wejście do portu. Ukraina należy do największych eksporterów zbóż na świecie. Korytarz zbożowy utworzono w ramach wynegocjowanego w lipcu przez Turcję i ONZ porozumienia pomiędzy Kijowem a Moskwą, która od początku inwazji na Ukrainę blokowała ukraiński eksport morski.

PRZED WYBORAMI W BRAZYLII

W Brazylii rozpoczęła się oficjalnie kampania przed wyborami prezydenckimi wyznaczonymi na 2 października. W pierwszej turze wyborów startuje dwunastu kandydatów. Jednak, co potwierdzają wszystkie sondaże przedwyborcze, szanse na wybór mają tylko dwaj: lewicowy polityk i przywódca związkowy, dwukrotny prezydent w latach 2002–2010 Luis Inacio Lula da Silva oraz związany z prawicą obecny szef państwa Jair Bolsonaro. Pozostali kandydaci uzyskują w sondażach zaledwie po kilka procent poparcia. Kandydat na prezydenta z ramienia Partii Pracujących, Luis Inacio Lula da Silva, zainaugurował swą kampanię wyborczą wizytą

fot. PAP/EP/Fernando Bizerra

w fabryce samochodów w Sao Paulo, stolicy przemysłowej i finansowej ponaddwumilionowego kraju (na zdjęciu).

W DNIU ŚW. ROCHA

W liturgiczne wspomnienie św. Rocha, francuskiego tercjarza franciszkańskiego, opiekuna zwierząt domowych, ale także patrona aptekarzy, lekarzy, ogrodników, rolników i więźniów, w wielu kościołach

na świecie, także w Polsce, pobłogosławione zostały zwierzęta domowe. Na zdjęciu błogosławienie zwierząt w parafii Bożego Ciała w drugim co do wielkości mieście Boliwii – El Alto.

fot. PAP/EP/Martin Alipaz

fot. PAP/EPA/Naurizio Brambatti BT

TURYŚCI WRACAJĄ

Turyści z całego świata – po przerwie spowodowanej epidemią koronawirusa – ponownie odwiedzają najważniejsze zabytki wielu miast europejskich. Włosi z satysfakcją podali, że tylko w połowie sierpnia kraj ten odwiedzi ponad

10 milionów turystów, to jest więcej niż przed pandemią. Zostawią oni 3,5 miliarda euro. Zadowoleni są również Grecy. Według tamtejszego Ministerstwa Kultury ponad 16 tysięcy osób odwiedza każdego dnia Akropol.

KU CZCI ŚW. STEFANA

Węgry każdego roku 16 sierpnia czczą św. Stefana, swego patrona i króla, w czasie uroczystości odbywających się w katedrze w Szekesfehervarze, historycznej stolicy Węgier, gdzie znajdują się jego relikwie. Założyciel państwa węgierskiego zmarł w tym mieście 15 sierpnia 1038 r. Był wielkim czcicielem Matki Bożej, którą zwykł nazywać Wielką Panią Węgrów. W tym roku uroczystościom przewodniczył kard. Peter Erdo, prymas Węgier. 20 sierpnia

fot. PAP/EPA/Attila Kovacs

przypadła też 939. rocznica kanonizacji św. Stefana, której dokonał papież Grzegorz VII w 1083 r.

BUDYNKI KOŚCIELNE DLA EDUKACJI

Tak jak na początku wojny nasze kościoły i klasztory oraz ich krypty stały się schronami przeciwbombowymi dla setek ludzi, tak teraz z radością pragniemy otworzyć nasze kościoły i klasztory dla naszych dzieci, aby można w nich było kontynuować proces edukacyj-

ny – zaapelował abp Światosław Szewczuk, zwierzchnik grekokatolików w Ukrainie. Zwrócił się do najmłodszych mieszkańców Ukrainy z prośbą o modlitwę w intencji ich ojczyzny. Na zdjęciu zniszczona przez pociski rakietowe szkoła w Charkowie.

fot. PAP/EPA/Mykola Kajeniak

■ **Uwięziony w karcerze.** Osadzony w kolonii karnej rosyjski opozycjonista Aleksiej Nawalny został umieszczony w karcerze, ponieważ próbował zachęcić współwięźniów do przyłączenia się do utworzonego przez siebie związku zawodowego.

■ **Talibowie kontra kobiety.** Strzelając w powietrze, talibowie rozpędzili w Kabulu manifestację kilkudziesięciu kobiet domagających się prawa do nauki i pracy. Uczestniczki demonstracji były potem ścigane i bite kolbami karabinów, skonfiskowano im też telefony.

■ **Wycofanie zgody.** Władze Australii wycofały zgodę na nowy gmach ambasady Rosji niedaleko siedziby australijskiego parlamentu w Canberze. Media piszą o obawach, że Kreml chciał użyć placówki do szpiegowania.

■ **Bez ograniczeń.** We Włoszech niezaszczepieni przeciwko COVID-19 nauczyciele i inni pracownicy szkół mogą od nowego roku szkolnego wrócić do szkół bez żadnych ograniczeń. 1 września przestanie obowiązywać wymóg szczepień dotyczący wszystkich zatrudnionych w oświacie.

■ **Zabójstwo dziennikarza.** Niezależny meksykański dziennikarz Juan Arjon Lopez został znaleziony martwy w mieście San Luis Rio Colorado, a jako przyczynę jego śmierci władze podały cios w głowę. To już czternaste zabójstwo pracownika mediów w Meksyku w tym roku.

■ **Bez sowieckich pomników.** Mój rząd zdecydował o usunięciu sowieckich pomników z przestrzeni publicznej w całym kraju – poinformowała na Twitterze premier Estonii Kaja Kallas.

■ **Wizy na nowo.** Prezydent Łotwy Egils Levits oświadczył, że jego kraj powinien przywrócić się już wydanym obywatelom Rosji wizom i zezwoleniom na pobyt, a następnie osobom, które popierają inwazję rosyjską na Ukrainę, należy wizy anulować bądź ich nie przedłużać.

■ **Atak na hotel w Somalii.** Dwadzieścia osób zginęło podczas ataku terrorystycznego na hotel w stolicy Somalii Mogadyszu. Budynek został zaatakowany przez islamskich bojowników powiązanych z Al-Kaidą, którzy wdali się w wielogodzinną wymianę ognia z próbującymi ich unieszkodliwić siłami bezpieczeństwa.

■ **Tragiczny pożar.** Co najmniej 41 osób zginęło, a 55 zostało poparzonych w pożarze, który wybuchł w koptyjskim kościele w pobliżu stolicy Egiptu, Kairu. Ogień w kościele Abu Sifin w robotniczej dzielnicy Imbaba w mieście Giza wybuchł w systemie klimatyzacji, gdy w świątyni trwało nabożeństwo z udziałem 5 tysięcy wiernych. Wybuch ognia spowodował masową panikę. Współczucie rodzinom ofiar wyraził papież Franciszek.

Serwis przygotowany na podstawie PAP, KAI i RV

Anna Meetschen

Pamięć bez oceniania

Ktoś powiedział, że sierpień to niedziela pośród miesięcy w ciągu roku, bo jest w nim sporo świąt maryjnych, ale także rocznic patriotycznych. W tym roku, z uwagi na wojnę w Ukrainie, inaczej przeżywamy rocznice związane z drugą wojną światową, bo od pół roku konflikt zbrojny toczy się tuż za naszą granicą. Od początku tego miesiąca upamiętniamy więc kolejne etapy powstania warszawskiego, które trwało 63 dni, do 2 października 1944 r. Szczególnie mocno przeżywają sierpień mieszkańcy stołecznej Woli, gdzie co roku wspomina się ok. 50 tys. mieszkańców tej dzielnicy zamordowanych w pierwszych dniach sierpnia.

Z roku na rok coraz popularniejsze stają się spacerzy po powstańczej Warszawie, w których uczestniczą nie tylko Polacy – także ci, którzy specjalnie przyjeżdżają z odległych miast Polski – ale również przebywający w tym czasie w stolicy obcokrajowcy. Fenomen pamięci o poległych w czasie powstania warszawskiego budzi bowiem respekt i podziw nawet za granicą, gdzie często niechętnie odnosi się do wydarzeń z przeszłości, bo akurat nie pasują do dzisiejszego kontekstu życia. Kiedy się idzie śladami powstańców walcących i miejsc martyrologii, niezmiennie, po tylu latach, budzą wzruszenie miejsca uświęcone krwią kapłanów,

zakonników i sióstr zakonnych, którzy oddali życie wraz z cywilami stolicy. I tutaj również można spotkać obcokrajowców, którzy pochylają głowy nad ich śmiercią męczeńską. Już w drugim dniu powstania 16 jezuitów wraz z ponad 20 świeckimi zosta-

nie mieli okazji się znaleźć. I dzięki Bogu. Nasi wschodni sąsiedzi już wiedzą, jak zachowywaliby się w okolicznościach wojennych. Niekiedy odnosi się wrażenie, że obcokrajowcy bardziej rozumieją ofiarę Polaków niż ich potomkowie. W związku ze zbliżającym się 1 września przychodzi na myśl postawa św. Alojzego Orione, włoskiego księdza i założycie-

fot. xhz

ło zamordowanych w piwnicy klasztornej przy ul. Rakowieckiej, z kolei 6 sierpnia zostało rozstrzelanych 30 redemptorystów z ul. Karolkowej, a 31 sierpnia pod gruzami kościoła na Nowym Mieście zginęły 34 sakramentki, 4 księży i ok. 1000 cywilów. A jeszcze wielu innych oddało życie, nie chcąc opuścić swoich podopiecznych, jak bł. o. Michał Czarto-

ryski OP, który 6 września został rozstrzelany wraz z ciężko rannymi powstańcami. Albo bł. ks. Józef Stanek SAC, kapelan powstańców, którego Niemcy powiesili na jego własnej stule 23 września.

W obliczu tych heroicznych postaw żal serce ściska, kiedy słyszy się dywagacje współczesnych mędrków o zasadności powstania warszawskiego. I niestety, są to głównie Polacy, którzy z perspektywy prawie 80 lat oceniają zachowania w sytuacji, w której nigdy

la orionistów, który na wieść, że Niemcy napadły na Polskę, kazał przynieść do swojej izby polską flagę, którą umieścił nad łóżkiem. A w liście z 9 września 1939 r. „Do moich drogich Synów Polaków” napisał: „Polska zmartwychwstanie”. I nie chodzi tu o to, aby robić z Polski męczennika narodów, ale by oddać prawdę historyczną. I temu też służą obchody rocznicowe tych smutnych wydarzeń. Ale jest też drugi powód: aby nigdy nie powtórzył się taki ogrom cierpienia i śmierci. Aby historia nauczyła nas, że pokój jest dobrem, o które trzeba zabiegać w każdym czasie i na wszelkie możliwe sposoby, co nie znaczy, że nie ma się prawa do obrony, kiedy ktoś nas atakuje. Obyśmy nigdy nie znaleźli się w sytuacji naszych przodków lub w tej, którą przeżywają obecnie Ukraińcy, aby ktoś potem mógł oceniać sensowność naszych działań, popijając cappuccino w jednej z sielankowych kafejek na ogromnym cmentarzu, jakim jest Warszawa.

Przed beatyfikacją Jana Pawła I

W niedzielę 4 września o godz. 10.30 na placu św. Piotra w Watykanie odbędzie się beatyfikacja papieża Jana Pawła I. Jego krótki, zaledwie 33-dniowy pontyfikat przypadł od 26 sierpnia do 28 września 1978 r. Beatyfikacji przewodniczyć będzie papież Franciszek. Dzień wcześniej, 3 września wieczorem, w bazylice św. Jana na Lateranie papieski wikariusz generalny diecezji rzymskiej kard. Angelo De Donatis poprowadzi czuwanie modlitwne przed beatyfikacją.

W niedzielę 11 września na placu w Canale d'Agordo, rodzinnej miejscowości Jana Pawła I, wierni trzech diecezji z nim związanych: Belluno-Feltre, Vittorio Veneto i Wenecji wezmą udział w dziękczynieniu za beatyfikację papieża. Mszy świętej będzie przewodniczył patriarcha Wenecji abp Francesco Moraglia.

Fałszywe oskarżenia

Papież Franciszek powiedział, że nie ma wystarczających elementów, aby wszcząć kanoniczne śledztwo w sprawie molestowania seksualnego przez kard. Ouelleta – oświadczył dyrektor Biura Prasowego Stolicy Apostolskiej Matteo Bruni.

Prefekt Dykasterii ds. Biskupów kard. Marc Ouellet znalazł się w gronie 88 duchownych archidiecezji Quebec, wobec których złożono w Kanadzie pozew zbiorowy, oskarżając ich o molestowanie seksualne w okresie od lat 40. XX w. Kardynał miał się tego dopuścić w 2008 r., gdy był arcybiskupem Quebecu, wobec 23-letniej wówczas kobiety. Kard. Ouellet zapoznał się z oskarżeniami byłej stażystki i stanowczo zaprzeczył, jakoby wykonywał wobec niej jakiegokolwiek nieostojne gesty. Zapewnił też, że jeśli rozpocznie się postępowanie sądowe, będzie w nim „czynnie uczestniczył”, aby prawda została ustalona, a jego niewinność uznana.

Dariusz Kowalczyk SJ

Przed pobielaną ścianą

„Uderzy cię Bóg, ściano pobielana! Zasiadłeś, aby mnie sądzić według Prawa, a każesz mnie bić wbrew Prawu?” (Dz 23, 3) – tak św. Paweł zwrócił się do arcykapłana Ananiasza, kiedy ten kazał uderzyć go w twarz podczas przesłuchania przed Sanhedrynem. „Ściana pobielana” to taka, której słaba konstrukcja lub brzydota zostały ukryte pod warstwą białej farby. Innymi słowy, chodzi o ludzi, którzy udają z troską o dobro i sprawiedliwość, a w rzeczywistości są nikczemni. Ktoś mógłby mi przypomnieć tutaj, że przecież Jezus powiedział: „jeśli ktoś uderzy cię w prawy policzek, nadstaw mu i jeszcze drugi” (Mt 5, 39). To prawda, tyle że ten sam Jezus, kiedy został uderzony w twarz, zareagował zdecydowanie: „Jeżeli powiedziałem coś niewłaściwego, udowodnij mi to, a jeśli prawdę powiedziałem, to dlaczego mnie bijesz?” (J 18, 23). A zatem trzeba wiedzieć, kiedy jest czas nadstawienia drugiego policzka, a kiedy trzeba się bronić.

Patrząc na coraz bardziej agresywne i zorkiestrowane ataki na duchownych katolickich, dochodzę do przekonania, że nie jest to czas nadstawiania drugiego policzka, ale adekwatnej odpowiedzi różnym „pobielanym ścianom”. Dlatego cieszy mnie postawa bp. Marka Mendyka, oskarżonego o to, że trzydzieści lat temu molestował dziecko. Biskup nie schował się, ale publicznie wypowiada się na temat oskarżenia przeciwko niemu i zapowiada konkretne działania prawne. W jednym z wywiadów

stwierdził: „Prawda musi wyraźnie wybrzmieć. Ta sprawa dotyka mnie bardzo głęboko. Wiem, że to nie tylko personalny atak na mnie, lecz również uderzenie w cały Kościół w Polsce. Dlatego będę walczył o prawdę na drodze prawnej, aby chronić dobre

imię Kościoła oraz również swoje dobre imię. Należy powstrzymać osoby formułujące fałszywe pomówienia i media, które je bezkrytycznie nagłaśniają”. Tak! Jeśli ksiądz uważa, że został publicznie pomówiony, to ma prawo nie tylko do obrony, ale także do wystąpienia przeciwko temu, kogo uważa za oszczercę. Oczywiście, pisząc te słowa, nie rozstrzygam, czy osoba, która oskarża bp. Mendyka, jest kłamcą, czy też ofiarą, która przez trzydzieści lat kryła w sobie głębokie zranienie.

Wiemy natomiast, że wiele innych oskarżeń przeciwko duchownym okazało się oszczerstwami. Najgłośniejsza tego rodzaju sprawa to historia kard. George’a Pella z Australii. W 2017 r. oskarżono go o molestowanie seksualne nieletnich. Argumentacja oskarżenia była absurdalna, jednak decydujące okazały się nagłonna medialna i katofobiczne nastawienie sądu. Faktów i logiki nie brano pod uwagę. Pell został skazany na sześć lat więzienia, z czego przesiedział rok. Po czym Sąd Najwyższy uniewinnił go, oczyszczając ze wszystkich zarzutów. Kardynała nikt nie przeprosił, nie mówiąc już o ukaraniu ludzi złej woli, którzy doprowadzili do całej sytuacji. Warto przeczytać „Dziennik więzienny” Pella, bo to książka pouczająca, świadectwo wiary w Boga w obliczu zła, które dotyka nas

osobiście. Ostatnio o molestowanie seksualne został oskarżony kanadyjski kard. Marc Ouellet, prefekt Dykasterii ds. Biskupów. W roku 2008 miał się dopuścić molestowania seksualnego wobec 23-letniej wówczas kobiety. Oskarżenie jest tak niewiarygodne, że papież Franciszek po zapoznaniu się z raportami oświadczył, że nie ma wystarczających elementów, by wszcząć kanoniczne śledztwo. No ale błotko pomówień już się do kardynała przykleiło.

Z jedną z tego rodzaju historii zetknąłem się osobiście jako dziekan Wydziału Teologii na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Doniesiono mi, że jeden

ze studentów, kapłan, jest w internecie oskarżany o czyny pedofilskie. Okazało się, że ów kapłan został już całkowicie oczyszczony z zarzutów

zarówno przez sąd kościelny, jak i państwowy. Oskarżenie było oparte na kłamstwie chłopca, który za fałszywe świadectwo dostał pieniądze od człowieka pragnącego zniszczyć młodego kapłana. Pomimo uniewinniających wyroków oszczerstwa w internecie pozostały.

Kościół jest atakowany i prześladowany od swych początków. Zresztą, zapowiadał to Jezus. Najlepszą odpowiedzią jest w tym przypadku wierność Chrystusowi i pełnienie Jego woli. Nie wyklucza to jednak wykorzystywania doczesnych środków, w tym prawnych, by bronić się przed nikczemnością. Bo spolegliwość niekiedy jedynie jeszcze bardziej rozzuchwala różnego rodzaju „pobielane ściany”.

dkowalczyk@jezuici.pl

Autor jest profesorem Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie

Skutki wojny nuklearnej

Pięć miliardów ludzi mogłoby zginąć wskutek wojny nuklearnej między USA i Rosją. Nie byłoby to bezpośrednie ofiary użycia broni, ale głodu, wywołanego przez sadzę odcinającą uprawy od światła słonecznego. Produkcja spożywczych kalorii spadłaby w efekcie aż o 90 proc. – szacują naukowcy na łamach pisma „Nature Food”.

Międzynarodowy zespół naukowców kierowany przez ekspertów z Rutgers University przedstawił analizę skutków żywieniowych wojny nuklearnej. „Dane mówią nam jedną rzecz: nuklearnej wojnie trzeba koniecznie zapobiec” – podsumowuje prof. Alan Robock, współautor opracowania. **i**

Papież w sprawie kard. Becciu

Były prefekt Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych kard. Angelo Becciu zostanie w pełni przywrócony do praw kardynała na polecenie papieża Franciszka – podaje „L’Unité Sarda”. Oznajmił to sam włoski purpurat, przebywający obecnie na wakacjach na swej ojczystej Sardynii.

„W sobotę zadzwonił do mnie papież, aby powiedzieć, że zostanie przywrócony do obowiązków kardynała i aby poprosić mnie o udział w spotkaniu ze wszystkimi kardynałami, które odbędzie się w najbliższych dniach w Rzymie” – powiedział kard. Becciu podczas Mszy świętej odprawionej w Golfo Arancia.

24 września 2020 r. Ojciec Święty przyjął rezygnację z funkcji prefekta Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych oraz praw związanych z godnością kardynalską złożoną przez kard. Becciu. Dymisję tę łączono ze skandalem finansowym związanym z inwestycją Watykanu w londyńską transakcję na rynku nieruchomości. Kardynał zawsze powtarzał, że jest pewien, iż udowodni swoją niewinność. **i**

Jan Józef Kasprzyk – historyk, publicysta, samorządowiec, działacz społeczny. Autor wielu publikacji dotyczących dziejów II RP, od 1998 r. prezes Związku Piłsudczyków i wiceprezes Instytutu Józefa Piłsudskiego, wieloletni komendant główny Związku Strzeleckiego i Marszu Szlakiem I Kompanii Kadrowej, od 2002 r. radny warszawskiego samorządu, w latach 2006–2007 doradca i rzecznik ministra kultury i dziedzictwa narodowego, w 2008 r. koordynator Roku Zbigniewa Herberta, w latach 2009–2015 pracownik naukowy Biblioteki Narodowej, od 2016 r. szef Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Jeśli zabraknie wychowawców, to wykonanie tego zadania jest niezwykle trudne, żeby nie powiedzieć niemożliwe.

Dlaczego agresorzy i okupanci mogli przeprowadzić tak zaplanowaną eksterminację polskich obywateli?

Niemcy i Rosja sowiecka przez pierwsze lata okupacji działały wspólnie w straszącym dziele wyniszczenia narodu polskiego. Już jesienią 1939 r. doszło do szeregu spotkań przedstawicieli niemieckiego i sowieckiego aparatu represji. Wysoko postawieni oficerowie NKWD i Gestapo ustalali wtedy, jak prowadzić politykę eksterminacyjną w stosunku do Polaków. Takie spotkania – nazywane konferencjami – odbywały się w listopadzie i grudniu 1939 r. m. in. w Zakopanem. Choć nie ma z tych spotkań protokołów, co jest rzeczą oczywistą, to znamy ich efekty.

Wiosną 1940 r. rozpoczęła się wspólna akcja niemiecka i sowiecka wymierzona bezpośrednio w polskie elity. Chodziło o pozbowienie Polski przywódców, którzy mogliby

fol. UKOR

Wojna i ludzkie tragedie

Z ministrem **Janem Józefem Kasprzykiem**, szefem Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, rozmawia Irena Świerdzewska

Jak wielu obywateli utraciła Polska wskutek II wojny światowej?

Szacunkowe dane są zatrważające: zginęło ponad 6 mln obywateli polskich, z czego wskutek bezpośrednich działań wojennych śmierć poniosło ok. 10 proc. z nich. Pozostali zginęli w wyniku opresyjnych i planowych działań okupanta niemieckiego. Obok tego blisko pół miliona zginęło w wyniku działań represyjnych okupanta sowieckiego. W tym przypadku trudniej jest ocenić straty, ponieważ Rosjanie w przeciwieństwie do Niemców nie prowadzili tak szczegółowej ewidencji. Poza tym wokół ofiar Głoty Wschodu przez pół wieku trwała świadoma zmowa milczenia. Z rąk okupantów ginęli bezbronni cywile, którzy jako elita

mieli zostać wymazani z życia i kart dziejowych Polski.

Dane, które podajemy, mają charakter szacunkowy. Trudne jest też ich „przeliczenie” w jakimkolwiek wymiarze, bo za każdą z liczb stoi konkretny człowiek, którego wkład w życie społeczne, polityczne, w życie własnej rodziny jest przecież niepoliczalny. Te straty, w odróżnieniu od strat materialnych, są nie do odrobienia. Wojna i okupacja zarówno niemiecka, jak i sowiecka doprowadziły do tego, że bezpowrotnie straciliśmy elitę społeczeństwa.

Proces wychowywania narodu polega na tym, że obecne pokolenia wychowują następne, przekazując im również kod kulturowy wspólnoty narodowej i państwowej.

stawać na czele narodu w walce o wolność. Nie jest przypadkiem, że w tym samym czasie zaczęły się zbrodnie na Polakach dokonywane przez Niemców w Palmirach i przez Rosjan w Katyniu. Te dwa miejsca są symbolami wielu innych działań eksterminacyjnych. Poczynając od lutego 1940 r., w trzech dużych akcjach deportacyjnych Sowieci wywieźli w głąb Rosji przedstawicieli polskich elit i ich rodziny. Listy proskrypcyjne agentura sowiecka, wykorzystując m.in. komunistów, tworzyła jeszcze przed agresją na Polskę. Stąd akcje wywózek, aresztowań i rozstrzelań były precyzyjnie przygotowane.

Eksterminacja dotyczyła także polskiego duchowieństwa?

Kapłani byli postrzegani przez Niemców i Sowieców jako przywódcy duchowi i elita narodu, jako ci, którzy będą podnosić morale Polaków pod okupacją i przewodzić im w walce. Hans Frank mówił wówczas, że Kościół jest jednym z największych zagrożeń dla niemieckiego panowania na terenach podbitych, ponieważ księża w Polsce odgrywają od wieków szczególną rolę, są krzewicielami ducha narodu. Podobnie sytuację oceniali Sowieci. Proszę zwrócić uwagę, że pierwszymi ofiarami zbrodni katyńskiej stają się kapelani wojskowi. Zostają wyselekcjonowani z obozów w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku i już w 1939 r. wywiezieni w nieznanym kierunku i rozstrzelani. Do dziś nie udało się ustalić, gdzie zakopano ich ciała. Pierwsi zostali rozstrzelani w noc wigilijną Bożego Narodzenia – zwracam na to uwagę, bo dla Rosjan aż po chwilę obecną wybór daty nigdy nie jest przypadkowy.

Szacuje się, że w okresie okupacji niemieckiej aresztowanych zostało 2,7 tys. polskich kapłanów, zginęło z nich ponad 2 tys. Na miejscu zostało rozstrzelanych ponad 1 tys. duchownych. Kapłani w różny sposób byli szykanowani, zsyłani do obozów koncentracyjnych, gdzie przebywało 1,2 tys. księży. Symbolami męczeństwa stali się św. Maksymilian Maria Kolbe OFMConv czy bł. bp Michał Kozal z Włocławka. Podobnie jak księża diecezjalni na celowniku okupantów byli zakonnicy i siostry zakonne.

Służąc w środowisku kombatanckim, ma Pan jakieś obserwacje dotyczące skutków doświadczeń wojennych w życiu tych, którzy ocalili?

Trauma II wojny światowej to jest rzecz niewyobrażalna, która kładzie się cieniem na całym dalszym życiu człowieka, na jego psychice. Potwierdzają to podopieczni naszego urzędu. Mój śp. tata opowiadał o swojej konspiracji w AK, ale dopiero po jego śmierci z dokumentów dowiedziałem się, jakim był bohaterem, organizując akcję dywersyjną w zakładach w Starachowicach, za co trafił do obozu w Gross-Rosen i Buchenwald-Dora. Nie wspominał okresu obozowego, tak jakby chciał wyprzeć z pamięci tamten czas.

Reakcje byłych więźniów są różne. Wybitny aktor August Kowalczyk, zmarły niedawno w Oświęcimiu w hospicjum, które zresztą z jego inicjatywy powstało, był więźniem KL Auschwitz, szczególnie katowanym. Odreagowywał traumę w taki sposób, że bardzo dużo opowiadał o tamtym czasie, a jako aktor wcielał się w rolę esesma-

nów i gestapowców. Z kolei kolega taty nie był w stanie przekroczyć bramy Gross-Rosen, obozu, z którego prawie nic nie zostało, jakby obawiał się, że już stamtąd nie wróci.

A straty wizerunkowe? Wciąż musimy się tłumaczyć przed światem, że nie było „polskich” obozów śmierci...

Polska jako pierwszy kraj w Europie i na świecie zdiagnozowała zło i pierwsza się temu złu przeciwstawiła. Tymczasem z różnych względów czyni się nas czasami nawet współodpowiedzialnymi za niemieckie zbrodnie. Musimy walczyć z niesprawiedliwością i kłamstwami historycznymi.

Jak Pan Minister ocenia niemiecką politykę odszkodowawczą wobec Polaków?

W latach 90. podpisane zostało porozumienie między Polską a RFN dotyczące odszkodowań za straty ludzkie. W tym celu utworzono Fundację Polsko-Niemieckie Pojednanie, która na przełomie lat 90. i na początku tego wieku zajmowała się wypłatami odszkodowań dla deportowanych na roboty przymusowe w Niemczech i dla więźniów obozów koncentracyjnych. Odszkodowania zostały wypłacone. Pomagały w jakimś stopniu zadbać o warunki bytowe, zdrowotne ofiar. Trzeba jednak przyznać, że często miały one charakter symboliczny. Co więcej, odszkodowania były wypłacane tym, którzy wojnę przeżyli, nie były wypłacane np. dzieciom, których rodzice zginęli w obozach czy na robotach przymusowych w Niemczech. Obok tego pojawia się pytanie, czy marki niemieckie, euro czy złotówki są w stanie zrehabilitować krzywdę, której doznali Polacy.

Urząd, któremu Pan szefuje, doprowadził do tego, że ci, którzy byli w obozie przejściowym w Pruszkowie, mogą otrzymać status kombatanta. Jakie to ma znaczenie?

Osoby, które w czasie powstania warszawskiego zostały wypędzone przez Niemców i przeszły przez tzw. Dulag 121 w Pruszkowie, przez całe lata nie miały statusu osoby represjonowanej. Zależało nam na usunięciu tej ewidentnej niesprawiedliwości. Od października ubiegłego roku ludzie ci mogą ubiegać się o status represjonowanego. Warto też przypomnieć, że w ostatnich latach weszła w Polskę ustawa,

która pozwala także osobom wywiezionym na Syberię otrzymywać rekompensatę, ponieważ od strony Federacji Rosyjskiej jako kontynuatorki ZSRR osoby te nie mogą liczyć na żadne odszkodowania. Przed laty jako pierwszy wystąpił z taką inicjatywą prezydent Lech Kaczyński, ale zostało to storpedowane przez ówczesną koalicję PO-PSL, bo rzekomo brakowało na to funduszy. Teraz szczęśliwie to się zmieniło i ponad 20 tys. sybiraków otrzymało odszkodowania.

Ile osób znajduje się pod pieczęcią urzędu, którym Pan kieruje?

Jesteśmy opiekunami blisko 280 tys. osób w Polsce, zarówno weteranów walk o niepodległość, jak i osób, które przeszły represje okresu wojennego, wdów i wdowców po tych osobach, a także działaczy opozycji antykomunistycznej. Poza granicami kraju mieszka ok. 15 tys. weteranów rozsianych po całym świecie, głównie w Wielkiej Brytanii, USA, Kanadzie i Australii. Powojenne losy potoczyły się tak, że nie mogli wrócić do ojczyzny. Ich także otaczamy troską i okazujemy im pomoc.

Jak wygląda ta pomoc?

Kombatanci są pod stałą opieką państwa polskiego. Otrzymują comiesięczne świadczenie pieniężne. W zależności od potrzeb świadczona jest im także pomoc jednorazowa bądź okresowa. Mogą skorzystać z różnych programów pomocowych, które od kilku lat realizujemy, np. dofinansowania do zakupu aparatów słuchowych czy do leczenia sanatoryjnego. Cyklicznie organizujemy spotkania dla tego środowiska. Opieka państwa nad tymi osobami w ostatnich latach zmieniła się znacząco. W 2015 r. w budżecie państwa polskiego na pomoc dla kombatantów przeznaczone było 8–9 mln zł, obecnie w tym roku jest to

130 mln. To ilustruje skalę niesionej pomocy.

Mamy też bardzo dużo przedsięwzięć upamiętniających naszych kombatantów i weteranów. Służą temu organizowane uroczystości patriotyczne w kraju i za granicą, mające charakter międzynarodowy i międzypokoleniowy. Staramy się, by żołnierze II Korpusu Polskiego mogli być na grobach swoich kolegów na Monte Cassino, w Anconie, w Bolonii; żeby żołnierze gen. Stanisława Maczka mogli być w Bredzie na grobie swojego dowódcy, a polscy Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata – odwiedzić Izrael. Będąc na uroczystościach z udziałem przedstawicieli tamtych społeczności, nasi weterani wciąż służą ojczyźnie. Są najlepszymi ambasadorami polskich spraw i polskiej historii za granicą.

fol. Narodowe Archiwum Cyfrowe

Piotr Kościński

Zawikłana historia reparacji

Czy Polsce należą się reparacje od Niemiec? Na pewno tak, podobnie jak reparacje od Rosji, czyli następcy prawnego ZSRR. Ale szanse na uzyskanie ich od Berlina są nikłe, a od Moskwy – zerowe.

Taki stan rzeczy jest w znacznej mierze następstwem działań podporządkowanych Sowietom władz PRL oraz zaniedbań poczynionych po 1989 r. w niepodległej Polsce. Od zakończenia II wojny światowej minęło już prawie osiemdziesiąt lat. Im później, tym trudniej cokolwiek żądać. Bezpośredni sprawcy gigantycznych strat poniesionych przez nasz kraj w zdecydowanej większości już nie żyją – a ich dzieci i wnuki nie widzą potrzeby odpowiadania za czyny swych ojców i dziadków. I co gorsza, nie istnieje żaden

międzynarodowy trybunał, który by wymusił wypłacenie reparacji.

SKALA STRAT

Trzeba się przede wszystkim zastanowić, jakie straty poniosła Polska w wyniku ostatniej wojny. Oczywiście, nie chodzi o to, ile zginęło ludzi, bo życie ludzkie jest bezcenne, ale o straty materialne.

Pewne szacunki dokonywane były jeszcze podczas wojny przez istniejące od 1942 r. w ramach rządu emigracyjnego w Londynie Ministerstwo Prac Kongresowych z Marianem Seydą na czele. Ministerstwo to miało przygotować dokumenty na przyszłą konferencję pokojową, a więc i analizowało straty wojenne Polski, by w przyszłości móc żądać reparacji.

Po wojnie, od 1945 r., przy Prezydium Rady Ministrów działało Biuro Odszkodowań Wojennych. I właśnie ono przedstawiło w 1947 r. raport dotyczący szkód wojennych spowodowanych przez III Rzeszę. Łączna ich wartość wynosiła prawie 260 miliardów złotych w ce-

nach z sierpnia 1939 r., co w przeliczeniu (również po kursie z sierpnia 1939 r.) dawało sumę 48,8 miliarda dolarów (obecnie to ponad 1 bilion dolarów). Ubytek majątku narodowego określono na 38 proc. (np. Warszawa utraciła aż 85 proc. substancji miejskiej), przepało 43 proc. dóbr kultury, zniszczono ponad 50 proc. infrastruktury kolejowej czy drogowej.

Teraz też prowadzone są różne obliczenia. Jak pisała „Wielka historia”, profesor Szkoły Głównej Handlowej i autor programu badań nad stratami wojennymi Polski

dla Parlamentarnego Zespołu ds. Odszkodowań od Niemiec Stanisław Ryszard Domański przeanalizował raport z 1947 r., ale uwzględnił „wzrost realnej wartości kapitału w czasie od momentu rachunku strat do chwili obecnej”. Według

Ubytek majątku narodowego w wyniku działań III Rzeszy określono w 1947 r. na 38 proc.

niego w 2018 r. wartość strat materialnych wynosiła 9,6 biliona dolarów.

Niestety, nie mamy analogicznych szacunków dotyczących strat poniesionych w wyniku agresji sowieckiej i zajęcia ponad połowy przedwojennych ziem polskich przez ZSRR.

Straciliśmy np. zagłębie naftowe i gazowe z okolic Borysławia i Drohobycza. Potem, w efekcie „korekty granic” i oddania ZSRR Krystynopola w zamian za fragment Bieszczadów, utraciliśmy też złoża węgla. Oczywiście, można dowodzić, że rekompensatą za te straty jest przekazanie Polsce niemieckich ziem wschodnich, tzw. Ziem Odzyskanych. Ale stamtąd Sowieci rabowali wszystko, co tylko mogli: maszyny z walcowni rur w Gliwicach, z huty żelaza w Bobrku koło Bytomia oraz z huty i walcowni w Łabędach koło Gliwic, a także aparaturę z elektrowni w Blachowni Śląskiej, Chelmsku Śląskim, Miechowie, Mikulczycach, Zabrze i Zdzeszowicach. Z poniemieckich fabryk Górnego Śląska Rosjanie wywieźli też 26 tysięcy ton wyrobów walcowanych, 4 tysiące ton różnych wyrobów metalowych, 3 tysiące ton blachy, 2 tysiące ton rur stalowych, 560 ton lin stalowych i 2,4 tony srebra. I to oczywiście nie wszystko, co zdemontowali i zabrali.

15 PROCENT OD ZSRR

Po wojnie Polsce, podobnie jak innym krajom zaatakowanym przez Niemcy, należały się reparacje – rekompensaty finansowe za straty i szkody spowodowane działaniami wojennymi. Po raz pierwszy funkcjonowanie reparacji określone zostało przez traktat wersalski po I wojnie światowej. Republika Federalna Niemiec ostatnią ratę reparacji za I wojnę wypłaciła w 2010 r.! Niemcy przestały płacić po dojściu do władzy Hitlera, a decyzję o wznowieniu wypłat podjęli w 1953 r. Ostatnia rata wyniosła 94 miliony dolarów.

Po II wojnie światowej reparacje od Niemiec wynikały z konferencji w Jałcie i Poczdamie. W protokole podpisanym przez przywódców USA, ZSRR i Wielkiej Brytanii na zakończenie konferencji jałtańskiej znajduje się postanowienie, że „Niemcy zobowiązane są wynagrodzić w naturze straty spowodowane przez nie w toku wojny narodom sojuszniczym”. Uzgodniono, że reparacje powinny wynosić 20 miliardów dolarów (obecnie to ok. 330 miliardów dolarów) oraz że połowa tej sumy przypadnie Żydzi i Żydzi.

W umowie poczdamskiej z 2 sierpnia 1945 r. stwierdzono, że żądania odszkodowań ze strony ZSRR miały być zaspokojone przez wywiezienie odpowiednich przedmiotów z sowieckiej strefy okupacyjnej w Niemczech oraz funduszy niemieckich znajdujących się za granicą, a roszczenia USA, Wielkiej Brytanii i innych krajów – przez mienie znajdujące się w strefach zachodnich. Wskazano też, że „ZSRR zobowiązuje się zaspokoić polskie żądania o odszkodowanie ze swej własnej części odszkodowań”. W trakcie konferencji poczdamskiej Józef Stalin zasugerował, że ZSRR przekaże Polsce 15 proc. z odszkodowań pobieranych od Niemiec we własnej strefie okupacyjnej (ok. 1,5 miliarda

ówczesnych dolarów, czyli ok. 25 miliardów dolarów dzisiejszych).

Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej RP zawarł z rządem sowieckim umowę w tej sprawie. Sowiety zrzekły się na rzecz Polski „wszelkich pretensji do mienia niemieckiego i innych aktywów (...) na całym terytorium Polski, łącznie z tą częścią terytorium Niemiec, która przechodzi do Polski” (co nie przeszkadzało Rosjanom wywozić całych fabryk z Ziem Odzyskanych) i zobowiązały się odstąpić Polsce „15% wszystkich dostaw reparacyjnych z radzieckiej strefy okupacji Niemiec”. Ale w tej samej umowie zawarto punkt o preferencyjnej cenie polskiego węgla eksportowanego do ZSRR.

PRL REZYGNUJE Z REPARACJI

W czerwcu 1953 r. w NRD doszło do strajków i protestów, głównie na tle ekonomicznym. Moskwa, chcąc wesprzeć nowo utworzone niemieckie „państwo robotników i chłopów”, 22 sierpnia 1953 r. zdecydowała o przerwaniu pobierania reparacji od NRD. Zaledwie dzień później, 23 sierpnia 1953 r., Rada Ministrów PRL przyjęła uchwałę, w której znajduje się m.in. stwierdzenie, że „Niemcy zadośćuczyniły już w znacznym stopniu swym zobowiązaniom z tytułu odszkodowań, a poprawa ich sytuacji gospodarczej leży w interesie pokojowego rozwoju NRD, dlatego rząd PRL, pragnąc wnieść swój dalszy wkład w uregulowanie problemu niemieckiego, powziął decyzję o zrzeczeniu się spłaty odszkodowań na rzecz Polski”. Zrzeczenie się dotyczyło całych Niemiec, nie tylko samej NRD.

Od lat trwają dyskusje i spory, czy ta decyzja jest wiążąca dla obecnych władz RP. 19 października 2004 r. Rada Ministrów RP stwierdziła: „Oświadczenie rządu PRL z 23 sierpnia 1953 r. o zrzeczeniu się przez Polskę reparacji wojennych rząd RP uznaje za obowiązujące (...). Oświadczenie z 23 sierpnia 1953 r. było podjęte zgodnie z ówczesnym porządkiem konstytucyjnym, a ewentualne naciski ze strony ZSRR nie mogą być uznane za groźbę użycia siły z pogwałceniem zasad prawa międzynarodowego wyrażonych w Kartach Narodów Zjednoczonych”.

Jeszcze w 2017 r. polskie MSZ stwierdzało oficjalnie, że stanowisko polskiego rządu nie uległo zmianie, bo „od tamtego czasu bowiem nie były podejmowane formalno-prawne decyzje w tym zakresie”. Ale też nie oznacza to, że „obecny rząd podtrzymał stanowisko z 2004 r. bądź że nie popiera reparacji”. Sytuacja komplikuje się jeszcze bardziej, bo kilka lat temu posłowie Arkadiusz Mularczyk oraz Józef Menes dotarli

do nieznanego wcześniej dokumentu ONZ. Znajduje się w nim oświadczenie rządu PRL z 1969 r., z którego wynika, że Polska wcale się reparacji nie zrzekła. Niezależnie od tego wszystkiego kolejne rządy RFN twierdziły, że Polska reparacji się jednak zrzekła – a więc Niemcy płacić ich nie zamierzają.

Argumentem w próbie uzyskania odszkodowań mają być zaprezentowane 1 września br. (po oddaniu numeru do druku) informacje o polskich stratach wojennych w II wojnie światowej przygotowane przez zespół pod kierunkiem posła PiS Arkadiusza Mularczyka. Prace nad raportem trwały od 2017 r.

CO MOŻNA UZYSKAĆ

Trudno oszacować, co do 1953 r. w ramach reparacji dostaliśmy. Jak pisał prof. Mieczysław Stolarczyk z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w swoim opracowaniu „Reparacje wojenne dla Polski od Niemiec w latach 1945–2020”, dziś „trudno oszacować bilans uzgodnień zapisanych w polsko-radzieckiej umowie z 16 sierpnia 1945 r.”. Szczególnym problemem jest to, że wypłata reparacji powiązana była ze sprzedażą Sowietałom węgla po bardzo niskich cenach. A na dodatek ZSRR wywiózł z Polski wiele poniemieckich fabryk. Według prof. Stolarczyka niewykluczone więc, że bilans tych reparacji był dla naszego kraju ujemny.

Ale też potem Polska otrzymywała pieniądze z RFN. W 1972 r. było to 100 milionów marek na rzecz ofiar pseudomedycznych eksperymentów dokonywanych na obywatelach polskich przez Niemców

w czasie II wojny światowej. W 1975 r. RFN przekazała 1,3 miliarda marek jako odszkodowanie za świadczenia emerytalno-rentowe (dziś marki niemieckie można wymieniać po kursie 1 euro = ok. 2 marek). A w 1992 r. rządy Polski i Niemiec założyły Fundację Polsko-Niemieckie Pojednanie, w ramach prac której otrzymaliśmy ok. 4,7 miliarda złotych. Z kolei w latach 1992–2006 Niemcy i Austria wspólnie wypłaciły odszkodowania ocalałym polskim ofiarom niewolniczej pracy w III Rzeszy, a także polskim sierotom i dzieciom, które były poddane pracy przymusowej.

Reparacji od Niemiec zapewne nie otrzymamy. Te powojenne zostały po prostu siłą zabrane Niemcom przez zwycięskie mocarstwa. Ale niewykluczone jest – po rzetelnym wykazaniu naszych strat – jakaś dalsza rekompensata od Berlina. To wymaga starannej pracy z polskiej strony i zabiegów dyplomatycznych na linii Warszawa – Berlin. Bo żadnych pieniędzy od Niemiec nie jesteśmy w stanie wymusić. Tym bardziej nie wymusiemy ich od Rosji.

W SKRÓCIE

■ **Zmarła najstarsza Polka.** Mieszkająca w Gliwicach Tekla Juniewicz, najstarsza Polka i druga pod względem długowieczności osoba na świecie, zmarła 19 sierpnia. Przeżyła 116 lat, 2 miesiące i 9 dni. Obecnie najstarszą osobą w Polsce jest licząca 111 lat Wanda Szajowska. Urodziła się 12 lutego 1911 r. we Lwowie.

■ **Dokończy dekomunizację.** W ciągu ostatnich trzech miesięcy usunęliśmy 20 sowieckich pomników, ale na naszej liście jest ich 60. To bardzo szybkie tempo, ale chciałbym być tym prezesem IPN, który dokończy proces dekomunizacji w Polsce – powiedział PAP dr Karol Nawrocki, prezes Instytutu Pamięci Narodowej.

■ **Nie zawsze punktualnie.** W drugim kwartale 2022 r. do stacji końcowej punktualnie przyjechało blisko 90 proc. pociągów pasażerskich oraz ponad 44 proc. pociągów towarowych – poinformował Urząd Transportu Kolejowego.

■ **Ważne dla emerytów.** ZUS przestrzega przed oszustami, którzy podają się za pracowników zakładu i proponują załatwienie formalności związanych z czternastą emeryturą. – O czternastkę nie trzeba wnioskować, bo to dodatkowe roczne świadczenie będzie wypłacane z urzędu – podkreśla rzecznik ZUS Paweł Żebrowski.

■ **Szczepienia dla medyków.** Od 17 sierpnia pracownicy wykonujący czynności zawodowe w placówkach ochrony zdrowia, w tym w aptekach i punktach aptecznych, a także studenci kierunków medycznych mogą zaszczyć się kolejną dawką przypominającą przeciwko COVID-19.

■ **Hakerzy z Rosji.** Z chwilą opublikowania oświadczenia w sprawie oskarżeń pod adresem bp. Marka Mendyka strona internetowa Akcji Katolickiej w Polsce została zhakowana z adresów IP znajdujących się na terytorium Federacji Rosyjskiej – podał rzecznik Akcji Katolickiej w Polsce dr Artur Dąbrowski. W oświadczeniu zwracano uwagę, że oskarżenia wobec biskupa świdnickiego są wyszane z palca.

■ **Studenci obcokrajowcy.** W Polsce studiuje prawie 86 tys. cudzoziemców. Ponad połowa z nich pochodzi z państw sąsiadujących – przede wszystkim z Ukrainy (36 tys.) i Białorusi (11 tys.). Większość wybiera studia stacjonarne na uczelniach niepublicznych.

■ **Kształcenie pielęgniarek i położnych.** Minister zdrowia Adam Niedzielski podpisał z prezes Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych umowę o kształceniu poddyplomowym pielęgniarek i położnych. Zakłada ona, że 112 mln zł zostanie przeznaczonych na kursy dla 31,5 tys. osób – poinformowało Ministerstwo Zdrowia.

fol. PAP/Piotr Polak

O BEATYFIKACJĘ KS. KOTLARZA

W kościele Matki Bożej Częstochowskiej w Pelagowie biskup radomski Marek Solarczyk modlił się 18 sierpnia o beatyfikację ks. Romana Kotlarza, w 46. rocznicę jego męczeńskiej śmierci. Proces beatyfikacyjny niezłomnego kapłana, męczennika czasów komunizmu, prowadzi diecezja radomska. W homilii bp Solarczyk nazwał duchownego „sługą tego, co Boże, w każ-

dym czasie i miejscu”. Po liturgii wierni przeszli do Izby Pamięci ks. Romana Kotlarza. Oprócz stałej wystawy poświęconej pamięci ks. Kotlarza można tam zobaczyć dokumenty i artefakty związane z duszpasterzem. Uczestniczący w uroczystościach wicepremier Piotr Gliński zauważył, że ks. Kotlarz był „wyrazicielem robotniczej krzywdy, która wówczas się działa”.

SAKRA W GDAŃSKU

fol. PAP/Marcin Gadowski

46-letni ks. Piotr Przyborek, biblista, dyrektor Wydziału Duszpasterskiego Kurii Metropolitalnej Gdańskiej, 20 sierpnia przyjął święcenia biskupie w archikate-

drze oliwskiej. Swoją posługę biskupa pomocniczego archidiecezji gdańskiej oparł na słowach pochodzących z Listu do Rzymian: „Jesteśmy dziećmi Bożymi”. Głównym konsekratorem był abp Tadeusz Wojda SAC, metropolita gdański, a współkonsekratorami – abp Salvatore Pennacchio, nuncjusz apostolski w Polsce, i bp Zbigniew Zieliński, koadiutor diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. – Dzisiaj archikatedra oliwska wypełniła się ludźmi, którzy przyszli, by wielbić Boga, a mnie otoczyć modlitwą. Za modlitwę dziękuję i pokornie o nią proszę, bym jak najlepiej wypełniał biskupią posługę – powiedział bp Piotr Przyborek.

WYSTAWA W USTRZYKACH DOLNYCH

W Muzeum Przyrodniczym Bieszczadzkiego Parku Narodowego w Ustrzykach Dolnych otwarto nową wystawę stałą. Na ponad 850 metrach kwadratowych mieści się ok. 30 stanowisk ekspozycyjnych, łączących zabytkowe ekspozaty, makiety i dioramy z najnowocześniejszą technologią multimedialną.

fol. PAP/Darek Delmanowicz

fot. PAP/Tomasz Wiktor

KOBIETY W PIEKARACH ŚLĄSKICH

Mimo niepewnej pogody około 60 tysięcy kobiet i dziewcząt wzięło udział w dorocznej pielgrzymce do Matki Bożej Piekarskiej, tradycyjnie odbywającej się w niedzielę po uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. W tym roku główne nabożeństwo odbyło się pod przewodnictwem abp. Józefa Górczyńskiego, metropolity warmińskiego, który też wygłosił homilię. – Wiemy, jakiego świat potrzebuje lekarstwa. Bo mamy wśród nas Zbawiciela świata. Nie możemy gdzie indziej szukać odpowiedzi, bo jej gdzie indziej nie ma. Bo ma ją tylko On, Jezus Chrystus. Świat potrzebuje posłuszeństwa Bogu. Jako

chrześcijanie mamy światu dać tego przykład – przekonywał w homilii. Do wiernych zwrócił się też miejscowy metropolita abp Wiktor Skworc. – Dzisiaj mocniej niż kiedykolwiek dotąd trzeba podnosić głos w obronie kobiet. On zawsze współbrzmiał z obroną życia, które kobieta matka przekazuje niejako swoim kosztem. Tak zrobiła bł. Marianna Biernacka. Jej postać to wzór kobiety całkowicie oddanej życiu; wzór tym bardziej ważny dzisiaj, gdy niektóre prądy myślowe, w tym różne postacie feminizmu, skłaniają do postrzegania macierzyństwa jako swobodnego ograniczenia narzuconego kobiecie – mówił abp Skworc.

ZŁOT CZERWONYCH SAMOCHODÓW

fot. PAP/Jakub Kacmarczyk

Kilkadziesiąt wozów strażackich, w tym pojazdy zabytkowe, należące do OSP z całego kraju, można było zobaczyć podczas V Ogólnopolskiego Złotu Czerwonych Samochodów, organizowanego na terenie Międzynarodowych Targów Poznańskich. W programie wydarzenia znalazły się m.in. pokazy akcji ratunkowych na żywo, gaszenie ognia zabytkową sikawką, prezentacja dziecięcych drużyn pożarniczych i nauka udzielania pierwszej pomocy.

PRAWOSŁAŃNI NA GRABARCE

Osiem tysięcy pielgrzymów z Polski i zagranicy spotkało się 19 sierpnia na świętej górze Grabarce, by – zgodnie z kalendarzem juliańskim – obchodzić święto Przemienienia Pańskiego. Liturgii przewodniczył zwierzchnik Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego metropolita Sawa, w asyście innych hierarchów z kraju i zagranicy, m.in. metropolity Wilna i Litwy Innocentygo. Przed wejściem na świętą górę pątnicy

czepali i pili wodę ze źródła, której przypisuje się cudowne właściwości. W sanktuarium zostały poświęcone przyniesione przez nich krzyże pokutne, które tradycyjnie wkopano na dziedzińcu wokół cerkwi. Tegoroczne uroczystości miały jubileuszowy charakter, monaster św. Marii i Marty istnieje bowiem już 75 lat. Z tej okazji została przygotowana wystawa poświęcona historii klasztoru.

fot. PAP/Artur Reszko

■ **Patronka „Księżówki”.** Najświętsza Maryja Panna Matka Kościoła została patronką kaplicy w zakopiańskiej „Księżówce”, domu należącym do Konferencji Episkopatu Polski, który jako metropolita krakowski, a później także papież, wielokrotnie odwiedzał św. Jan Paweł II. Na wniosek abp. Stanisława Gądeckiego wezwanie kaplicy nadał abp Marek Jędraszewski. Przed uroczystą Mszą świętą wydany przez niego dekret odczytał bp Artur Miziński.

■ **Piłsudczycy na Jasnej Górze.** „Nie może kochać Polski, ten kto nie zna jej historii” – przypominali na Jasnej Górze uczestnicy 8. Pielgrzymki Związku Piłsudczyków Rzeczypospolitej. – Młodzież musi być wierna słowom: Bóg, honor, ojczyzna. Polska to kraj, w którym żyją i chcą być szczęśliwi. To miejsce ich życia i nikt nie może zagrażać temu bytowi – powiedział Stanisław Śliwa, generał związku i prezes Zarządu Krajowego Związku Piłsudczyków RP.

■ **Synod Misyjny Dzieci.** Pod hasłem „Z Ojcem Świętym budźmy do misji” odbędzie się 17 września w siedzibie UKSW w Warszawie Misyjny Synod Dzieci, organizowany przez Papieskie Dzieła Misyjne w Polsce. Gościem specjalnym będzie sekretarz generalny Papieskiego Dzieła Misyjnego Dzieci z Watykanu, s. Roberta Tremarelli. W obradach wezmą udział reprezentanci 33 diecezji w Polsce. Synod wpisuje się w synodalną drogę Kościoła zainicjowaną przez papieża Franciszka w październiku 2021 r.

■ **Więzienie dla kobiet.** Ponad 93 mln zł kosztować będzie budowa nowoczesnego kompleksu penitencjarnego dla kobiet w Chmielowie na Podkarpaciu. Zakład ma być gotowy za dwa lata, pieniądze na jego budowę pochodzą m.in. z Funduszy Norweskich.

■ **Na przejściach granicznych.** Od początku wojny z Ukrainy do Polski wjechało 5,645 mln osób, a z Polski na Ukrainę wyjechało 3,798 mln osób – poinformowała 20 sierpnia Straż Graniczna. Tylko 19 sierpnia z Ukrainy przyjechało 26 tys. osób, a na Ukrainę wyjechało 25,3 tys. osób.

■ **1,3 mln uczniów na koloniach i obozach.** W czasie tegorocznych wakacji kuratorzy zatwierdzili ponad 32,8 tys. zgłoszeń zorganizowanego wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży – wyjazdów, kolonii, półkolonii i obozów. Łącznie skorzystało z nich ponad 1,3 mln uczniów.

■ **Modlitwa o pokój.** W Nowym Targu kilkaset osób wzięło udział w dziękczynno-błagalnej procesji różańcowej w intencji pokoju na Ukrainie i w świecie. Wspólna modlitwa zakończyła się przy miejskim ratuszu. Wśród duchownych był m.in. kapłan obrządku greckokatolickiego.

Jacek Karnowski

Zatruta polityka

Polityczna „bitwa o Odrę”, czyli spór o przyczyny i konsekwencje masowego śnięcia ryb w największej rzece zachodniej Polski, nie przyniosła istotnych zmian politycznych. Według badania pracowni Social Changes, zrealizowanego w okresie od 12 do 15 sierpnia, a więc w czasie, gdy temat już dominował w mediach, poparcie dla Zjednoczonej Prawicy wzrosło do 39 proc., a dla Koalicji Obywatelskiej spadło do 28 proc. Potwierdziło to po raz kolejny, że punktowe, dramatyczne starcia wokół konkretnych spraw rzadko przynoszą istotne przesunięcia w poparciu społecznym. Ważniejsze są ogólne trendy, kwestie ekonomiczne i także światopoglądowe. Te ostatnie stabilizują scenę polityczną; nawet jeśli część wyborców jest bardzo niezadowolona z działania rządu w jakiejś sprawie, to ostatecznie wraca do swojego politycznego „domu”.

„Ofensywa odrzańska” opozycji była spektakularna. Na maszt wciągnięto – jak się okazało, fałszywy – sztandar z napisem „rtęć”. To słowo przeraża, prawie tak jak „atom”. Wiemy, że rtęć jest śmiertelnie trująca, że zabija. Gdy więc Donald Tusk ogłaszał: „Śnięte są nie tylko ryby w Odrze, śnięte jest całe państwo pod rządami Kaczyńskiego. PiS jest jak rtęć”, to w istocie wciśkał guzik z najczerwieńszym z czerwonych alarmów. Sytuacja na Odrze była tylko pretekstem do gry o wielkie przełamanie. Tusk marzy o jakimś spektakularnym zwrocie, który pozwoli mu wyjść na prowadzenie w sondażach, a może

nawet wymusi wcześniejsze wybory. Ma świadomość, że wojna na Ukrainie może się skończyć, węgiel może przepłynąć, prądu może nie zabraknąć, a cena paliwa może spaść jeszcze bardziej, i nadzieje na wielki bunt społeczny stopnieją. Tymczasem on tak

mocno eskalował napięcie, że grozi mu los sportowca, który przetrenował się przed zawodami i w czasie najważniejszego startu nie zdobywa medalu. Być może lider PO wyraźnie to przeczuwa i dlatego w czasie nieoficjalnej rozmowy z dziennikarką TVN mówił o „upiornej” wizji powrotu na Wiejską, do sejmu. Te słowa mają sens tylko wówczas, gdy towarzyszy im założenie, że poseł Tusk spędzi kolejną kadencję w ławach opozycji. Gdy ktoś pełni funkcję rządową, w sejmie bywa w sumie dość rzadko.

Rtęci w Odrze nie było. Informację tę jako pierwsza podała polityk PO, marszałek

Choć rtęci w Odrze nie było, to ta metaforyczna rzeczywistość się pojawiła.

sejmiku województwa lubuskiego Elżbieta Polak. Powołała się na ministra rolnictwa i środowiska landu Brandenburgia Axela Vogla. Komunikat brzmiał następująco: „Stężenie rtęci w Odrze było tak wysokie, że nie można było określić skali”. Szybko się okazało, że Vogel wspominał o wykryciu rtęci w jednej z próbek, ale od razu zaznaczył, że „może to być wartość odstająca, może to być anomalia, może to być wydarzenie lokalne, z którego nie możemy jeszcze wnioskować ogólnie”. Z pierwszych hipotez i niepełnych wyników badań ukuto oskarżenie, które przerażało wielu Polaków, ale finalnie okazało się puste, nieprawdliwe. Oczywiście, nikt nie przeprosił, a Donald Tusk, już po obnażeniu kłamstwa o rtęci, posunął się do takiej oto wypowiedzi: „Pani minister Mo-

ska kłamie. Pani marszałek Polak mówi prawdę. Pierwsza reprezentuje rząd i PiS, druga samorząd i PO. Zero zdziwienia”. Wygląda to na kolejne „prawo Tuska”, według którego zawsze i wszędzie prawdą jest to, co głosi opozycja, a kłamstwem to, co twierdzi rząd, i żadne fakty tego założenia nie mogą obalić.

Ostatecznych wyników badania i analizy próbek jeszcze nie ma, ale dziś wydaje się, że żadnego spektakularnego zatrucia Odry nie było. Zakwitły toksyczne algi, a niski poziom wody zwiększył poziom zasolenia. Zdarzenie było więc przypadkowe i jednostkowe, zauważalne także w innych akwenach, choćby w Czechach. Nie znaczy to, że nie należy ścigać tych, którzy wciąż wpuszczają ścieki do nurtu. Ale ta konkretna sprawa nie daje podstaw, by prowadzić wokół niej dużą rozgrywkę polityczną. Mimo to warto wyciągać wnioski.

Oto w czasie, gdy możliwe są różne prowokacje i operacje wrogich nam służb, opo-

zycja przy pierwszej lepszej okazji uderza z całą siłą w wiarygodność polskiego rządu w kwestiach bezpieczeństwa. Czy- ni to zarówno

na użytek krajowy, jak i na scenie międzynarodowej, podważając profesjonalizm polskich laboratoriów. I brnie w kłamstwa do samego końca, przekonana, że jej zwolennikom to i tak nie przeszkadza, a część wyborców można przerazić i ostatecznie przejąć siłą medialnego uderzenia. W sumie więc, choć rtęci nie było, to ta metaforyczna rzeczywistość się pojawiła, tyle że nie po stronie rządu, ale po stronie opozycji. Państwo, którym rządzą nie oni, ale ktoś inny, ma być sparaliżowane i poniżone w oczach własnych obywateli. Ma być śnięte i godne pogardy. Gdy to już nastąpi, stanie się łatwym łupem.

Autor jest redaktorem naczelnym tygodnika „Sieci”

Oczyszczanie Odry

fot. PAP/Marcin Bielecki

Ponad 3 tys. strażaków, 2 tys. policjantów oraz 1,3 tys. żołnierzy zostało zaangażowanych w akcję oczyszczania Odry. Służby na bieżąco monitorują sytuację na rzece. Strażacy stawiają zapory, odławiają martwe ryby i przekazują je do utylizacji. W akcji wykorzystano 524 łodzie, 44 quady oraz 13 dronów. Ustawiono łącznie 94 zapory, dzięki którym zabezpieczane są poszczególne odcinki rzeki. Wyłowiono ponad 158 ton martwych ryb. Ekspertci Instytutu Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie znaleźli w próbkach wody z Odry złote algi. Podczas kwitnienia wytwarzają one toksyny, zabójcze dla ryb i innych organizmów wodnych. Są niegroźne dla człowieka.

O młodzieży polonijnej

W sanktuarium Matki Bożej w Gietrzwałdzie odbyło się spotkanie odpowiedzialnych za duszpasterstwo młodzieży polonijnej, któremu przewodniczył bp Piotr Turzyński, delegat KEP ds. Duszpasterstwa Emigracji Polskiej. W obradach wzięli udział księża i siostry zakonne, którzy na co dzień posługują polskim emigrantom, oraz przedstawiciele młodzieży. Delegaci przedyskutowali propozycje pracy wśród młodzieży poza granicami naszego kraju na rok formacyjny 2022/2023, w tym udział grupy polonijnej w Światowych Dniach Młodzieży w Lizbonie, oraz modlili się w intencji Polonii i Polaków za granicą. W dyskusji uczestniczył m.in. bp Grzegorz Suchodolski, przewodniczący Rady ds. Duszpasterstwa Młodzieży.

fot. PAP/Łezek Szymański

Pogrzeb kombatancki

Wszystko, co w życiu robiła, robiła dla Polski – napisał prezydent Andrzej Duda w liście skierowanym do uczestników uroczystości pogrzebowych mjr Marii Mireckiej-Loryś „Marty”. Była najstarszą wiekiem kobietą weteranem walk o niepodległość. Przeżyła 106 lat.

17 sierpnia w Warszawie odbyły się jej uroczystości pogrzebowe. Rozpoczęła je Msza święta żałobna w katedrze polowej Wojska Polskiego. Eucharystii przewodniczył ks. ppłk Sebastian Piekarski, proboszcz katedry polowej (na zdjęciu).

Maria Mirecka-Loryś działała w strukturze konspiracyjnej podporządkowanej Stronnictwu Narodowemu. Wiosną 1940 r. została komendantką Narodowej Organizacji Wojskowej Kobiet w powiecie niżańskim, następnie komendantką NOWK Okręgu Rzeszowskiego. Pełniła również funkcję kurierki Komendy Głównej Narodowej Organizacji Wojskowej, a po scaleniu

NOW z Armią Krajową kierowała Wojskową Służbą Kobiet Rzeszowskiego Podokręgu AK. Wiosną 1945 r. została awansowana na komendantkę główną Narodowego Zjednoczenia Wojskowego Kobiet. W grudniu 1945 r. przedostała się na Zachód. Początkowo zamieszkała we Włoszech, potem w Wielkiej Brytanii, a później w USA, gdzie włączyła się w działalność niepodległościową w organizacjach polonijnych. W latach 1964–1995 pełniła funkcję redaktor naczelnej „Głosu Polek”. W 2004 r. powróciła do Polski. Została uhonorowana wieloma wysokimi odznaczeniami państwowymi, m.in. Krzyżem Zasługi, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. W 2017 r. została laureatką nagrody honorowej IPN „Świadek Historii”. Maria Mirecka-Loryś zmarła 29 maja 2022 r. Pochowana została na wojskowych Powązkach.

Apel do metropolity Sawy

Nie ma żadnej podstawy kanonicznej, która stałaby na przeszkodzie uznaniu naszego Prawosławnego Kościoła Ukrainy [PKU] – napisał jego zwierzchnik, metropolita kijowski i całej Ukrainy Epifaniusz, w liście do głowy Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (PAKP) metropolity Sawy.

Epifaniusz stwierdził, że dotychczas Kościół prawosławny w Polsce „nie odpowiedział ani na przesłane przez nas Pisma Pokojowe, ani na propozycje w sprawie dialogu w celu wyjaśnienia wszystkich problemów, jakie powstały i nadal się pojawiają” we wzajemnych stosunkach. Wyraził również ubolewanie w związku z pełnym uprzedzeniem nastawieniem znacznej części duchowieństwa prawosławnego w Polsce do duchownych i wiernych PKU,

którzy jako przymusowi uchodźcy znaleźli się w Polsce. „Z bólem dowiadujemy się o licznych przykładach tego, jak hierarchowie i księża Kościoła prawosławnego w Polsce odmawiają nie tylko koncelebrowania liturgii z kapłanami PKU, ale nawet udzielania wiernym komunii, odnosząc się do nich jak do niechrześcijan”.

W tej sytuacji kapłani i wierni Prawosławnego Kościoła Ukrainy znajdują „bratnią pomoc i zrozumienie w Kościele katolickim, który udostępnia im pomieszczenia do odprawiania liturgii i prowadzenia działalności kościelnej”. Zaznaczył, że w tym kontekście „zupełnie nie rozumiemy skarg ze strony hierarchów i księży PAKP do Patriarchatu Konstantynopolskiego na kontakty naszego duchowieństwa z Kościołem katolickim”.

Bóg wybrał Łagiewniki

– Pan Bóg wybrał Łagiewniki, bo chciał, aby w tym miejscu najbardziej rozbrzmiewała prawda o Bożym miłosierdziu, docierała do ludzkich serc i jak iskra rozchodziła się stąd na cały świat – mówił abp Marek Jędraszewski, sprawując Mszę świętą w dwudziestą rocznicę konsekracji przez papieża Jana Pawła bazyliki Bożego Miłosierdzia w krakowskich Łagiewnikach.

– Dziś przychodzimy z wielkim dziękczynieniem za św. Jana Pawła II, za kard. Franciszka Macharskiego, za wszystkich, dzięki którym powstała ta świątynia – dziękujemy za tych, którzy ją projektowali, budowali, nadzorowali prace, i tych, którzy troszczyli

fot. Biuro Prasowe Archidiecezji Krakowskiej

się i troszczyć przez te dwadzieścia lat – mówił na początku Mszy świętej kustosz sanktuarium Bożego Miłosierdzia ks. Zbigniew Bielas.

– Bóg nie opuścił swojego ludu – był z nim w czasach niedoli, a w chwili załamania duchowego okazał potęgę swojej prawicy – mówił abp Marek Jędraszewski, komentując historię Izraela i jego powrót z niewoli babilońskiej. Metropolita przywołał fragmenty homilii Jana Pawła II wygłoszonej w sanktuarium Bożego Miłosierdzia dwadzieścia lat temu. Zwrócił uwagę, że to Bóg wybiera czasy i miejsca, a takim miejscem, do którego zmierzają ludzie z całego świata, są krakowskie Łagiewniki – „Łagiewniki wybrane przez Boga”. – Tu, w tym miejscu wybranym przez Boga, działa Duch Święty, odślaniając pełnię prawdy o krzyżu Chrystusa, o krzyżu, który mówi, jak wielki i straszny w swym złu jest każdy grzech. Jednocześnie Duch Święty w tym miejscu mówi, jak wielka jest przebacząca, miłosierna miłość Boga Ojca, wyrażająca się w krzyżu Jego jednorodzonego Syna – mówił abp Marek Jędraszewski.

Po Komunii świętej wybrzmiało dziękczynne „Te Deum” i wspólnie odmówiono „Akt zawierzenia świata Bożemu miłosierdziu”, który po raz pierwszy w łagiewnickiej bazylice wypowiedział św. Jan Paweł II przed dwudziestu laty.

ks. Waldemar Turek

Spełnione nadzieje św. Moniki

Autor „Wyznań” pisał o swojej matce: „Prosiła, byś (...) rozświecić moje ciemności Twoim światłem”. Jej ciało spoczęło po śmierci w rzymskiej bazylice pod wezwaniem jej nawróconego syna – św. Augustyna.

Ołtarz główny w bazylice św. Augustyna

Matka św. Augustyna, św. Monika, urodziła się w 331 r. w Tagaście (dzisiejsza Algieria), w rodzinie głęboko wierzących i stosunkowo zamożnych chrześcijan. Otrzymała solidne i surowe wychowanie. Odznaczała się silną wolą, głęboką wrażliwością i szlachetnym charakterem. Snuła refleksje nad ziemskim życiem i znała wartość modlitwy. Poślubiła Patrycjusza, poganina, właściciela ziemskie-

krótki i prosty, ponieważ zachodził na różnych poziomach bogatej osobowości Augustyna. Monika towarzyszyła modlitwą i przykładem w życiu codziennym złożonym poszukiwaniom syna, opartym na lekturze i rozważaniu Pisma Świętego. Na łaskę wiary otworzył się na początku sierpnia 386 r. i postanowił przyjąć chrzest. Również dla niej rozpoczął się nowy etap życia. Z wielką radością i wdzięcz-

nością uczestniczyła w chrzcie syna, którego udzielił mu biskup Ambroży podczas Wigilii Paschalnej 24 kwietnia 387 r. Nadzieje matki Augustyna spełniły się, można powiedzieć nawet z nawiązką.

Kilka miesięcy później postanowili wrócić do Afryki, do swojej ojczyzny. Zatrzymali się w Ostii, pod Rzymem, by w oczekiwaniu na okręt odpocząć po długiej podróży. Monika doświadczyła wówczas szczególnej bliskości Boga. Kilka dni później ciężko zachorowała i zrozumiała, że nadszedł jej koniec. Umarła w wieku 56 lat i została pochowana zgodnie ze swoją wolą w Ostii.

Augustyn wiele stronich swoich pism poświęca ukochanej matce. Opisuje w pierwszym rzędzie jej żywą wiarę, pomagającą jej pokonywać liczne przeciwności, których życie jej nie szczędziło. Od Boga czerpała pewność w obliczu niebezpieczeństw oraz z wielką nadzieją i pobożnością modliła się o nawrócenie swego syna: „Powiedziała mi (...) iż wierzy w Chrystusa, że zanim odejdzie z tego świata, ujrzę mnie wierzącym katolikiem. Tyle do mnie rzekła. Do Ciebie zaś, który źródłem jesteś miłosierdzia, jeszcze goręcej się modliła, płacząc; prosiła, byś jak najrychlej wspomógł mnie i rozświecił moje ciemności Twoim światłem” (Wyznania 6, 1).

Codziennie przystępowała do stołu Pańskiego, świadoma obecności Chrystusa w Eucharystii. Była kobietą nadzwyczajną ze względu na przymioty zarówno ludzkie, jak i chrześcijańskie. Jej wielki syn mógł stwierdzić, że Monika urodziła go cieleśnie i duchowo. Podkreślał jednocześnie, że Tym, który wszystko daje, jest Bóg, i że posługuje się On ludźmi, by nas prowadzić drogą świętości.

Augustyn wiele stronich swoich pism poświęca ukochanej matce. Opisuje w pierwszym rzędzie jej żywą wiarę, pomagającą jej pokonywać liczne przeciwności, których życie jej nie szczędziło. Od Boga czerpała pewność w obliczu niebezpieczeństw oraz z wielką nadzieją i pobożnością modliła się o nawrócenie swego syna: „Powiedziała mi (...) iż wierzy w Chrystusa, że zanim odejdzie z tego świata, ujrzę mnie wierzącym katolikiem. Tyle do mnie rzekła. Do Ciebie zaś, który źródłem jesteś miłosierdzia, jeszcze goręcej się modliła, płacząc; prosiła, byś jak najrychlej wspomógł mnie i rozświecił moje ciemności Twoim światłem” (Wyznania 6, 1).

Codziennie przystępowała do stołu Pańskiego, świadoma obecności Chrystusa w Eucharystii. Była kobietą nadzwyczajną ze względu na przymioty zarówno ludzkie, jak i chrześcijańskie. Jej wielki syn mógł stwierdzić, że Monika urodziła go cieleśnie i duchowo. Podkreślał jednocześnie, że Tym, który wszystko daje, jest Bóg, i że posługuje się On ludźmi, by nas prowadzić drogą świętości.

W ŚLAD ZA SYNEM

Poświęciła się wówczas nowej misji, jaką było zbliżenie jej syna do Jezusa. Augustyn bowiem, mając 19 lat, porzucił wiarę katolicką i wstąpił do sekty manichejczyków, odrzucających świat materialny jako dzieło diabła; był zresztą przekonany, że w ten sposób nie oddala się od Chrystusa, ale wręcz się do Niego zbliża, bo manichejczycy propagowali racjonalizm, uważając wiarę za niegodną inteligentnego człowieka. Przez czternaście długich lat Monika błagała Pana, by otworzył umysł i serce Augustyna, aby ten wrócił do wiary katolickiej. Była przekonana, że modlitwa ma istotne znaczenie, starała się też być blisko syna i okazywać mu, mimo jego błędu, żarliwą miłość macierzyńską.

Kiedy w 385 r. Augustyn bez wiedzy matki opuścił Afrykę, wsiała na okręt, popłynęła w ślad za nim i dołączyła do niego w Mediolanie. Jej syn nie był już wtedy związany z manichejczykami, ale jego stosunek do chrześcijaństwa był chwiejny. Wyraźnie widziała, jak powoli zbliża się dzień, w którym jej nadzieja się spełni. Nie był to w każdym razie proces

Matka św. Augustyna jest bardzo blisko współczesnych matek, borykających się z trudnościami w wychowaniu swoich pociech.

Wchodził do kościoła św. Augustyna w Rzymie, by zatrzymać się na chwilę i pomodlić przed relikwiami wielkiej świętej. Piękno tej bazyliki urzekło i wciąż urzeka wielu twórców

PRZED RELIKWIAMI

Wchodził do kościoła św. Augustyna w Rzymie, by zatrzymać się na chwilę i pomodlić przed relikwiami wielkiej świętej. Piękno tej bazyliki urzekło i wciąż urzeka wielu twórców

Sarkofag z ciałem św. Moniki

ks. Waldemar Turek

kultury, zwłaszcza pisarzy i malarzy. Wystarczy wspomnieć to, co pisał Jarosław Iwaszkiewicz w swoich „Podróżach do Włoch”: „Wnętrze jest wspaniałe i bardzo harmonijnie zespała zupełnie różnorodne elementy. Na wielkim ołtarzu widnieje bizantyjski obraz Matki Bożej pochodzący z bazyliki św. Zofii w Konstantynopolu, a wprawiony jest on w ołtarz barokowy podług rysunku Berniniego. (...) Cały kościół jest pełen kaplic, takie mnóstwo jest tu dzieł sztuki, że trzeba się powoli oswajać, zaznajamiać się z nimi, aby potem powracać do nich i witać już jak starych znajomych”.

Po wejściu do świątyni moją uwagę przyciąga jedno z tych dzieł sztuki, rzeźba „Madonna od Porodu” (*Madonna del Parto*), umieszczona w 1521 r. w zdobionej ornamentem wnęce. Figura przyczyniła się bardzo do rozwoju kultu i nabożeństwa do Maryi Matki bezpiecznego rozwiązania. Podobno w XVI w. w Rzymie dziesięć procent kobiet umierało przy porodzie, a połowa dzieci nie dożywała trzeciego roku życia. Z wyrzeźbionej Maryi tchną pokój, ufność i duchowa moc, gotowe do podjęcia walki z trudami porodu i wyzwaniem towarzyszącym wychowaniu dziecka. Nic więc dziwnego, że spodziewające się dziecka rzymianki i cudzoziemki do dzisiaj tu przychodzą, aby modlić się w wiadomej intencji. Niemal spontanicznie rodzi się pytanie, czy to tylko zwykły przypadek, że rzeźba „Madonny od Porodu” znajduje się w tym samym kościele, w którym umieszczono relikwie św. Moniki?

Udaję się do lewej nawy bocznej, w której głębi znajduje się kaplica dedykowana matce św. Augustyna. Zwracam najpierw uwagę na wspaniały grobowiec z białego marmuru, umieszczony w ścianie z lewej strony. Z łacińskimi inskrypcjami znajdującymi się pod sarkofagiem dowiaduję się, że to w nim spoczywało ciało św. Moniki od złożenia w Ostii aż do przeniesienia go tutaj (przez Francję i rzymski kościół św. Tryfona) w 1566 r. Kiedy w latach 1750–1760 architekt Luigi Vanvi-

telli zdecydował o przywróceniu świątyni jej pierwotnej linii renesansowej z końca XV w., relikwie, po dokładnym rozpoznaniu, zostały umieszczone w sarkofagu marmurowym ko-

loru zielonego i ulokowane pod ołtarzem kaplicy.

Sarkofag z relikwiami świętej został wzbogacony dwoma napisami łacińskimi – górny informuje nas o tym, że tu spoczywa ciało św. Moniki, dolny zawiera tradycyjne zawołanie: Św. Moniko, módl się za nami. Kaplica jest bogata w malowidła i freski pochodzące z różnych okresów, ukazujące epizody z życia świętej.

BLISKO MATEK

Patrząc na ten sarkofag, obrazy i freski, uświadamiam sobie, że każdy od dzieciństwa z uwagą obserwuje gesty matki i słucha jej słów; potem, z upływem czasu, nabierają one nowego znaczenia. Człowiek zdaje sobie sprawę z tego, że należą one do przeszłości, ale jednocześnie w jakiś sposób zachowują wartość w teraźniejszości i żyją w nas i z nami. Zdarza się więc także nam, jak Augustynowi, zrozumieć pewne zachowania naszej matki dopiero po wielu latach, kiedy patrzymy na nią w inny sposób i zaczynamy jeszcze bardziej doceniać to, co dla nas zrobiła.

Monika osiągnęła w pełni duchowy cel swojego życia. Nie brakowało w nim cierpienia i trudności, ale też nadziei i przekonania, że wszystko to służy dobru jej i jej syna. Jest więc tak bardzo blisko wszystkich współczesnych matek, borykających się w codziennym życiu z niemalymi trudnościami w wychowaniu swoich pociech, często żyjących w świecie wirtualnym, a później potykających się o najmniej-sze przeszkody.

Kiedy wychodzę ze świątyni, nie mogę nacieszyć wzroku spojrzeniem na dwa inne dzieła sztuki, które nieustannie przyciągają turystów i pielgrzymów z całego świata. Patrzę zatem na „Madonnę pielgrzymów” Caravaggia, jedno z najbardziej „wzruszających” płócien mistrza, w którym bez trudu dostrzegam tak charaktery-

styczną dla niego grę światła i cieni. Następnie uświadamiam sobie, że także na tym obrazie mamy najprawdopodobniej dwie Matki: Maryję z Dzieciątkiem i trochę tajemniczą, zmęczoną, utrudzoną, ale przecież z głębokim, pełnym miłości spojrzeniem, kobietę w podeszłym wieku, wpatrującą się ze swoim mężem w pogodne oblicze Madonny i Jej Syna.

Inny, ale ciągle fascynujący świat przedstawił w swoim fresku na pobliskim pilistrze Rafael. Inspirując się w jakiejś mierze prorokami z Kaplicy Sykstyńskiej, uwiecznił on w nim Izajasza trzymającego zwój z napisem po hebrajsku: „Otwórzcie bramy! Niech wejdzie naród sprawiedliwy, dochowujący wier-

Madonna pielgrzymów – obraz Caravaggia w bazylice św. Augustyna

ks. Waldemar Turek

ności” (Iz 26, 2). Znany pisarz francuski Stendhal, zakochany w sztuce włoskiej, miał o tym fresku powiedzieć, że Rafael nigdy nie uczynił nic potężniejszego od tej samotnej postaci...

Wychodząc z kościoła, raz jeszcze spoglądam w stronę kaplicy z urną św. Moniki, przekonany o tym, że duchowym pięknem swojego życia zasłużyła na to, aby jej relikwie spoczywały w świątyni ozdobionej dziełami twórców, których bała się natura, że zostanie przez nich pokonana...

Autor jest filologiem klasycznym i patrologiem, doktorem habilitowanym, szefem sekcji łacińskiej Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej

Najbliższe miesiące będą testem dla młodej, zaledwie trzydziestoletniej państwowości Mołdawii. Ta była republika radziecka ubiegająca się o członkostwo w UE boryka się z falą migrantów z zaatakowanej przez Rosję Ukrainy, a także z ryzykiem rozszerzenia się wojny na jej terytorium.

ten okazał się historyczny z powodu rosyjskiej inwazji na Ukrainę, co nie pozostało bez wpływu na sytuację w zespole. Bezpośrednio z portugalskiego miasta ukraiński trener Sheriffa Jurij Wernydub udał się samolotem do Kijowa, aby wziąć udział w obronie miasta. Bohaterski czyn trenera pozostał odoosobniony w sztabie szkoleniowym drużyny z prorosyjskiego Naddniestrza, w którym z tygodnia na tydzień rośnie niepokój związany z wojną.

W ocenie mołdawskiego ministra obrony Anatolie Nosatiego ten separatystyczny region jest obecnie jednym z najniebezpieczniejszych miejsc w Europie. Polityk szacuje, że w enklawie mieszka co najmniej 14 tys. uzbrojonych męż-

syjskich agentów wywiadu, a także osób, które – jak donoszą w ostatnich dniach mołdawskie media – poszukują nowych żołnierzy dla walczącej na Ukrainie rosyjskiej armii. Tymczasem zainteresowanych wsparciem Kremla w tej liczącej ponad 400 tys. mieszkańców enklawie nie brakuje.

POTAJEMNY WERBUNEK

Mołdawskie media nie mają wątpliwości co do zwiększonej aktywności wysłanników rosyjskiej armii w Naddniestrzu. Twierdzą, że rekrutacja prowadzona jest za pośrednictwem Internetu i ogłoszeń ulicznych, których od wiosny sukcesywnie przybywa. Według kiszyniowskiego portalu Rise jednym z miejsc poszuki-

Ballada o dzikim Wschodzie

Marcin Zatyka

Nic tak bardzo nie zmieniło życia w Mołdawii, jak wojna zainicjowana przez siły rosyjskie na terytorium ukraińskim. W ciągu zaledwie pół roku konfliktu do tego 2,6-milionowego kraju dotarło ponad 500 tys. uciekinierów wojennych, setki ekspertów zagranicznych i wolontariuszy, a władzom w Kiszyniowie udało się zdobyć dla Mołdawii status kandydata na członka Unii Europejskiej. Zanim jednak znajdzie się dla tej młodej republiki miejsce w UE, będzie ona musiała sprostać licznym problemom wewnętrznym, w tym uregulować kwestię separatystycznego Naddniestrza, regionu prorosyjskiego i mocno zmilitaryzowanego.

POGROMCY REALU

O zbuntowanej w 1992 r. enklawie zrobiło się głośno latem 2021 r., kiedy niespodziewanie do fazy grupowej piłkarskiej Ligi Mistrzów zakwalifikował się mało znany zespół z Tyraspoła, głównego miasta Naddniestrza, o ekstrawagancznej jak na klub z byłego ZSRR nazwie Sheriff. Niebawem drużyna wywołała sensację. 28 września na wypełnionym po brzegi stadionie Santiago Bernabeu w hiszpańskiej stolicy klub z separatystycznej enklawy pokonał naszpikowany gwiazdami zespół Realu Madryt. Hiszpanie ostatecznie okazali się zwycięzcami tegorocznych rozgrywek LM.

Dla zawodników z Naddniestrza przegrana z europejskimi rozgrywkami zakończyła się porażką po serii rzutów karnych ze Sportingiem Braga. Dzień

czyn wchodzących w skład rozmaitych formacji mundurowych. Dodatkowo w Naddniestrzu broń palną do polowań posiadają tysiące osób. Władze w Kiszyniowie nie potrafią dobrze określić wielkości naddniestrzańskiego uzbrojenia ani też sprecyzować liczby dywersantów, ro-

wania przez Rosjan kandydatów do armii jest komunikator Telegram. Stołeczna gazeta online ustaliła, że trzyletnie kontrakty na pracę dla rosyjskiego wojska dotyczą jednej z wojskowych formacji obecnych na terenie separatystycznego regionu Naddniestrza.

Protest zwolenników partii politycznej Shor i partii komunistycznej w Kiszyniowie

Reporterzy portalu, którzy dotarli do osób prowadzących werbunek, ustalili, że rekruci z Mołdawii po podpisaniu umowy z armią rosyjską na początku realizacji kontraktu mają uzyskiwać wynagrodzenie za pośrednictwem jednego z rosyjskich banków. Oficjalnie nie figurują jako członkowie sił zbrojnych, ale jako osoby wykonujące inne zawody, np. rzeźnika lub tragicarza. Ta ostatnia profesja w słynącym z przemytu Naddniestrzu ma szczególne wzięcie.

Rise odnotował, że prowadzące werbunek osoby nie podają wprost, że kandydaci mogą zostać wysłani na wojnę na Ukrainę. Według portalu rekruterzy nie zaprzeczają jednak, że „nowe nabytki” rosyjskiej armii trafią w rejon konfliktu.

ŻYCIE NA BOMBIE

Kierownictwo mołdawskiego resortu obrony szacuje, że separatystyczna prorosyjska enklawa posiada armię liczącą 5 tys. żołnierzy, a także 7 tys. osób wchodzących w skład struktur aparatu bezpieczeństwa. Ważną rolę odgrywa też grupa około 2 tys. rosyjskich żołnierzy pilnu-

jących m.in. magazynów postsowieckiego uzbrojenia i amunicji w miejscowości Cobasna. Wprawdzie – jak twierdzą władze aspirujące do niepodległości republiki – rosyjscy żołnierze pieczołowicie pilnują magazynów wypełnionych bronią, ale martwi ich pojawianie się od czasu do czasu na niebie dronów, które rzekomo mogłyby zrzucać materiały wybuchowe. Od wiosny władze enklawy powtarzają też informacje o domniemanych próbach wywołania chaosu „przez nieznanych sprawców”.

To dlatego, jak twierdzi przywódca Naddniestrza Wadim Krasnosielski, konieczne jest sukcesywne wydłużanie alertu o zagrożeniu terrorystycznym, co uzasadnia zapoczątkowanymi w kwietniu incydentami w enklawie, m.in. wybuchami w siedzibie tzw. ministerstwa bezpieczeństwa państwowego w Tyraspolu oraz wysadzeniem przez nieznanych sprawców wieży radiowo-telewizyjnej. Jak twierdzą przedstawiciele władz enklawy, za serią niebezpiecznych wypadków mogą stać „czynniki zewnętrzne”. Większość mołdawskich komentatorów uważa tymczasem, że granie na emocjach to strategia separatystów z Naddniestrza, w którym ponad połowę populacji stanowi ludność rosyjskojęzyczna. Wraz z wojną podsycają oni atmosferę zagrożenia ze strony domniemanych wrogów oraz utrzymują izolację tego terytorium.

CZEKAJĄC NA WOJNĘ

Przyszłość silnie zmilitaryzowanego Naddniestrza dzieli politologów. Nie brakuje ekspertów twierdzących, że Kreml może wykorzystać tę enklawę do niespodziewanego uderzenia na Mołdawię. Uważa tak m.in. rosyjski historyk Jurij Felsztyński. Ten krytyk prezydenta Rosji Władimira Putina twierdzi, że kierowany przez postsowieckiego tyrana reżim nie zawaha się włączyć do działań wojennych żołnierzy i prorosyjskiej ludności Naddniestrza. O zagrożeniu tym mówiła w lipcu premier Mołdawii Natalia Gavrilita, wskazując, że „na razie taki scenariusz jest jedynie hipotetyczny”.

Eksperci zauważają jednak, że przed atakiem na Mołdawię rosyjskie wojsko stacjonujące w Naddniestrzu mogłoby włączyć się w działania wojenne

na Ukrainie. Doradca Wołodymyra Zełenskiego Mychajło Podolak uważa, że władze w Tyraspolu mogą mieć pokusę uderzenia z zachodu w kierunku Odessy. Zaznacza jednak, że scenariusz taki pociągnąłby za sobą ofiary w prorosyjskiej enklawie, a miejscowa ludność stałaby się głównym poszkodowanym.

Przedstawiciel Kijowa – przyznając, że Naddniestrze mogłoby stać się „odskocznią” dla armii rosyjskiej w wojnie przeciwko Ukrainie – zaznaczył, że mieszkańcy enklawy mają jednak poczucie ryzyka i świadomość tragicznych dla nich samych konsekwencji takiego ataku. Podobnego zdania jest też politolog z Uniwersytetu Bukareszteńskiego prof. Radu Carp. W jego ocenie nawet jeśli wojska naddniestrzańskie dałyby się przekonać do przystąpienia do wojny, to zostałyby szybko pokonane przez Ukraińców. Wykładowca rumuńskiej uczelni wskazuje bowiem, że Kijów dysponuje o wiele większymi siłami niż wojska z prorosyjskiej enklawy.

SEPARATYZM W MODZIE

Położone na wschodzie Mołdawii Naddniestrze nie jest jedynym zmartwieciem władz w Kiszyniowie. Z coraz większym niepokojem patrzą one w kierunku Gagauzji, autonomicznej części kraju, gdzie również dominuje ludność sympatyzująca z Rosją. Od kilku miesięcy cy wóldarze tego położonego na południu regionu mnożą bowiem żądania wobec władz Republiki Mołdawii; przybywa też

antyrządowych manifestacji i wieców. W lipcu władze Gagauzji zażądały przyznania temu regionowi pięciu mandatów w jednoizbowym parlamencie w Kiszyniowie. Miałyby one przyspaść politykom wybranym w wyborach zorganizowanych wewnątrz Gagauzji, na której czele od 2015 r. stoi prorosyjska polityk Irina Vlah.

Żądanie większych przywilejów przedstawił wicemarszałek Zgromadzenia Ludowego Gagauzji Gheorghe Leiciu, domagając się od parlamentu Mołdawii wprowadzenia zmian w kodeksie wyborczym w taki sposób, aby Gagauzja miała zapewnionych pięć miejsc w 101-osobowej izbie krajowej. Regionalny polityk zagroził, że w sytuacji odrzucenia propozycji ten rolniczy region „zignoruje wybory prezydenckie i parlamentarne w Mołdawii”, pogłębiając separację od reszty kraju.

Część ekspertów twierdzi, że Kreml może wykorzystać Naddniestrze do niespodziewanego uderzenia na Mołdawię.

foto: PAP/EPW Dumitru Doru

Marek Jurek

Standardy postcywilizacji

W Francji o Polsce, Węgrzech czy państwach bałtyckich mówi się z reguły „pays de l'Est”, kraje Wschodu. To kategoria najzupełniej rasistowska, w obu wymiarach. Po pierwsze, wyklucza, stawia nasze kraje poza kulturowymi granicami Zachodu. Po drugie, neguje wspólną istotę naszej cywilizacji. Jedno i drugie jest o tyle absurdalne, że Polska to na przykład jedno z najważniejszych ognisk baroku europejskiego, który naszą architekturę naznaczył silniej niż klasycystyczną Francję. Czechy czy Węgry zaś były (między innymi) kluczowymi krajami imperium Habsburgów, z którym Francja rywalizowała o dominację w Europie.

Formuła „krajów Wschodu” sugeruje tymczasem, że nasz region – przypisywany przez wyznawców konceptu „pays de l'Est” do tego samego obszaru geograficznego – stanowi „naturalną” sferę interesów Rosji. Oczywiście, najprostszym uzasadnieniem tej formuły jest „przynależność” naszego regionu do tzw. bloku wschodniego. Taka kwalifikacja jednak dziwi w wypadku narodu, który też miał nieszczęście przegrać wojnę, sam doświadczył totalitarnej okupacji i mało nie stał się częścią Niemieckiej Europy. Tymczasem koncept „krajów Wschodu”, „wywodzących się z bloku wschodniego”, zakłada, że nasze narody w jakiś sposób zasługiwały na komunizm, odczuwały (skoro „należały”) jakiś z nim związek.

To zaś wyznacza konieczność „misji cywilizacyjnej”, dziś nazywanej „procesem adaptacyjnym”, szerzeniem „standardów europejskich”. Kraje Wscho-

du powinny przyjąć „dorobek wspólnotowy” Unii Europejskiej, jeśli chcą dostosować się do współczesnego świata zachodniego. Nie chodzi tu bowiem o inną część Zachodu, z własnym specyficznym doświadczeniem, które mogłoby być cenne dla krajów wyraźnie przeżywają-

cych kryzys własnej tożsamości. Na przykład doświadczających zaniku życia chrześcijańskiego i ulegających ideologiom negującym naszą kulturę, poczynając od komunizmu, który w żadnym kraju naszego regionu nie był nigdy tak popularny, jak swego czasu we Francji.

Oczywiście, w przypiływie szczerości niejeden współczesny liberał powie, że przecież nie chodzi tu o oceny, ale o fakty. Pojęcia rasizmu nie można rozciągać do granic absurdu, stwierdzenie różnic między „demokracją skonsolidowaną” w głównych państwach UE a problematyczną demokracją „na Wschodzie” nie jest żadną dyskryminacją. To kwestia miar wynikających z realizowanych przez liberalizm świat uniwersalnych wartości.

Gdzie są korzenie tych rasistowskich poglądów? Oczywiście w warstwie ocen u Woltera, najważniejszego filozofa oświecenia, przyjaciela sprawców rozbiórów Polski, Katarzyny Wielkiej i Fryderyka II. Jednak źródeł pomysłu na „misję cywilizacyjną” trzeba szukać głębiej i również poza Francją. Odnajdujemy je u początków rozpadu chrześcijańskiego uniwersalizmu, na przykład u XVI-wiecznego hiszpańskiego „humanisty” Juana de Sepúlvedy. Jego prace o tym, że Indian (dla ich dobra oczywiście) „ucywilizować” można jedynie przemocą, hiszpańska inkwizycja. Odkryto je na prawdę i zaczęto czytać dopiero w czasach oświecenia. Dziś trudno o mocniejszy dowód ich niepodważalnej moralnej wartości dla współczesnego liberalizmu i jego „cywilizacyjnej misji”.

Szykany wobec Kościoła

Biskup Rolando Álvarez, ordynariusz diecezji Matagalpa w Nikaragui, znajduje się w areszcie domowym w stolicy kraju Managui, gdzie przyjął rodzinę i spotkał się z tamtejszym arcybiskupem, kard. Leopoldo Brenesem. Natomiast inne osoby, aresztowane wraz z nim, znajdują się w więzieniu El Chipote – poinformowała nikaraguańska policja.

Przez szesnaście dni biskup Álvarez wraz z jedenastoma innymi osobami przebywał w kurii diecezjalnej, a policja była stale obecna na zewnątrz. Gdy 18 sierpnia zabrano biskupa, zawyły syreny i uderzono w kościelne dzwony. Aresztowanie biskupa oznacza kolejną eskalację represji wobec Kościoła katolickiego w tym środ-

kowoamerykańskim kraju. Policja poinformowała, że biskup jest objęty śledztwem w sprawie „prób organizowania grup przemocy, podżegania do popełniania aktów nienawiści wobec ludności, prowokowania chaosu i nieporządku, zakłócania pokoju i harmonii w społeczeństwie w celu destabilizacji państwa nikaraguańskiego i atakowania władz konstytucyjnych”.

Prezydent Nikaragui Daniel Ortega – który traktuje Kościół katolicki jako wroga politycznego – aresztował wielu księży, wydalil Misjonarki Miłości i nuncjusza apostolskiego, Polaka abp. Waldemara Stanisława Sommertaga, zamknął katolickie media oraz projekty edukacyjne i charytatywne.

Zainteresowanie katolicyzmem

W nowojorskim światku młodych pisarzy i aktorów pojawiło się nowe zjawisko: zainteresowanie katolicyzmem. Nad tym, czy jest to tylko chwilowa moda, czy coś poważniejszego, zastanawiała się na łamach „New York Timesa” katolicka dziennikarka Julia Yost.

„Katolicyzm staje się modny przez swoje odrzucanie «postępowej moralności», a częściowo także jako postawa estetyczna w modnym ostatnio świecie Nowej Prawicy. (...) «postępowa moralność», tworzona na gruzach tradycyjnej kultury chrześcijańskiej, jeszcze do niedawna wyznaczała kierunki i tendencje w literaturze i sztuce amerykańskiej. Za-

częło się to jednak zmieniać ok. roku 2020, w czasach covidowych lockdownów, protestów ruchu Black Lives Matter i barbarzyńskiego obalania symboli religijnych”. Zdaniem autorki „obecnie mamy do czynienia z rozczarowaniem tą «postępową moralnością»”. Z drugiej strony zaczyna wybijać się „katolicka historyczna zdolność obalania różnych «bożków» kulturowych, co zaowocowało powstaniem atrakcyjnego tradycjonalizmu katolickiego. Nie jest to jednak tradycjonalizm «naszej babci», lecz coś zupełnie nowego, zdolnego do przyjęcia w swe szeregi młodych i wykształconych Amerykanów”.

Hybrydowe lenistwo

ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski

Każdy z was, młodzi przyjaciele, znajduje też w życiu jakieś swoje „Westerplatte”. Jakiś wymiar zadań, które musi podjąć i wypełnić. (...) Wreszcie – jakiś porządek prawd i wartości, które trzeba „utrzymywać” i „obronić”.

Jan Paweł II

Hybrydy są w modzie. W okresie letnim można usłyszeć Ho odpoczynku hybrydowym, czyli o wakacjach tych, którzy pracują częściowo zdalnie. Sęk w tym, że trudno dokładnie określić, o co chodzi w pracy hybrydowej, gdyż każda firma ma własną strategię tego modelu pracy. Najczęściej występuje podział na pracowników stacjonarnych i zdalnych. Są zajęcia, których nie da się wykonywać zdalnie. Inni – w zależności od sytuacji – mogą zostać wezwani do siedziby. W tym kontekście pracę hybrydową można definiować jako zbiór pracowników wykonujących obowiązki w najlepszych dla siebie warunkach.

Coraz częściej mówi się o wyższości pracy hybrydowej nad tradycyjnym modelem wykonywania obowiązków. Praca hybrydowa może być nie tylko doskonałym benefitem pracowniczym, ale też sporą oszczędnością dla zatrudniającego. Brak dojazdów to oszczędność czasu wolnego oraz kosztów przejazdu. Hybrydowy tryb pracy sprawia, że więcej czasu pracownik może prze-

Zmiany systemu pracy stworzyły środowisko dla pojawienia się niebezpiecznej mutacji jednego z grzechów głównych.

znaczyć na odpoczynek, pasję, aktywność sportową lub spotkanie ze znajomymi.

Jak zawsze, jest też druga strona medalu. Od kiedy człowiek został wypędzony z raju, każda praca jest naznaczona faktem, że „w pocie czoła będziesz musiał zdobywać pożywienie” (por. Rdz 3). A skoro człowiek jest słaby, to kombinuje, jak się nie napracować. Udogodnienia techniczne nie usunęły tego, co tradycyjnie nazywaliśmy lenistwem. Mało tego, wydaje się, że im wygodniej żyje się człowiekowi, tym bardziej wzrasta niechęć do wysiłku, a co za tym idzie – zdolności do kombinowania.

Mając na uwadze z jednej strony miejsce pracy, a z drugiej zaangażowanie, dla uporządkowania myśli można wyróżnić cztery sytuacje. Pracować stacjonarnie i być solidnym lub obijać się. Przy czym w systemie stacjonarnym pracodawcy opracowali różne metody, by uniemożliwiać tę ostatnią sytuację.

Kolejne dwie możliwości to pracować zdalnie i być bardzo sumiennym bądź przeciwnie – pozorować pracę. Informatyka dostarcza wprawdzie pracodawcom różne sposoby monitorowania podwładnych, jednak systemy te oczywiście mają swoje luki, które mało uczciwy pracownik szybko odkryje.

Zmiany systemu pracy stworzyły środowisko dla pojawienia się niebezpiecznej mutacji jednego z grzechów głównych, którą można nazwać „hybrydowym lenistwem”. Niezależnie od miejsca zawsze pracuje się „na niby”. Cały wysiłek idzie w przekonanie otoczenia, rodziny lub przełożonych, że wykonuje się kawał dobrej roboty. A więc jest to hybryda lenistwa z kłamstwem.

Autor jest duchownym Prałatury Opus Dei w Warszawie

Rivus, czyli rzeka

Anna Wardak

Rywalizacja pochodzi od łac. *rivus*, czyli rzeka. Po drodze jest jeszcze forma *rivalis*, oznaczająca osobę walczącą z kimś o dostęp do wody. I tu luźne elementy zaczynają układać się w spójną całość. Mówiąc o relacjach między rodzeństwem, często używamy przecież tego słowa. Wprawdzie dziś w grę nie wchodzi fizyczna eliminacja, nie trzeba też walczyć o pożywienie czy życiową przetrzeź – choć wspólny pokój często stanowi zarzewie konfliktów, a „własny kawałek podłogi” jest zawsze towarem pożądanym. Są jednak inne zasoby, bez których dzieciom trudno jest prze-

trwać. To miłość i uwaga rodziców.

Bracia, siostry – często najdłuższa relacja w życiu, więź, której się nie wybiera, choć z drugiej strony mocna jak niewiele innych. Klótnie, biłty, skargi to powód frustracji wielu rodziców, bezradnych albo zmęczonych ciągłym godzeniem dzieci, rozwiązywaniem ich problemów, dociekaniem, kto pierwszy zaczął i dlaczego... Stop! Trzy kroki, aby odwrócić bieg tej rwącej rzeki, to: dystans, długomyślność i dobry humor. Dystans, czyli nie angażować się emocjonalnie w konflikty dzieci, nie wchodzić z nimi w sprzężenie emocjonalne, powodujące, że ich złe emocje udzielają się nam i vice versa, przez co wzajemnie się nakręcamy. W tej relacji to my musimy być dojrzałsi, pokazywać dobre wzorce zachowań, zamiast wkraczać

do akcji z własną porcją złości i frustracji. Długomyślność to myślenie daleko do przodu. Rodzice mówią nieraz, że ponieśli klęskę, bo ich dzieci biją się i klócą. Po latach o wiele ważniejsze okaże się jednak to, co my robiliśmy w tej sytuacji. Kiedyś żadne z naszych dzieci nie będzie z bólem wspominało, że codziennie

Nie wkraczajmy bez potrzeby w konflikty między dziećmi, lecz dajmy im szansę nauczyć się je rozwiązywać.

tkuło się z bratem, za to doskonale zapamięta, że mama zawsze brała jego stronę.

Warto też pamiętać, że rodzina jest pierwszą szkołą budowania i docierania się relacji. Nie wkraczajmy bez potrzeby w konflikty między dziećmi, lecz dajmy im szansę nauczyć się je rozwiązywać. Zdolność dogadywania

się z innymi to cenna życiowa umiejętność. Zamiast narzucać rozwiązania, można powiedzieć: „oczekuję, że ustalicie i powiecie mi, jak zamierzacie rozwiązać ten problem”. Każda taka sytuacja, jeśli tylko zachowamy się dojrzałe: z dystansem, długomyślnością i poczuciem humoru, to krok w drodze ku dobrym relacjom naszych dzieci w przyszłości. Ich ciągła rywalizacja faktycznie kojarzy nam się nieraz z rwącą rzeką lub nawet wzburzonym morzem, które nas zalewa. Ale dla nich to przecież naturalny poligon budowania relacji z innymi. To, co możemy zrobić jako dowódcy tej rozkołysanej łajby, to w krytycznych momentach pewnie trzymać ster własnych emocji, uzbrojeni w kapok dystansu, długomyślności i poczucia humoru, które nie pozwolą nam pogrążyć się w otchłani.

Autorka jest doradcą rodzinnym, moderatorką Akademii Familijnej, mamą dziesięciorga dzieci

Po co strapienia

ODPOWIADA **ks. Marek Kruszewski**

Zastanawiam się, dlaczego Bóg tak często daje mi strapienia duchowe...

Bo jest Mu Pani bardzo, bardzo bliska. Kogo On kocha, tego karmi i ćwiczy (Ap 3, 19). Zadaniem Pani jest danie wobec ludzi i aniołów pięknego świadectwa przechodzenia przez strapienia. Słabe dziecko Bóg umacnia poprzez deszcz pociech, „głasków”, dobrych słów, znaków obecności, cukierków duchowych. Kiedy człowiek jest umocniony, owe Boże przytulenia przychodzą rzadziej. Pan Jezus wołał na krzyżu: „Boże, mój Boże, czemuś mnie opuścił” (Mt 27, 46). Duszę Maryi przebił miecz boleści. Prorocy, szczególnie Jeremiasz, przeżywali noce duchowe. Zmartwychwstanie i narodzenie Pańskie dokonało się w nocy. Najmocniejsi święci przeżywali duchowe opuszczenia. Opisywał je szczegółowo św. Jan od Krzyża. Siedemnaście lat opuszczenia przeżywała św. Teresa z Lisieux: „Jeśli jesteś, zmiłuj się nade mną”, „im większy ból i im ciemniejsza ciemność, tym słodszy będzie mój uśmiech dla Boga”. Matka Teresa z Kalkuty, która uratowała honor ludzkości, zajmując się biednymi, przeżywała noc duchową najdłużej, bo przez pięćdziesiąt lat. Siłę i skutecz-

ność jej duchowego oddziaływania łączymy właśnie z wewnętrznym brakiem pocieszenia. Jej główną zaletą była stabilność charakteru, choć wewnątrz było jej ciężko: „tak dojmująca tęsknota za Bogiem – tak dojmująca, że bolesna – nieustanne cierpienie – a mimo to [jestem] przez Boga niechciana – odrzucona – pusta – bez wiary – bez miłości – bez zapалу”.

Ignacy Loyola przypominał, że podczas strapienia należy wytrwać na modlitwie, nawet więcej się modlić. Warto przedłużyć czas modlitwy, a nawet podejmować nowe, roztropne umartwienia. Nie należy zmieniać postanowień podjętych w pocieszeniu. Powinniśmy trwać w prawdzie, że to my jesteśmy winni, grzeszni. Trzeba pokładać nadzieję w Panu i błagać: „niech szybko przyjdzie Twoje miłosierdzie”. Warto często się spowiadać. Należy ufać, że przyjdzie pocieszenie, uproszczenie, lekkość, cudowne owoce łaski Bożej w bliskich, w tych, którym życzymy dobrze, w całym Kościele, w całej ludzkości. Charakterystyczne dla ludzi w strapieniu będzie proszenie innych o modlitwę. „Bardzo proszę o modlitwę, żebym wciąż się do Niego uśmiechała mimo wszystko. Bo jestem tylko Jego – więc On ma wszelkie prawa do mnie. Jestem całkowicie szczęśliwa, że jestem nikim nawet dla Boga” – pisała Matka Teresa z Kalkuty.

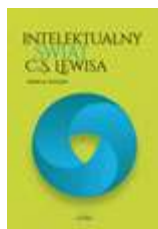
Wszystkie noce i strapienia mają za zadanie usunąć z nas wszelkie przejawy bałwochwalstwa, wszystkie manipulacje grzechu. Aby żył w nas Chrystus Zbawca.

xmarekk@o2.pl

Autor jest proboszczem parafii św. Patryka w Warszawie

Świat autora Narnii

„Listy starego diabła do młodego” czy „Opowieści z Narnii” – na tych dziełach C.S. Lewisa, przetłumaczonych na 40 języków świata, wychowały się pokolenia. W wieku 33 lat pisarz i wykładowca filologii w Oksfordzie nawrócił się na chrześcijaństwo. Nie miały wpływu na tę decyzję miały rozmowy z przyjacielem J.R.R. Tolkienem, który także wiele zawdzięcza Lewisowi, zachęcającemu go do wydania „Władcy pierścieni”. Przed śmiercią w 1963 r. Lewis był cenionym apologetą chrześcijańskim, autorem licznych dzieł z tej dziedziny. Za takiego uznawany jest do dziś, ma wielu fanów, uczestniczących w konferencjach i sympozjach, poszukujących nowości wydawniczych o jego twórczości. Do tych szczególnych wydań należy „Intelektualny świat C.S. Lewisa”

autorstwa Alistera E. McGratha. Na książkę składa się osiem esejów, w których poruszony jest m.in. problem sensu świata i ludzkiego bytu czy wyjaśniony słynny „argument z pragnień”, jak mawiał Lewis, który doprowadził go do nawrócenia. Szczegółowo opisany jest proces przemiany z odwołaniem do licznych listów i publikacji. Eseje pisane są bardzo przystępnym językiem, adresowane do wierzących i poszukujących. Nie bez znaczenia jest tu fakt, że po biografii to kolejna książka prof. McGratha o Lewisie, a obydwu łączy także epizod negowania istnienia Boga, a potem nawrócenia./iś

Intelektualny świat C.S. Lewisa,
Alister E. McGrath,
Fundacja Prodoteo
2022

Nieustanna opowieść

Przestrzeń historii nie jest zakurzoną stertą książek.

Ciągle żyje, o czym świadczą powracające w Polsce dyskusje na temat rzezi wołyńskiej czy reparacji wojennych. Narracyjność jest wpisana w kulturę człowieka, od wieków ludzie tworzą mity, legendy, opowieści, aby wyrazić siebie oraz społeczność, w której bytują.

W niniejszej publikacji Jakub Grelhoff w sposób twórczy przetwarza filozofię polityki francuskiego intelektualisty Paula Ricoeura, jednego z najbardziej znanych myślicieli francuskich 2. połowy XX w.

Monografia przedstawia wiele argumentów za tym, że proponowane przez państwa projekty na przyszłość, aby zyskać powodzenie, potrzebują żywić się wyobrażeniami i me-

taforami minionych czasów, które wspólnota polityczna tworzy w trakcie opowiadania o sobie.

Autor podkreśla, że zakorzenienie w przeszłości ma na celu wzmocnienie więzi społecznych oraz zapewnienie kolejnym pokoleniom ciągłości

i żywotności. Dlatego politycy, intelektualiści, środowiska artystyczne w każdej epoce starają się na nowo tworzyć narrację o doświadczeniach wspólnot historycznych.

To ważna pozycja naukowa dla czytelników zainteresowanych tworzeniem się tożsamości zbiorowych oraz politycznością pamięci./plu

Jakub Grelhoff,
Pamięć jako kategoria polityczna
w filozofii Paula Ricoeura,
IPN,
Warszawa 2021

Adoracja, post, ewangelizacja – to zobowiązania członków wspólnoty Dom w Ramionach Ojca działającej przy parafii św. Andrzeja Boboli w Warszawie.

Wspólnota powstała w 2002 r., a jej uformowanie się było długim procesem rozeznawania. – Gdy po studiach przeprowadziłam się do Warszawy, odwiedziłam znajomego jezuitę o. Romana Groszewskiego SJ. Podczas rozmów okazało się, że ma podobne marzenie o powstaniu wspólnoty. Zaprosiliśmy jeszcze sześć osób i spotykaliśmy się co tydzień u mnie w mieszkaniu. Dodatkowo pościliśmy oraz modliliśmy się w tej intencji. Po pół roku ustaliliśmy nazwę oraz zarys wspólnoty – opowiada liderka Maria Kastyak. Obecnym asystentem kościelnym Domu w Ramionach Ojca jest o. Czesław Wasilewski SJ.

Liderka wyjaśnia, że misją wspólnoty jest życie prawdziwą tożsamością chrześcijańską. – Mamy jednego Ojca, jesteśmy braćmi i siostrami, tworzymy Bożą rodzinę. Chcemy, aby każdy odkrył i przyjął, że jest synem, córką Boga, dziedzicem Królestwa Bożego, aby budować jedność w Ciele Chrystusa – tłumaczy.

RAZEM W DOMU

Formacja przebiega etapami; każda osoba, która chce dołączyć do tej wspólnoty charyzmatycznej, zostaje zaproszona na kurs Alpha. Jeśli go wcześniej ukończyła, przechodzi od razu do małej grupy. Po dziesięciu tygodniach odbywa się kurs Beta. To etap bezpośredniego decydowania, dotyczy on obu stron – zarówno kandydata, jak i animatorów. Po nim istnieje możliwość dołączenia do Domu w Ramionach Ojca przez zawarcie przymierza, z którego wynikają konkretne zobowiązania. Wicelider wspólnoty Artur Sikora wyjaśnia, że polegają one na kształtowaniu bliskiej relacji z Bogiem przez adorację, minimum godzinę w tygodniu. – Przyjmujemy post jako styl życia, każdy z „domowników” określa jego charakter, przykładowo może być pokarmowy albo od urządzeń elektronicznych. Istotą jest, aby pozbyć się tego, co nas oddziela od Boga. Trzecim zobowiązaniem jest ewangelizacja, głoszenie Ewangelii wszędzie gdzie tylko możemy oraz poprzez świadectwo własnego życia – zaznacza pan Artur. Pierwszy rok formacji jest wspólny, później jest ona bardziej sprofilowana.

We wspólnocie działają cztery diakonie, czyli miejsca posługi: modlitwy, uwielbienia, braterstwa, ewangelizacji. Spotkania całej wspólnoty odbywają się co tydzień w niedzielę w formie dwugodzinnych uwielbień z nauczaniem lub świadectwami w parafii św. Andrzeja Boboli przy ul. Rakowieckiej 61 w Warszawie. Raz na dwa tygodnie mają charakter zamknięty, aby kształtować więzi wewnątrz wspólnoty – mówi Maria Kastyak.

słysz, że Bóg ich kocha, ale sami tego doświadczają – przekonuje wicelider.

BACK HOME WARSAW

Dom w Ramionach Ojca organizuje ważne wydarzenie na „mapie charyzmatycznej” Warszawy – Back Home Warsaw (BHW). To wieczory uwielbienia, które są organizowane cyklicznie, zwykle w trzeci poniedziałek miesiąca. Przychodzą na nie osoby, które chcą chwalić Boga przez sztukę – wspólny

Jedno z Ojcem

Patryk
Lubryczyński

foto. archiwum wspólnoty

W diakonii modlitwy służą osoby, które noszą w sercu pragnienie modlenia się za innych. Diakonia uwielbienia koncentruje się na chwaleń Pana i darze prorocstwa. Animuje także spotkania od strony muzycznej i modlitewnej, prowadzi śpiew na Mszy z modlitwą o uzdrowienie. Diakonia braterstwa odpowiada za promocję, media, sprawy informatyczne, techniczne czy organizacyjne. Natomiast osoby podejmujące posługę ewangelizacyjną organizują spotkania Alpha i formację Beta, jeżdżą na zaproszenia do innych wspólnot oraz parafii. Wspólnota ewangelizuje także na ulicach Warszawy. Od początku wojny w Ukrainie cała wspólnota świadczy szeroką pomoc na rzecz uchodźców. Organizuje transport Ukraińców z granicy, zbiórki darów, zapewnia miejsca noclegowe, pomaga przybyszom uzyskać pomoc psychologiczną i duchową.

Dom w Ramionach Ojca tworzą osoby w wieku ok. 30–40 lat. Łącznie w przymierzu jest 115 osób, większość to rodziny z dziećmi. – Moim zdaniem zwiększone zainteresowanie wspólnotami charyzmatycznymi, jak nasza, wynika z tego, że ludzie nie tylko

śpiew, grę na instrumentach, taniec, malarstwo. Uwielbienie zaczyna się po Mszy świętej w parafii św. Andrzeja Boboli i trwa podczas wystawienia Najświętszego Sakramentu.

Mija już dziesięć lat od pierwszego Back Home Warsaw. Z tej okazji wspólnota przygotowała program jubileuszowy. 27 sierpnia w godz. 13.00–15.00 zaplanowano taniec uwielbienia z flagami, warsztaty z malarstwa prorocznego (uwielbienie Boga poprzez malowanie) i fotografii kontemplacyjnej (znajdowanie obecności Boga przez zdjęcia), warsztaty dla dzieci oraz małżonków, rodziców. Od 15.00 będzie trwała godzinna przerwa obiadowa. Wieczór uwielbienia rozpocznie się o godz. 16.00 krótkim powitaniem i modlitwą uwielbienia, o 17.00 Eucharystią, o 18.00 modlitwa o uzdrowienie prowadzona przez znanego charyzmatyka Marcina Zielińskiego.

Więcej informacji o wspólnocie i organizowanych przez nią wydarzeniach na www.wspolnotadom.pl lub www.facebook.com/domwramionachojca.

W SKRÓCIE

■ **Relikwie bł. Carla Acutisa.** Peregrynujące po Polsce relikwie bł. Carla Acutisa w dniach 9–10 września będą przebywać w diecezji warszawsko-praskiej. Rozpoczęcie nawiedzenia 9 września o godz. 17.45 w sanktuarium św. o. Pio przy ul. Fieldorfa 1 w Warszawie; o 18.00 Eucharystia pod przewodnictwem bp. Romualda Kamińskiego, homilię wygłosi bp Grzegorz Suchodolski, biskup pomocniczy diecezji siedleckiej oraz przewodniczący Rady ds. Duszpasterstwa Młodzieży; w godz. 19.00–21.00 będzie czuwanie przy relikwii. Peregrynacja zakończy się podczas Diecezjalnego Zlotu Służby Liturgicznej 10 września w Wyższym Seminarium Duchownym DW-P przy ul. Mehoffera 2, będzie także duchowym przygotowaniem do ŚDM w 2023 r. w Lizbonie.

■ **Diecezjalny Zlot Służby Liturgicznej.** W Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Warszawsko-Praskiej, ul. Mehoffera 2 w Warszawie, odbędzie się 10 września od godz. 10.00 do 15.00 Diecezjalny Zlot Służby Liturgicznej. Program zlotu: godz. 10.00 – powitanie relikwii bł. Carla Acutisa, 10.45 – słowo o. Azariasza, 11.30 – Eucharystia, 12.30 – posiłek i rekreacja, 14.00 – rozdanie medali supermini-strant, superbielanka, superscholista/-ka. Zgłoszenia najaktywniejszych dzieci w parafii (po troje do każdej kategorii) należy przysyłać do 5 września na adres: ks.lukasz.krupa@gmail.com.

■ **Peregrynacja obrazu.** Od 27 sierpnia do 10 września parafia MB Królowej Polskich Męczenników przy alei Stanów Zjednoczonych 55 w Warszawie będzie gościć kopię obrazu NMP Matki Kościoła, patronki Służby Porządkowej Totus Tuus diecezji warszawsko-praskiej.

■ **Poświęcenie tablicy.** W krzyżankach kościoła św. Antoniego przy ul. Senatorskiej 31 w Warszawie poświęcono 18 sierpnia tablicę pamięci siostry bł. Piotra Frassati – Luciany Frassati-Gawrońskiej. Uroczystość odbyła się w 120. rocznicę urodzin włoskiej działaczki konspiracyjnej i społecznej. Frassati-Gawrońska była żoną ostatniego ambasadora RP w Wiedniu Jana Gawrońskiego, matką włoskiego eurodeputowanego, który zabiegał o polskie interesy na forum europarlamentu.

■ **Zmiany w Akcji Katolickiej.** Kard. Kazimierz Nycz powołał prof. Tadeusza Kulika na nowego prezesa zarządu diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej archidiecezji warszawskiej. Prof. Kulik zastąpi na tym stanowisku Elżbietę Olejnik, której kadencja upłynęła 30 czerwca 2022 r.

**PRZY GROBIE
ABP. HOSERA SAC**

foto: xtz

W pierwszą rocznicę śmierci abp. Henryka Hosera SAC, 13 sierpnia, otwarta została krypta w podziemiach warszawsko-praskiej katedry św. Floriana. Od wczesnych godzin rannych przybywały tam osoby, które chciały pomodlić się przy grobie abp. Hosera, wśród nich księża, siostry zakonne, klerycy praskiego seminarium, lekarze i inni.

Msza święta w intencji abp. Hosera sprawowana była w tym samym dniu w konkatedrze Matki Bożej Zwycięskiej (relacja na s. 30). Krypta, gdzie pochowany jest abp Hoser, nawiedzana była licznie od uroczystości pogrzebowych przez kolejne miesiące, do czasu kiedy praska katedra została zamknięta z powodu remontu.

JUBILEUSZ W CELESTYNOWIE

Świętowanie 70-lecia gminy Celestynów odbyło się 21 sierpnia. Mszę świętą w parafii Wniebowzięcia NMP w Celestynowie celebrował bp Romuald Kamiński. Tego dnia miała miejsce także ceremonia wręczenia sztandaru gminy. Uroczystości odbyły się w towarzystwie pocztów sztandarowych wojska, OSP, okolicznych szkół. Miejskowa społeczność mogła obejrzeć występy lokalnych artystów i zaproszonych gwiazd muzyki. Chętni mogli

foto: www.facebook.com/UrządGminyCelestynow

wziąć udział w konkursie wiedzy o 70-leciu gminy.

KSIEŻY MŁYN

Zakończył się drugi etap rewitalizacji kompleksu pofabryczno-mieszkalnego Księży Młyn. To jedyna w Łodzi część mieszkalna dla dawnych pracowników fabryki włókienniczej Karola Scheiblera. W odremontowanych budynkach mieszkalnych przy zabytkowej ulicy powstaną: Klub Księżego Młyna, świetlica dla dzieci, Klub Integracji Społecznej, poczta, pracownice twórcze, restauracja, baza (zaplecze) dla podmiotu gospodarczego, który będzie operatorem utrzymania czystości i zieleni, zaplecze dla estrady, pomieszczenia wspólnoty mieszkaniowej. Zakończenie rewitalizacji planowane jest na 2023 r., a całkowity koszt projektu „Szlakiem architektury włókienniczej. Rewitalizacja Księżego Młyna” wyniesie blisko 61 mln zł./ks. **Paweł Kłys**

foto: ks. Paweł Kłys

foto: ks. Paweł Kłys

PIKNIK WOJSKOWY

Z okazji Święta Wojska Polskiego na placu katedralnym w Łodzi odbył się piknik patriotyczny z udziałem jednostek cywilnych i wojskowych stacjonujących na terenie województwa łódzkiego. Prezentowano militaria. Jak mówią organizatorzy, czas wakacji to również okres podejmowania przez młodych ludzi życiowych decyzji. Służba ojczyźnie i jej obrona to nie tylko obowiązek, ale również powołanie, które należy w sobie odkryć, stąd tego typu pikniki organizowane są z myślą o młodych, którzy w przyszłości mogą wstąpić w szeregi Wojska Polskiego./ks. **Paweł Kłys**

fot. Irena Świąrdzewska

KARD. MÜLLER W OSSOWIE

Kard. Gerhard Müller, emerytowany prefekt Kongregacji Nauki Wiary, gościł 15 sierpnia w Ossowie, gdzie przewodniczył Mszy świętej podczas obchodów rocznicy Cudu nad Wisłą (relacja na s. 30). W towarzystwie bp. Romualda Kamińskiego przed Eucharystią nawiedził

Aleję Poległych nieopodal kaplicy w Ossowie, gdzie odmówił modlitwę za ofiary katastrofy samolotowej pod Smoleńskiem w 2010 r. W niedzielę 14 sierpnia odsłonięte zostały kolejne popiersia w Alei Poległych: ks. Andrzeja Kwaśnika i o. Józefa Jońca SchP/is

UROCZYSTOŚCI W WIELGOLESIE

W święto Wojska Polskiego 15 sierpnia oraz w dniu odpustowym odbyły się w parafii Matki Odkupiciela w Wielgolesie Brzezińskim uroczystości patriotyczne. Tego dnia parafia obchodziła również 11. rocznicę istnienia. Po Mszy świętej proboszcz ks. Marek Lemiech poświęcił pomnik z tablicą pamięci żołnierzy Armii Krajowej, którzy pochodzili z tego terenu oraz tu walczyli w obronie ojczyzny. Złożono wieńce, odbyła się defilada wojska i strażaków OSP z Cisia i Okuniewa oraz część artystyczna. Uroczystość została zorganizowana przez miejscową parafię we współpracy z gminą Halinów i Gminnym

fot. Marek Bogucki

Centrum Kultury. Na obchodach obecny był przedstawiciel Sił Zbrojnych RP płk Jacek Wacławek, przybyły poczty sztandarowe 23. Bazy Lotnictwa Taktycznego z Mińska Mazowieckiego./Anna Dziemska

RÓŻAŃCOWA PROCESJA

Bp Romuald Kamiński 21 sierpnia w bazylice NSJ na warszawskiej Pradze przewodniczył Mszy świętej inaugurującej dziękczynno-błagalną procesję różańcową zorganizowaną przez męskie wspólnoty różańcowe oraz środowiska pro-life i pro-family. – Chodzi nam o nawrócenie, abyśmy my znaleźli się na tej drodze i wszyscy tworzący nasze społeczeństwo – powiedział w ho-

milii bp Kamiński. Procesja z kopią obrazu Matki Bożej Łaskawej, Chrystusa Króla, figurą MB Niepokalanej, relikwiami 16 świętych i błogosławionych oraz sztandarem św. Andrzeja Boboli przeszła ulicami Pragi na pl. Krasińskich pod pomnik Powstania Warszawskiego. Na zakończenie odśpiewano apel jasnogórski, a wiernych pobłogosławił bp Piotr Jarecki./Robert Śliwiński

fot. Robert Śliwiński

■ **Nowi proboszczowie.** Kard. Kazimierz Nycz mianował dotychczasowego proboszczą par. Matki Bożej Królowej Rodzin w Dziekanowie Leśnym ks. Dariusza Koska proboszczem par. św. Małgorzaty Dziewicy Męczennicy w Łomiankach. Ks. Kosk zastąpi ks. Jacka Siekierskiego, który na czas terapii medycznej będzie posługiwał w parafii w Łomiankach jako rezydent. Natomiast nowym proboszczem par. w Dziekanowie Leśnym będzie ks. Sławomir Hermanowicz, w ostatnich miesiącach administrator par. św. Małgorzaty Dziewicy Męczennicy w Łomiankach.

■ **Startuje rejestracja.** Można się już zarejestrować na Festiwal Katolickiej Nauki Społecznej. Wydarzenie zgromadzi najważniejszych ekspertów z dziedziny katolickiej nauki społecznej, przedsiębiorców, przedstawicieli świata nauki, samorządu i Kościoła. Tegoroczna VI edycja odbędzie się w dniach 27–28 września, pod hasłem „Od teorii do praktyki”, w Sound Garden Hotel w Warszawie. Zapisy: www.festiwalkns.pl.

■ **Organy Archikatedry.** Ennio Cominetti z Włoch 4 września o godz. 16.00 wykona utwory Alexandre'a Guilmanta, Vincenza Petrali, Cesara Francka, Percy'ego Eastmana Fletchera. Archikatedra św. Jana Chrzciciela na Starówce, ul. Świętojańska 8 w Warszawie. Wydarzenie pod patronatem medialnym tygodnika „Idziemy”.

■ **VI Festiwal Muzyki Kameralnej i Organowej Powiatu Legionowskiego.** W kościele Wniebowzięcia NMP przy ul. Partyzantów 19 w Chotomowie 4 września o godz. 13.00 wysłuchać będzie można koncertu „Od Bacha do Piazzoli” w wyk. Tytusa Wojnowicza (obój) i Jana Bokszczanina (organy). Patronat medialny – tygodnik „Idziemy”.

■ **Legionowski Festiwal Muzyki Kameralnej i Organowej.** W kościele św. Ducha przy ul. ks. J. Schabowskiego 2 w Legionowie odbędzie się 4 września o godz. 19.00 koncert w wykonaniu Aleksandry Podwojskiej (sopran) i Patryka Podwojskiego (organy). W repertuarze znajdą się m.in. utwory Jana Sebastiana Bacha, Charles'a Gounoda, Francesca Durante, Gioacchina Rossiniego, Louisa Vierne'a. Patronat medialny – tygodnik „Idziemy”.

■ **Festiwal u św. Andrzeja Boboli.** I Mokotowski Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej zakończy się 28 sierpnia o godz. 18.00 w parafii św. Andrzeja Boboli przy ul. Rakowieckiej 61 w Warszawie.

Perspektywy dla nauczycieli

Wydział Filozofii Chrześcijańskiej UKSW proponuje studia uzupełniające II stopnia realizowane na kierunku filozofia. Bp Jacek Grzybowski w specjalnym komunikacie wyjaśnia, że kuria warszawsko-praska zachęca do korzystania z tej propozycji, ponieważ może to być dla wielu nauczycieli szansa podniesienia kwalifikacji pozwalających uczyć w szkole etyki. „Ministerstwo Edukacji planuje w najbliższych latach wprowadzenie w polskich szkołach obowiązkowej lekcji religii lub lekcji etyki. Nie byłoby już zatem sytuacji, że uczeń może nie chodząc na żaden z tych przedmiotów, będzie musiał wybrać obowiązkowo albo religię, albo etykę” – pisał bp Grzybowski.

Proponowane studia uzupełniające posiadają moduł dedykowany dla nauczycieli posiadających przygotowanie pedagogiczne, którzy chcieliby nabyć uprawnienia do nauczania kolejnego przedmiotu (etyki i filozofii). Istnieje możliwość uznania dotychczasowych kwalifikacji pedagogicznych w ramach realizowanych studiów. Większość zajęć realizowana jest w formie hybrydowej (zajęcia prowadzone stacjonarnie z transmisją przez Internet); zajęcia w module nauczycielskim realizowane są w godzinach popołudniowych, wieczornych oraz w soboty. Po uznaniu osiągnięć pedagogicznych cały kurs obejmuje 945 godzin (nauczyciel etyki + dodatkowe 120 h na nauczyciela filozofii). Przykładowy rozkład zajęć: trzy razy po dwa wykłady w tygodniu, w godz. 16.45–20.00, i jeden zjazd w sobotę raz na trzy tygodnie. Przewidywane obciążenie godzinowe w tygodniu – 10,5 h. Studia są bezpłatne. Zapisy: www.oferta.uksw.edu.pl. Szczegółowe informacje: Michał Piekarski (m.piekarski@uksw.edu.pl), Andrzej Waleszczyński (a.waleszczyński@uksw.edu.pl).

Nauczyciele, którzy chcieliby zyskać kwalifikacje do nauczania etyki w szkole, mogą także zgłosić się na studia podyplomowe prowadzone na UKSW www.uksw.edu.pl/pl/studia-podyplomowe-etyka-dla-nauczycieli, na które rekrutacja rusza 3 września. Pisaaliśmy o nich w poprzednim numerze „Idziemy”.

Goście z Sierra Leone

Kurię warszawsko-praską odwiedził 18 sierpnia bp Natale Paganelli, administrator apostolski diecezji Makeni w Sierra Leone, gdzie placówkę misyjną w Kambi od 2011 r. prowadzą księża z diecezji warszawsko-praskiej. Obecnie posługują w niej ks. Jacek Pielak, ks. Robert Gut oraz ks. Michał Czajkowski. Bp Paganelli dodał, że wielką zasługą ks. Pielaka jest ocalenie jednej z najważniejszych szkół w diecezji, która podpadała, ale dzięki dużemu wysiłkowi duchownego udało się jej przetrwać. Hierarcha przyjechał, aby spotkać się z biskupami warszawsko-praskimi i podziękować diecezji za wieloletnią posługę księży w Sierra Leone. Tłumaczył, że kapłani administrują dużą parafią, która ma potrzeby nie tylko z zakresu

duszpasterstwa sakramentalnego, ale także w prowadzeniu kilku szkół na różnym szczeblu. – Doświadczenie misji księży z diecezji warszawsko-praskiej bywało trudne, jak śmierć ks. Andrzeja Dudzika. Obecnie wszystko jest w bardzo dobrej kondycji, a to poczucie wzmacnia jeszcze przyjazd siostr, których posługa jest specyficzna, prowadzona w środowisku muzułmańskim. Przy braku miejscowych form żeńskiego życia konsekrowanego obecność siostr zakonnych jest tym bardziej cenna. Jest to praca ściśle związana z edukacją młodych ludzi i daje bardzo dobre owoce – wyjaśnił administrator apostolski. Bp Kamiński podkreślił, że placówka misyjna w Sierra Leone jest ważnym dla diecezji dziełem, które będzie kontynuowane.

Z Kamionka na Jasną Górę

XXXIX Praska Pielgrzymka Piesza wyruszyła 16 sierpnia po Mszy świętej odprawionej przez bp. Romualda Kamińskiego w konkatedrze na warszawskim Kamionku. Ks. Rafał Gołiński, kierownik pielgrzymki, przypomniał, że główną intencją jest modlitwa dziękczynna za dar beatyfikacji prymasa Wyszyńskiego. W koncelebrze wzięli udział ks. Roman Kot, o. Marcin Piwnicki SVD, ks. Mariusz Ochnik, ks. Bartłomiej Szwarz i inni księża towarzyszący pielgrzymom na pątniczym szlaku. Bp Romuald Kamiński zachęcił w homilii do odczytywania woli Bożej. – Pan Bóg nie daje nam jednej gotowej recepty, że mogę pojąć wszystko, co dzieje się w moim życiu. Podsuwa nam małe prawdy i trzeba z tego zbudować całość. Trzeba mieć serce otwarte, uspokojone, żeby wszystkie te małe kryształki zebrać w jeden wielki cenny diadem.

Helena Wałachowska z Ząbek w pielgrzymce idzie po raz drugi. – Jest to przeżycie duchowe i możliwość nawiązywania relacji z ludźmi. Chciałabym, aby pielgrzymowanie stało się tradycją w moim życiu. Młody człowiek dzięki pielgrzymce rozpoznaje swoją drogę, swoje powołanie – powiedziała pątniczka. W drugim dniu pielgrzymki bp Jacek Grzybowski towarzyszył pielgrzymom w Otwocku Wielkim podczas apelu jasnogórskiego. W tym samym dniu bp Romuald Kamiński w kaplicy przy ul. Floriańskiej 3 w Warszawie odprawił Mszę świętą dla pielgrzymów duchowych. 18 sierpnia pielgrzymka weszła na teren diecezji radomskiej, z pielgrzymami spotkał się miejscowy ordynariusz bp Marek Solarczyk.

Robert Śliwiński

To będzie okazja do wspólnej modlitwy za rodziny naszej diecezji i prośby o nowe święte małżeństwa. Ale nie tylko! – przekonuje ks. Robert Wielądek, dyrektor Krajowego Biura Duszpasterstwa Rodzin KEP. Na spotkaniu nie zabraknie świadectw, zabaw integracyjnych i poczęstunku.

– Papież umyślnie poświęcił również i ten rok rodzinom, aby przypomnieć nam po pięciu latach, że temat ten powinien być stale aktualny i obecny w naszym życiu – tłumaczy duszpasterz. – W naszej diecezji nie był to stracony czas. Podjęliśmy m.in. lekturę adhortacji „Amoris laetitia” i czytaliśmy ją wspólnie, regularnie, punkt po punkcie – dodaje.

Jednak istotą tego roku jest to, co się dokonywało indywidualnie w domach wielu parafian.

– Towarzyszyłem różnym rodzinom w ich trudnych chwilach. Widziałem małżeństwa, które scalały się po doświadczeniach zdrady, inne z kolei po wielu latach modlitw dostąpiły cudu narodzin dziecka, wiele uzdrowień i łask nawrócenia – mówi duszpasterz, zaznaczając, że teraz każdy kolejny rok powinien być dla nas rokiem rodziny.

Ks. Robert Wielądek

Spotkanie Rodzin w Radzyminie

Chociaż Rok Rodziny zakończył się 26 czerwca, wszystkich zainteresowanych czeka jeszcze ważne wydarzenie. Diecezjalne Spotkanie Rodzin odbędzie się 4 września przy sanktuarium św. Jana Pawła II w Radzyminie, ul. Słowackiego 58.

– Świat potrzebuje świadectwa rodzin i udział w takim spotkaniu jest właśnie formą naszego świadectwa. Rodzina jako nieustannie rozwijająca się komórka potrzebuje czasem odświeżenia, inspiracji, pomocy i wsparcia, a także doświadczenia radości – twierdzi ks. Robert Wielądek.

Spotkanie jest odpowiedzią na prośbę papieża Franciszka, który zachęcał, aby tego typu wydarzenia uroczystie kończyły Rok Rodziny i aby organizować je w swoich środowiskach. – My przełożyliśmy naszą inicjatywę na czas po wakacjach, abyśmy mogli spotkać się w większym gronie – mówi duszpasterz.

Spotkanie rozpocznie się o godz. 14.00 od zawierzenia rodzin opiece Matki Bożej Zwycięskiej, następnie odbędą się konferencje dla trzech grup wiekowych. Do małżeństw o tym, jak wzmocnić swoje relacje, będzie mówić Tomasz Zieliński. O tym, że „Pan Bóg ma większe plany, niż nasze marzenia”, powie młodzieży Michał Pax Bukowski, lider zespołu „Muode koty”. Ks. Janusz Stańczuk porozmawia z dziećmi o trzech ważnych słowach: „proszę”, „dziękuję”, „przepraszam”. Następnie wszyscy będą zaproszeni do udziału w Eucharystii pod przewodnictwem bp. Romualda Kamińskiego.

Żyjąc wspólnie pod jednym dachem, nie musimy szukać tematu do modlitwy. Jak przekonuje ks. Wielądek, warto jednak pogłębiać bogactwo sakramentu małżeństwa, szukając dla siebie formacji, rekolekcji czy warsztatów. Być może z czasem przyjdzie też gotowość, aby dawać świadectwa swojej wiary i miłości.

Z kolei zadaniem duszpasterstwa rodzin na ten rok i wszystkie kolejne lata będzie z pewnością towarzyszenie rodzinom i aktywizowanie małżeństwa do tworzenia wspól-

noty. – Idąc za słowami papieża Franciszka, być może w przyszłości to rodzina uratuje świat – mówi ks. Wielądek i dodaje: – Lubie patrzeć na rodzinę jako na „przyszłość”, źródło radości i nadziei, bo w tej przestrzeni życia społecznego nic piękniejszego nie jesteśmy w stanie wymyślić. To właśnie dlatego ta komórka jest taka ważna i tak bardzo trzeba się o nią troszczyć – wyjaśnia.

Będzie to szczególnie widać podczas tegorocznego diecezjalnego spotkania.

– Wszyscy, którzy chcą poczuć się częścią dużej parafialnej rodziny, zaproszeni są na spotkanie w Radzyminie. Ci zaś, którzy nie będą mieli możliwości się tam pojawić, mogą wybrać się na Ogólnopolską Pielgrzymkę Rodzin, która odbędzie się już 25 września na Jasnej Górze. Za to wyjątkowe wydarzenie w tym roku odpowiedzialna jest diecezja warszawsko-praska, więc liczymy na liczny udział naszych diecezjan – zachęca duszpasterz.

Jak zaznacza ks. Robert Wielądek, na razie trudno przewidzieć, czy Diecezjalne Spotkanie Rodzin będzie kontynuowane w przyszłości, bo zależy to przede wszystkim od zainteresowania. Chęci są jednak bardzo duże, więc być może będzie jeszcze niejedna okazja do wymiany doświadczeń, wysłuchania świadectw, modlitwy i dobrej zabawy. – W niedzielne popołudnie warto więc wybrać się do Radzymina – zachęca ks. Robert Wielądek.

Nina Baumann

W konkatedrze Matki Bożej Zwycięskiej na warszawskim Kamionku 13 sierpnia rozpoczęły się obchody 102. rocznicy Bitwy Warszawskiej. Mszy świętej przewodniczył bp Viktors Stulpins, przewodniczący episkopatu Łotwy. Liturgię koncelebrowali abp Tadeusz Wojda, metropolita gdański, bp Romuald Kamiński i bp Jacek Grzybowski oraz kilkunastu księży, w tym prowincjał palotynów ks. Zenon Hanas. Eucharystię sprawowano także w intencji zmarłego rok temu abp. Henryka Hosera SAC.

W homilii bp Kamiński wyjaśniał, że boje wielkiej Bitwy Warszawskiej toczyły się w obronie godności człowieka, która zakorzeniona jest w Bogu, będącym samą miłością i miłosierdziem. – Historia nie zapomni wszystkich zdarzeń, które działy się

Na Kamionku

fol. Patryk Lubrzyński

na Krakowskim Przedmieściu, na placu Zamkowym czy przed świątyniami w Warszawie, kiedy warszawski lud powszechnie się modlił. Ludzie z różnych misji, ambasad, postronni obserwatorzy depeszowali na ten temat do swoich krajów – tłumaczył hierarcha.

Wspominał też zasługi śp. abp. Henryka Hosera dla diecezji – przede wszystkim zaszczepienie pragnienia otaczania większą troską życia nienarodzonych i dbania o wysoki poziom duszpastersstwa małżeństw i rodzin. Ordynariusz warszawsko-

-praski podkreślił również, że abp Hoser, znając istotę dzieła misyjnego, zwrócił uwagę na znaczenie misji w głoszeniu Ewangelii. Ponadto utrwał kult Bożego miłosierdzia, m.in. przez nabycie domu w Ostrówku, w którym na przełomie 1924 i 1925 r. pracowała Helena Kowalska, późniejsza s. Faustyna. Czuwał też nad wychowaniem młodzieży i zachęcał ją do kształcenia. Jego pomysłem było wybudowanie akademika przy ul. Floriańskiej. Na zakończenie liturgii aktor Jerzy Zelnik odczytał fragmenty nauczania abp. Hosera. Po Mszy świętej odbył się koncert „W hołdzie bohaterom 1920 roku” w wykonaniu Orkiestry Koncertowej Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego.

Patryk Lubrzyński

Na Cmentarzu Poległych w Bitwie Warszawskiej 1920 r. w Ossowie odbyły się centralne uroczystości 102. rocznicy Cudu nad Wisłą. Uroczystej Mszy świętej przewodniczył kard. Gerhard Müller w koncelebrze z bp. Romualdem Kamińskim, ks. gen. Sławomirem Żarskim oraz kilkunastoma kapłanami.

Na uroczystości przybyli przedstawiciele rządu, parlamentu i samorządów. Zebranych przywitał bp Romuald Kamiński. – Pragniemy, aby owoce tamtego zwycięstwa były żywe i w naszym pokoleniu, to znaczy, żebyśmy byli mądrzy tamtym zwycięstwem. Pragniemy nie tylko Bogu dziękować, ale też prosić Go, aby obdarzał nas i cały świat pokojem. Dzisiaj jeszcze bardziej rozumiemy tę potrzebę.

Homilię w języku polskim przygotował i odczytał kard. Müller. Nawiązując do obchodzonej uroczystości Wniebowzięcia NMP, zwrócił uwagę na rolę Kościoła w zbawieniu człowieka.

W Ossowie

fol. Irena Świerdzewska

– Liturgiczne i prywatne nabożeństwo do Maryi, z której łona rodzi się dla nas zbawienie świata, wyraźnie dowodzi nam, że nie ma relacji z Bogiem poza widzialnym Kościołem, Ciałem Chrystusa. „Nie może już mieć Boga za Ojca ten, kto nie ma Kościoła za Matkę” – przytoczył kard. Müller słowa św. Cypriana, biskupa Kartaginy. – Kościół jako Oblubienica i Ciało Chrystusa oraz Świątynia Ducha Świętego jest sakramental-

ną obecnością Słowa Bożego, które z Maryi przyjęło nasze ciało i rozbiło swój namiot wśród nas. Tu następuje największe zjednoczenie w całej historii. Maryja jest prawdziwym symbolem i wiecznym paradygmatem wypełnienia woli Boga, który zawsze pragnie naszego zbawienia i szczęścia – mówił kaznodzieja.

Kard. Müller przypomniał też rolę Maryi w dziejach polskiego narodu. – Jeśli Polska odzyskała wolność jako pań-

stwo po stu dwudziestu trzech latach niewoli, jeśli jej armia odniosła w 1920 r. zwycięstwo nad przytłaczającą potęgą sowieckich najeźdźców i jeśli Polska w latach 1939–1989 z Bożą pomocą przeżyła politykę eksterminacji, wyzysku i zniewolenia prowadzoną przez dwie ateistyczne dyktatury, to ten potrójny cud nad Wisłą zawdzięczamy wstawiennictwu Maryi, którą miliony błagały jako Królową Polski.

Po Eucharystii kard. Müller poświęcił przed kaplicą w Ossowie popiersia św. Jana Pawła II i bł. Stefana Wyszyńskiego. Uroczystość zakończył apel poległych z salwą honorową i składaniem wieńców na grobach żołnierzy poległych w 1920 r. Wieńce złożyła też najbliższa rodzina ks. Ignacego Skorupki – obecna była jego stryjeczna wnuczka Anna Rogaska.

Po południu tysiące widzów na polach Ossowa obejrzało widowiskową rekonstrukcję zwycięskiej bitwy 1920 r.

Irena Świerdzewska

Na cmentarzu żołnierzy polskich poległych w 1920 r. bp Jacek Grzybowski przewodniczył 15 sierpnia Mszy świętej, która była jednym z kulminacyjnych punktów obchodów Cudu nad Wisłą w diecezji warszawsko-praskiej. – Gromadzimy się na cmentarzu radzyminskim, wspominając ofiarę bohaterów naszej ojczyzny, ale także wszystkich, którzy z różnych powodów, broniąc naszego kraju, zostali tu pochowani, a ich pamięć czcimy i honorujemy – powiedział w słowie wstępnym bp Jacek Grzybowski.

W homilii, nawiązując do słów papieża Franciszka, bp Grzybowski przypomniał o ludzkiej tragedii w wojennych konfliktach. – Zauważmy, patrząc na historię, że wszyscy dyktatorzy i tyrani na początku swej działalności musieli oprzeć się na poparciu zmanipulowanego ludu, zwiedzionych tłumów. W tym kontekście lepiej możemy zrozumieć wezwanie papieża Franciszka

W Radzyminie

Robert Śliwiński

foto: Robert Śliwiński

do modlitwy za rosyjskich żołnierzy – wyjaśniał bp Grzybowski. – Ojciec Święty pokazał nam, że ci ludzie potrzebują naszej modlitwy o nawrócenie, bo nie tylko czynią wielkie zło i wielkie zbrodnie na wojnie, ale już wcześniej ich umysły i serca zostały zmanipulowa-

ne, zakłamane ideologią wojny i zbrodni. Są biedni, zatrąceni w dwojaki sposób – jako żołnierze wykorzystani w niesprawiedliwej agresji oraz jako ludzie rozumni, którzy dali się zwieść i oszukać imperialnej ideologii, bo ktoś wcześniej, jeszcze przed wojną, sprawił,

że słowa tak piękne, jak dobro, wolność, pokój, ojczyzna, naród, obrona, zostały w ich umysłach i sercach spaczzone. Smutna to bardzo konstatacja, ale takie refleksje się rodzą, kiedy dziś czytamy fragmenty Apokalipsy – podkreślił bp Grzybowski.

Po Mszy świętej odśpiewaniem hymnu narodowego rozpoczęła się świecka część uroczystości. Odczytano listy okolicznościowe od prezydenta Rzeczypospolitej Andrzeja Dudy i marszałek Sejmu RP Elżbiety Witek. Odbыл się apel poległych ze złożeniem wieńców.

Uroczystości, w których wzięli udział politycy, samorządowcy i poczty sztandarowe oraz licznie przybyli okoliczni mieszkańcy, odbyły się z towarzyszeniem pododdziału Pułku Reprezentacyjnego Wojska Polskiego pod dowództwem por. Krzysztofa Kostuskiego. Uświetniła je Radzyminska Orkiestra Dęta pod kierownictwem Jakuba Pietruchy. **I**

REKLAMA

Księga - ks. Łukasz Turek i Paweł Kęska,
sobota, godz. 20.10 i niedziela godz. 9.10

Ewangeliarz - codziennie,
godz. 6.15, 12.02, 15.18 i 21.20

Radio Warszawa 106,2 FM
i www.radiowarszawa.com.pl

Przygotowanie do prac ziemnych

Blżej pałacu

fot. PAP/Paweł Supernak

Ruszyła odbudowa Pałacu Saskiego na pl. Piłsudskiego w Warszawie. Pierwszym etapem jest wygradzanie terenu pod dawnym Pałacem Saskim, po czym ruszą prace ziemne. – Są to prace ziemne, a nie archeologiczne, ponieważ, jak wiemy, Pałac Saski był już odkopywany w latach 2006–2008 – powiedział PAP rzecznik spółki Pałac Saski Sławomir Kuliński. W ich wyniku będzie można stwierdzić, w jakim stanie są pozostałości murów, które w przyszłości mają się stać elementem

odbudowanego pałacu. Prace archeologiczne rozpoczną się na przełomie jesieni i zimy. – Wtedy wejdziemy z inwestycją pod Pałac Brühla oraz ciąg kamienic przy ulicy Królewskiej. Co ważne, te miejsca od 1945 r. nie były nigdy badane – powiedział rzecznik.

Prezes spółki Jan Edmund Kowalski informował kilka miesięcy temu, że zgodnie z przyjętym harmonogramem zakończenie inwestycji planowane jest w 2030 r. Jej koszt skalkulowano na 2,5 mld zł. **■**

Świadkowie wyróżnieni

Po raz ósmy wręczono nagrody Łódzkiego oddziału Instytutu Pamięi Narodowej przyznawane m.in. za popularyzację historii.

Prezes IPN dr Karol Nawrocki mówił o symbolicznym znaczeniu nagród. – Świadek w historii narodów, cywilizacji i kultur ma moc autorytetu, ale niesie też ze sobą brzemień odpowiedzialności – powiedział.

Nagrody „Świadek historii” otrzymały cztery zasłużone osoby i dwie organizacje: emerytowana nauczycielka Blanka Magdalena Hauke, prezes Stowarzyszenia Pułku 37 Wiesław Paluchowski, emerytowany dziennikarz Jarosław Warzecha, dziennikarka Agata Ewa Zielińska, Muzealna Grupa Historyczna im. II Batalionu 18 Pułku Piechoty oraz Stowarzyszenie Historyczne „Strzelcy Kaniowscy”.

W imieniu laureatów za wyróżnienie podziękowała Blanka Magdalena Hauke. – W naszej działalności chodzi o to, aby uchwycić, zatrzymać historię dla innych, szczególnie dla młodego pokolenia – podkreśliła. **/PAP/bs**

O rzezi Woli w Niemczech

Landesarchiv Schleswig-Holstein otwarta została wystawa „Wola 1944: Auslöschung”. Organizacja wystawy była możliwa dzięki badaniom szefowej Instytutu Pileckiego w Berlinie Hanny Radziejowskiej oraz rozbudowanemu programowi archiwalnemu Instytutu.

Wystawa Instytutu Pileckiego – prezentowana także w Warszawie, w Muzeum Powstania Warszawskiego, które współtworzyło projekt – za pomocą licznych zdjęć dokumentuje losy ludności polskiej i daje wgląd w sprawę sądową przeciwko Reinefarthowi. W toku kwerend udało się dotrzeć do akt śledztwa w sprawie Reinefartha, prze-

chowywanych w Landesarchiv Schleswig-Holstein, zawierających wiele niepublikowanych dotąd zdjęć i dokumentów. Ponadto landowe archiwum Szlezewiku-Holsztyna korzysta z oryginalnych źródeł, aby pokazać karierę Reinefartha w Szlezewiku-Holsztynie – informuje Instytut Pileckiego w Berlinie.

Generał SS Heinz Reinefarth był jednym z dowódców, którym powierzono zadanie stłumienia powstania. Pod jego dowództwem Niemcy żołnierze i oddziały policyjne wymordowali na Woli dziesiątki tysięcy mężczyzn, kobiet i dzieci.

Po wojnie Heinz Reinefarth pracował w RFN jako adwokat, został burmistrzem

Westerland na wyspie Sylt oraz deputowanym do Landtagu w Szlezewiku-Holsztynie. Mimo wielu starań nigdy nie udało się pociągnąć go do odpowiedzialności.

„Temat wystawy jest niezwykle istotną częścią składową relacji polsko-niemieckich. Chcemy docierać do niemieckiej opinii publicznej z takimi ciężkimi, bolesnymi tematami we współpracy z ważnymi niemieckimi instytucjami” – podkreślił rzecznik berlińskiego oddziału Instytutu Pileckiego Patryk Szostak.

Wystawa będzie pokazywana także w innych miejscach w Republice Federalnej Niemiec. Ekspozycja powstała we współpracy z Wolskim Centrum Kultury, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP, Landesarchiv Schleswig-Holstein. **/PAP/bs**

Piechniczek Światłem ze Śląska

Były selekcjoner piłkarskiej reprezentacji Polski, urodzony w Chorzowie Antoni Piechniczek, otrzyma tegoroczną nagrodę Lux ex Silesia (Światło ze Śląska). Przyznawana jest ona osobom ukazującym swoją działalnością wartości moralne i wnoszącym trwały wkład w kulturę Górnego Śląska. Piechniczek

jest pierwszym sportowcem w gronie wyróżnionych.

Ufundowaną w 1994 r. przez ówczesnego metropolitę katowickiego abp. Damiana Zimonia nagrodę otrzymali m.in. kompozytorzy Henryk Mikołaj Górecki i Wojciech Kilar, językoznawca Jan Miodęk czy aktor Franciszek Pieczka. **/KAI/bs**

Oswajanie nienormalności

Mirosław Winiarczyk

Nowym polskim filmie „Głupcy” piszę z prawdziwą przykrością. Uważam bowiem, że jest to jeden z najbardziej obrzydliwych, wręcz odrażających rodzimych utworów ostatnich lat. Muszę jednak odnotować tę premierę, nie tylko z powodu ostrzeżenia Czytelników przed tym chorym artystycznym płodem. Przede wszystkim chciałbym się zastanowić, w jaki sposób w naszej kinematografii oswaja się widzów z wszelkimi możliwymi obrazami toksycznych relacji międzyludzkich i rozpadem więzi rodzinnych. Tak się dziwnie składa, że takie utwory bywają obficie dotowane finansowo przez Polski Instytut Sztuki Filmowej, jak stało się w przypadku „Głupców”, co rzuca dziwne światło na rzeczywiste intencje PISF podlegającego pod nadzór ministra kultury. Młody reżyser Tomasz Wasilewski wydaje się mistrzem w propagowaniu wyżej wspomnianej ideologii. W swoich poprzednich obrazach („Płonące wieżowce”, „Zjednoczone stany miłości”) ukazywał chore związki międzyludzkie, głównie w toksycznych rodzinach i relacjach homoseksualnych, oczywiście rozumianych jako coś naturalnego i nawet lepszego od normalnych więzi damsko-męskich.

W „Głupcach” reżyser wziął się z kolei za „obalanie” kolejnego tzw. tabu obyczajowego i moralnego, czyli temat związków kazirodznych. Tęgo typu relacje zostały historycznie potępione w cywilizacji zachodniej nie tylko z oczywistych powodów moralnych i religijnych. W samej swojej istocie zagrażają one bowiem biologicznej ludzkiej egzystencji. W celu przekonania widzów do swoich idei Wasilewski ukazuje niejasne związki bohaterów filmu, 62-letniej Marleny, jej o dwadzieścia lat młodszego partnera Tomasza (męża!) i spa-

ralizowanego w wyniku śmiertelnej choroby syna kobiety. Pracująca jako położna (nienawidząca swej pracy) Marlena i Tomasz odcięli się od życia w normalnym społeczeństwie, z niejasnych powodów przenieśli się bowiem na nadmorskie odludzie, gdzie w odrealnionym świecie mieszka niewielu ludzi. Widzimy, że kobieta stacza się stopniowo w obłęd, kiedy podejmuje się opieki domowej nad sparaliżowanym synem, co nie może podobać się partnerowi. Obserwujemy, jak Marlena, pogrążająca się stopniowo w paranoicznym świecie na pograniczu rzeczywistości i urojeń, swoim zachowaniem prowokuje otoczenie. W końcu autor filmu w niejasny sposób, ale jednak, ujawnia skrywane dotąd tajemnice kobiety i jej chore związki ze zmarłym synem. Wprawdzie twórcy utworu nie ujawniają, co się tak naprawdę stało przed laty, ale reżyser pozostawia to domysłom widzów. O co więc naprawdę chodzi Wasilewskiemu? Czy o skrytkowanie chorych i nienaturalnych związków międzyludzkich, czy też o oskarżenie społeczeństwa o to, że z powodu potępienia kazirodztwa skazuje bohaterów na wieczne udręki? Nie bardzo też wiadomo, jaką wymowę ma tytuł filmu. Kim mają być tytułowi Głupcy – czy są nimi bohaterowie obrazu, uwikłani w chore relacje i romanse, czy społeczeństwo? Po obejrzeniu filmu nasuwa się pytanie: Po co autorzy „Głupców”, popierani przez wielu międzynarodowych producentów i festiwalów, oswajają społeczeństwo z kolejnymi zbroczeniami?

„Głupcy”. Polska – Rumunia – Niemcy, 2022. Scenariusz i reżyseria – Tomasz Wasilewski. Wykonawcy – Dorota Kolak, Łukasz Simlat, Tomasz Tyndyk, Katarzyna Herman, Marta Nieradkiewicz i inni. Dystrybucja – Gutek Film

Film „Klecha” Jacka Gwizdały, oparty na historii ks. Romana Kotlarza, wciąż nie doczekał się premiery. Obraz opowiada historię niezwykle brutalnych działań powstałej w 1973 r. tzw. „Grupy D”, ściśle tajnego oddziału specjalnego do walki z Kościołem w IV Departamencie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

O powodach opóźnień mówił w rozmowie z Radiem Plus Radom wicepremier Piotr Gliński. Kilka

Kiedy będzie „Klecha”?

miesiące temu związkowcy i uczestnicy robotniczego protestu w czerwcu 1976 r. w Radomiu prosili go o interwencję w tej sprawie.

W rozmowie wicepremier zaznaczył, że państwo polskie zaangażowało się w produkcję filmu z wkładem finansowym ponad 5 mln zł, ale jest to produkcja prywatna. Film ma ponad dwumilionowy dług wobec ok. 120 wierzycieli, w tym artystów. – Nie mam podstaw prawnych, żeby zaangażować pieniądze publiczne w spłacenie długu prywatnego przedsiębiorcy – powiedział prof. Gliński.

Wicepremier zaznaczył, że z filmem były kłopoty artystyczne, ale około trzech lat temu „dzięki naszej interwencji czy zaangażowaniu zostały rozwiązane”. – Sfinansowaliśmy tzw. postprodukcję – powiedział, chwając jednocześnie „świąteczną grę aktorską, w tym Mirosława Baki czy Piotra Fronczewskiego”. Zdementował również informacje o planach przemontowania filmu.

Bohater filmu ks. Roman Kotlarz do dziś pozostaje w pamięci wielu osób symbolem walki robotników o wolność i godność ludzkiego życia. Jego proces beatyfikacyjny prowadzi diecezja radomska./bs

KONKURS

Kiedy spojrzymy na prostą linię łączącą na mapie siedem sanktuariów poświęconych św. Michałowi Archaniołowi – od Irlandii przez Francję i Włochy po Izrael – na myśl przychodzi miecz, którym poskrocił on Szatana i wszystkie złe, zbuntowane duchy. To on stoi także u węzła umierających, tocząc bój o wieczne zbawienie ich dusz. Śledząc wszystkie te sanktuaria w książce „Miecz św. Michała Archanioła” (Bratni Żew), Artur Zak pozwala czytelnikowi spojrzeć na szerszą perspektywę fundamentów chrześcijańskiej Europy. Opisy miejsc związanych ze św. Michałem Archaniołem przepłatają się z cytatami z papiery tam pielgrzymujących oraz fotografiami, zachęcającymi do ich odwiedzenia. Wśród czytelników, którzy 5 września między godz. 13.00 a 13.15 zadzwonią pod nr (22) 512 00 95 i odpowiedzą na pytanie: **Kto jest autorem modlitwy do „Wodza niebieskich zastępów”, by Szatana mocą Bożą strącił do piekła?** – rozlosujemy 3 egzemplarze książki.

Odpowiedź na pytanie konkursowe 35: Pierwsza w Polsce Kongregacja Oratorium św. Filipa Neriego powstała w Gostyniu w 1668 r. Zwycięzcom gratulujemy!

Piotr Zaremba

Ustępstwa nie przyniosły rezultatów – Unia Europejska nadal nie wypłaca Polsce pieniędzy z Krajowego Planu Odbudowy. Co nas czeka?

„Na pierwszy rzut oka wygląda to na groteskowy paradoks, ale naprawdę kryją się za nim brutalne realia europejskiej polityki. Obok Rosji, która napadła sąsiada i zabija jego mieszkańców, Polska jest drugim państwem obłożonym obecnie dużymi unijnymi sankcjami. Jeśli zaś zważyć dotychczasową wartość obu pakietów sankcyjnych (ciągnijmy ten na pozór absurdalny paradoks) – to

wartość pakietu polskiego raczej przewyższa pakiet rosyjski” – pisze Jan Rokita w „Dzienniku Polskim”.

I dalej: „Nikt tego zapewne nie jest w stanie policzyć, ale nic nie wskazuje na to, aby ze strony Unii Rosja poniosła szkody przekraczające 35 mld euro, czyli kwotę sankcji polskich. Mechanizm unijnej presji na Moskwę i Warszawę jest też dosyć podobny. Powtarzają: dostosujcie się do naszych żądań, a uchylimy sankcje. Tyle tylko, że w przypadku Rosji idzie o zatrzymanie agresji i mordów, zaś w przypadku Polski – o wymuszenie destrukcji wymiaru sprawiedliwości”.

TAJEMNICZE REGUŁY UNII

Można podważać tę analogię: w jednym przypadku chodzi o kroki przeciw państwu „zewnątrznemu”, w drugim o nieprzyznawanie funduszy w ramach wewnętrznych transferów, z powołaniem się na wspólne wartości, więc literalnie nie o sankcje. Ale złe skojarzenia się nasuwają.

Do tego dochodzą paradoksy. Europejski Plan Odbudowy, którego nasz Krajowy Plan Odbudowy jest częścią, był wspólnym przedsięwzięciem; fundowanym także na polskich, do dziś bijących odsetkach. Pierwszą zalicz-

kę Komisja Europejska wstrzymywała nam początkowo prawem kaduka. Tak zwany mechanizm warunkowości nawet się wtedy nie uprawomocnił.

Dziś, po podpisaniu KPO, w grę wchodzi już oficjalnie przyjęte przez Polskę tak zwane kamienie milowe. Formalnie nikt właściwie nie podjął decyzji. Mamy do czynienia jedynie z publicystyką uprawianą przez członków Komisji Europejskiej, w tym przewodniczącą Ursulę von der Leyen. Ale nowe konkluzje, jakie padają z ich strony, nie nastroją optymizmu. Chyba tych pieniędzy mamy nie dostać. Jeśli nawet pani von der Leyen chciała się z Polską dogadać, ustąpiła wobec politycznych środowisk, które Rokita nazywa „brukselską partią wojny”.

Podstawowe pytanie brzmi, czy europejskie organy mają prawo stawiać warunki dotyczące kształtu naszego wymiaru sprawiedliwości. Ale zostawmy już tę dyskusję. Polski rząd – podpisując tak zwane kamienie milowe – zgodził się na to.

Wcześniej zgodził się na mechanizm warunkowości, twierdząc, że nie chodzi o modelowanie nam instytucji, a jedynie o zabezpieczenie przed korupcją. Czy taka sama była logika innych podpisujących stron: pozosta-

łych rządów, Komisji Europejskiej? Wszystko decyduje się w ukryciu przed opinią publiczną. Jest zbiorem tajemniczych reguł.

Na dokładkę zgodziliśmy się też na inne kamienie milowe, czasem umożliwiające głębokie ingerencje eurokratów w nasze wewnętrzne sprawy. Jaki artykuł traktatów europejskich umożliwia Brukseli decydowanie, jak ma wyglądać regulamin polskiego parlamentu? I znowu, zostawmy na chwilę dyskusję, czy słusznie. Wszystkie tematy nie były nawet dyskutowane w Polsce. Zresztą z kim? Opozycja wprawdzie wypomina rządowi, że to podpisał, ale (poza Konfederacją) meritum nie kwestionuje. Bo jest jeszcze bardziej niż PiS, można by rzec cięło, posłuszna woli Brukseli.

ZOSTALIŚMY OSZUKANI

Najważniejsze jest co innego. Mają rację ci, którzy twierdzą, że jako państwo zostaliśmy oszukani na najbardziej elementarnym poziomie. Do tego chóru przyłączył się sam Jarosław Kaczyński, ogłaszając koniec ustępstw wobec Unii.

Akurat zapisy dotyczące likwidacji Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego były precyzyjne. Nie jest prawdą, że polski rząd obiecał „przywrócenie zawieszonych sędziów do orzekania”. Nie jest nawet możliwe opisanie w ustawie wszystkich, bardzo różnych przypadków dyscyplinarnych. Obiecał stworzenie możliwości uchylenia dawnych decyzji Izby Dyscyplinarnej. I to znalazło się w uchwalonej prezydenckiej ustawie.

Tym bardziej nie obiecaliśmy Komisji gwarancji reguły, że jeden sędzia ma prawo kwestionować uprawnienia innego sędziego. To skądinąd droga do kompletnego chaosu w wymiarze sprawiedliwości – o tym pisze Rokita. Zastanawiam się, jak obecna opozycja postąpi z tak zwanymi „neosędziami”. To jest już masa ludzi. Będzie czystka? A co z ich wyrokami? Można będzie je podważyć? Ale znowu, zostawiając na boku kolejną dyskusję, tego w kamieniach milowych nie ma. To się pojawia w wystąpieniach polskiej opozycji.

Komisja Europejska funduje polskiemu rządowi tor przeszkód. Chyba z wiadomym finałem. I ja w tej sprawie nie bronię do końca rządzących. Od początku byłem sceptyczny wobec tzw. reformy sądów – ona musiała doprowadzić do chaosu. Kiedy słyszę, że Jarosław Kaczyński, jakby w odpowiedzi na załamanie kompromisu z Unią, zapowiada teraz tak zwane spłaszczanie struktury sądów, zgodnie z pomysłami Zbigniewa Ziobry, to wiem, że zgody z Unią nie będzie już na pewno. I że na dokładkę to jest zły kierunek, recepta na czystkę. Można się spierać,

jak powinni być powoływani sędziowie. Nawet zgadzać się, że w wielu krajach wpływ na ich awanse mają politycy. Ale masowe przenoszenie sędziów z miejsca na miejsce to okazja do rozmaitych odwetów. To na-

prawdę nie będzie służyć sędziowskiej niezawisłości.

No tak, tylko coś tu jest przyczyną, a coś skutkiem. Możliwe, że gdybyśmy dostali te pieniądze, tego mechanizmu by nie uruchomiono. Dopiero co można było odnieść wrażenie, że kompromis z Unią w sprawie KPO to zwycięstwo ostroż-

niejszej linii premiera Morawieckiego, a porażka Ziobry. Teraz role się odwracają. Na dokładkę lider Solidarnej Polski może mówić, że wszystko to przewidział. Bo on chciał rezygnacji z KPO, uważając, że będzie to środek presji na polski rząd.

Opozycja triumfalnie ogłasza, że PiS się odsłonił. „Kaczyński chce wyprowadzić Polskę z Unii” – bije na alarm Donald Tusk. Dla Bartłomieja Sienkiewicza sprawa jest oczywista: prawica chce nas odepchnąć od Zachodu – w interesie Putina.

Tylko że gdyby taki plan był od początku, Kaczyński nie inwestowałby tyle w kolejne ustępstwa Morawieckiego, łącznie ze zgodą na kamienie milowe, bardzo kontrowersyjną. Nie pozwoliłby na chwalenie się perspektywą tych pieniędzy na billboardach. Prezes PiS doskonale rozumie i znaczenie tych pieniędzy dla rozwoju Polski, i znaczenie relacji z Unią dla naszego geopolitycznego położenia. To Unia zdecydowała, że nie chce „zawieszenia broni”. Kaczyński może być oskarżany o partyjną propagandę. Ale czy uprawia ją niezależny komentator Rokita, przez lata bardzo proeuropejski?

KTO PRZEKONA POLAKÓW?

To, co dziś opowiadają ludzie PiS – że możemy się bez tych środków obyć – to robienie dobrej miny do złej gry. Niespecjalnie też rozumiem, co miałyby oznaczać ta zapowiadana twardsza gra z Unią. Europoseł Jacek Saryusz-Wolski radzi, żeby wszystko wetować. Ale decyzji wymagających jednomyślności w unijnych organach nie jest tak dużo. Zarazem stalibyśmy się w ten sposób w Unii partnerem mało wiarygodnym, także dla tych państw, z którymi możemy zawierać koalicje. To jest droga do marginalizacji, a nie zwycięstwa. W tym sensie opozycja ma odrobinę racji, że pcha na nas ku polexitowi, chociaż wbrew temu, co mówi, Kaczyński wyjścia z Unii nie chce.

Ale zastanawiam się, po co Unia to robi. Te utracone pieniądze mają być głównym ar-

gumentem dla polskiej opozycji w najbliższych wyborach (są jeszcze gigantyczne kary z wyroków TSUE). Już dziś politycy PO opowiadają, że jeśli oni wygrają, środki popłyną wartkim strumieniem.

Tyle że ta gra może się okazać zawodna. Słyszę od szefa jednej z głównych sondażowni, że w oczach Polaków Niemcy mają dziś złą opinię, także z powodu ich zachowania wobec Rosji Putina. A to oni są odbierani jako główni architekci unijnej polityki. Polski wyborca może źle oceniać postawę Unii również dlatego, że nie zaoferowała nam ona pomocy, także niezależnie od tych sporów, choćby na wsparcie ukraińskich uchodźców. Bez wątplenia reputacja unijnych elit ucierpiała podczas tej wojny z powodu ich jałowych gier z Putinem.

Ten sam wyborca niespecjalnie „ogarnia” istotę tzw. sporu o praworządność. Za to choć jest proeuropejski (na czym buduje swoje kalkulacje Tusk), nie jest to proeuropejskość mechaniczna. Na przykład we wszystkich sondażach odrzucał euro. Niektórzy politycy opozycji zaczęli wracać i do tego tematu. Byłe się odróżniać od rządzących.

Pewnie Polacy odrzuciliby w referendum pytanie, czy chcą wyjść z Unii. Ale czy szantażowanie przez opozycję unijnymi pieniędzmi to recepta na jej triumf czy porażkę? To się dopiero rozstrzygnie.

Można też widzieć w obecnym czołganiu Polski inną rachubę unijnego centrum decyzyjnego oraz niemieckiego – pytanie na ile francuskiego – rządu. To ma być jedna z dróg do federalizacji UE. Jeśli

Komisja Europejska zyska prawo ręcznego sterowania polskim sądownictwem, to może tak naprawdę sterować wszystkim. Skądinąd podobne ruchy wykonywa-

ne są wobec innych państw – by przypomnieć wyroki TSUE podważające pozycję rumuńskiego Trybunału Konstytucyjnego czy ingerencje tegoż TSUE w system przyjmowania imigrantów na Litwie.

Czy to się uda? Byłoby łatwiejsze po wypchnięciu z Unii Polski i będących dziś zupełnie gdzie indziej Węgier. Słychać, że za chwilę we Włoszech wygra prawica, która zacznie sprawiać Brukseli większe kłopoty. Ale eurosceptycy już kilka razy mieli tego typu nadzieje. Do zasadniczej przebudowy układu sił w Unii nie dochodziło.

Myślę, że czeka nas raczej pat, impas. Ale i w tym przypadku muszę zadać pytanie polskiej opozycji. Niezależnie od tego, co myślimy o polityce PiS, na przykład wobec sądownictwa, jakie wyznaczacie Polsce miejsce w Unii? Czy jesteście – zwłaszcza po kompromitacji unijnych elit – za rozplynięciem się w Europie? Warto o to pytać.

Ignacy Masny

Jeden z najwybitniejszych sowietologów, filozof i historyk, światowej sławy logik. Znany również jako ojciec Innocenty – takie bowiem imię przyjął, wstępując do dominikanów.

zachodniej Europy, Afryki i obu Ameryk.

SZABLĄ I PIÓREM

Swoje bogate przeżycia o. Bocheński opisał w niezwykle ciekawych, pełnych anegdot „Wspomnieniach”. Znalazły się w nich wydarzenia od dnia narodzin w 1902 r. do lat 90., kiedy były one spiswane (autor zmarł w 1995 r.). Frapuje w nich luka między 1920 a 1926 r. O. Bocheński kwituje ten okres krótko: „Zastanawiając się nad latami spędzonymi na uniwersytecie, doszedłem do wniosku, że je niemal zupełnie zmarnowałem. (...) Otóż czułem (...), że potrzebuję jakichś ram organizacyjnych, jakiejś instrukcji, która by mnie nauczyła żyć i pracować poważnie”.

W 1920 r. zaciągnął się do 8. pułku ułanów, by wziąć udział w wojnie z bolszewicką Rosją.

ku potyczkach. Nie one jednak najbardziej zapadły mu w pamięć, ale „wysiłek, ogromny, niemal, zdawało mi się, nadludzki wysiłek niekończących się marszów, ponieważ na biwakach i kwaterach, pracy koło konia. (...) Wojna to jest przede wszystkim to: ogromny, straszny wysiłek”.

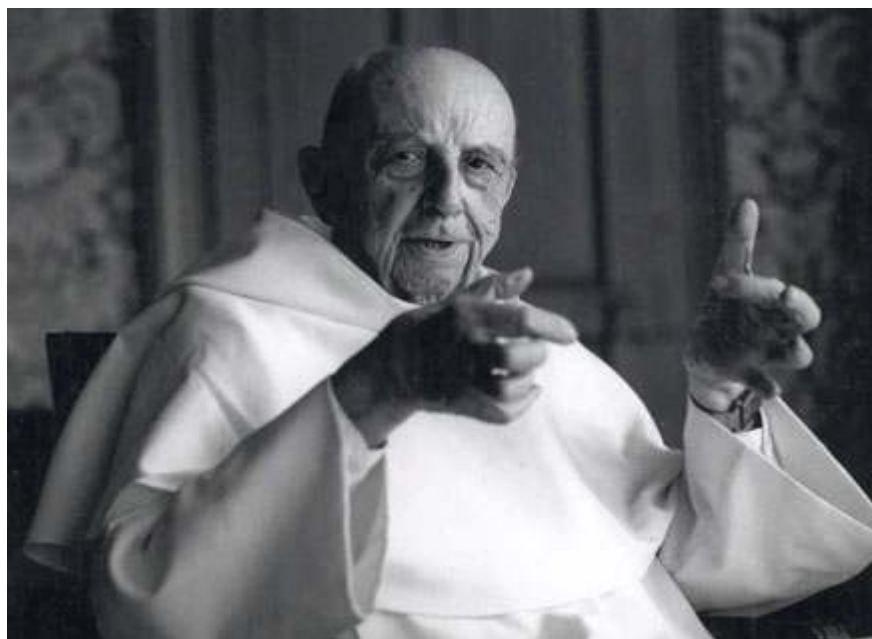
Po 1926 r. Bocheński znalazł oparcie w Kościele katolickim, a szczególnie w zakonie dominikańskim. Tam nauczył się „pracować poważnie”. Prowadzenie wykładów z historii filozofii we Fryburgu w 1945 r. wymagało również ogromnego wysiłku. „W tym celu spędziłem wiele miesięcy w Zurychu u ojców jezuitów. Po wczesnej mszy wiosłowałem po jeziorze aż do otwarcia biblioteki (...) i potem czytałem aż do zamknięcia”. Duża część tej pracy skier-

Józef Maria Bocheński

– żelazny logik

Zanim rozpoczął nowicjat, postanowił przeżyć ostatnią wielką przygodę przed opuszczeniem świata dla życia zakonnego. Był rok 1927, Józef Bocheński miał 25 lat. Razem z siostrą wyruszył w podróż z rodzinnej Ponikwy (ok. 100 km na wschód od Lwowa) przez Lwów, Zakopane, Poznań, Warszawę i Lublin. Bocheński kochał samochody, więc w podróż wybrał się własnym autem: „Na chłodnicy widniał napis «Benz», więc nazywaliśmy go Benzem, aczkolwiek wątpię, by jakkolwiek inna część starożytnego pojazdu wyszła ze słynnej fabryki niemieckiej. Karoserię zmajstrowaliśmy w Ponikwie sami”. Po latach pamiętał jeszcze z tej podróży złamany resor zastąpiony kawałkiem drzewa i popsute reflektory samochodowe, w które musiał wstawić świece. „Miałem jeszcze dobre oczy w tym czasie”, wspominał. „To była jazda!”.

Pożegnanie ze światem okazało się jednak przedwczesne. Czekają go jeszcze studia we Włoszech i Szwajcarii, w czasie II wojny światowej służba kapelana wojskowego w Polsce, Francji, Szkocji, Włoszech i Afryce Północnej, po wojnie organizacja instytucji naukowych w Niemczech, niezliczone wykłady i seminaria na uniwersytetach

Źródło: Facebook.com/jozefmariaBochenki

Wcześniej taką instrukcję otrzymał w wojsku. W 1920 r. zaciągnął się do 8. pułku ułanów, by wziąć udział w wojnie z bolszewicką Rosją. Jako żołnierz bez doświadczenia tylko obserwował z boku wspaniałą bitwę kawaleryjską pod Komarowem. Później jednak uczestniczył w pościgu za uciekającymi bolszewikami i wziął udział w kil-

rowana była przeciw tym samym wrogom, co w 1920 r.

W 1955 r. rząd RFN Konrada Adenauera wytoczył proces niemieckiej partii komunistycznej, mający doprowadzić do jej likwidacji. Można to było zrobić, udowadniając, że działalność partii jest sprzeczna z przedmową do niemieckiej konstytucji.

Ponieważ jednak charakter owej przedmowy był bardziej filozoficzny niż prawniczy, rząd poprosił o pomoc o. Bocheńskiego jako specjalistę od myśli komunistycznej. Dominikaninowi, który wciąż spotykał się z opiniami w rodzaju „komunizm to piękna idea, tak okropnie wypaczona przez Rosjan”, udało się przekonać rząd o konieczności stworzenia ośrodka badań sowieckiej filozofii – Ost-Kolleg w Kolonii. Później o. Bocheński założył również prężny instytut sowietologiczny w szwajcarskim Fryburgu.

POWSTAŃCZE BIOGRAMY

Ekspercka wiedza na temat komunizmu zaprowadziła dominikańskiego profesora aż do Republiki Południowej Afryki. W kraju apartheidu rząd oskarżył w 1958 r. ok. 150 osób, w większości czarnoskórych, o bycie komunistami, co było w tym kraju zakazane. Jako rzeczoznawca o. Bocheński miał opiniować o komunistycznej tożsamości oskarżonych. Przyznał się do zwolnienia prawie wszystkich, ale ryzykował reputację, będąc zatrudnionym przez rząd wspierający segregację rasową. Zgodził się na ofertę ze względu na pomoc, jakiej południowoafrykańscy lotnicy udzielili w 1944 r. powstaniu warszawskiemu.

Dla o. Bocheńskiego pomoc powstaniu była sprawą najwyższej wagi. Sam w 1944 r. służył w II Korpusie Polskim we Włoszech, m.in. pod Monte Cassino. W czasie powstania warszawskiego kierował biurem prasowym biskupa połowego Józefa Gawliny w Rzymie. W Warszawie ginęli wtedy jego bliscy znajomi. Jednym z nich był ks. Michał Czartoryski, z którym Bocheński przyjaźnił się od czasów dominikańskiego nowicjatu. Przed wojną razem budowali klasztor na warszawskim Służewie. We wrześniu 1944 r. o. Michał opiekował się rannymi powstańcami i cywilami na Powiślu. Jako jedyny z personelu szpitala pozostał z podopiecznymi, gdy zbliżali się Niemcy, i razem z chorymi został rozstrzelany. Jan Paweł II beatyfikował go w 1999 r. Taką samą śmiercią zginął inny współpracownik o. Bocheńskiego, ks. Jan Salamucha, kapelan powstańczego szpitala na Ochocie. Gdy powstańcy z powodu braku amunicji zdecydowali się przejść kanałami w stronę Mokotowa i Śródmieścia, ks. Salamucha został z rannymi i razem z nimi zginął z rąk żołnierzy SS.

O. Czartoryski był świadkiem narodzin powołania zakonnego Bocheńskiego, a ks. Salamucha towarzyszył mu w dojrzewaniu do zajęcia się logiką matematyczną. Razem z ks. Salamuchą o. Bocheński tworzył tzw. Koło Krakowskie – grupę katolickich myślicieli próbujących w latach 30. XX w. połączyć osiągnięcia współczesnej logiki z tradycyjną filozofią katolicką,

Fryburg w Szwajcarii
(widok współczesny)

opartą głównie na dziełach św. Tomasza z Akwinu.

WŚRÓD NAJLEPSZYCH

W okresie międzywojennym Polska była potęgą w dziedzinach matematyki i logiki. Jak wspomina o. Bocheński, logicy na Zachodzie uczyli się polskiego, żeby móc czytać polskich naukowców w oryginale. O. Bocheński mógł przed wojną często obcować z twórcami współczesnej logiki: Janem Łukasiewiczem i Alfredem Tarskim. Z pierwszym z nich wiąże się następujące wspomnienie o. Bocheńskiego: „Odwiździłem go kiedyś po kolacji i zastałem piszącego jakieś wywody logiczne. Jego pisownia miała między innymi tę zaletę, że nie zawierała żadnych znaków poza alfabetycznymi. Na mój widok wyciągnął z maszyny zapisany arkusz papieru i z widoczną radością powiedział: «Ojcie kochany, jakie to piękne i jak oczywiste prawdziwe!». (...) Czytelnik pojmie teraz moje osłupienie, kiedy spostrzegłem, że owo piękne i oczywiste stwierdzenie zaczynało się mniej więcej tak: CCCKC-CKCKKKCKCKC... Muszę wyznać, że jedyna rzecz, która mi się wówczas wydała oczywista, to fakt, że wyrażenie «oczywiste» jest niezmiernie względne (...)».

Szybko o. Bocheński dołączył do światowej czołówki logików. Najdłużej, bo aż 27 lat, związany był z Uniwersytetem Fryburskim w Szwajcarii, którego rektorem był w latach 1964–1966. Poza tym wykładał przez dłuższy czas na dwunastu innych znaczących uniwersytetach. Uważany był za znakomitego pedagoga i sam był bardzo dumny ze swo-

ich uczniów. Nie zostawił żadnego zwarte- go systemu filozoficznego. Starał się odnajdywać drogi do poznania prawdy w różnych filozofiach. Jeden z jego uczniów, Mikołaj Lobkowicz, wspominał: „Zwykł być mówić, że największe, co możemy zrobić, to usunąć cały śmietnik wyprodukowany przez minione wieki, aby odkryć kilka ukrytych klejnotów. W rzeczywistości to, co Bocheński nam dał, było cenniejsze niż zamknięty system: śmiałość odnajdywania własnej drogi w ba-

lamutnych szeregach opinii z przekonaniem, że w końcowych analizach prawda okaże się z jednoznacznością prostotą”. Za dowód uznania świata naukowego niech posłuży fakt wyboru o. Bocheńskiego na prezesa światowego związku logików i metodologów nauki.

Szybko o. Bocheński dołączył do światowej czołówki logików. Został wybrany na prezesa światowego związku logików i metodologów nauki.

Przez pewien czas z konieczności zajął się historią nauki, ponieważ władze kościelne patrzyły na logikę matematyczną z podejrzliwością, kojarząc ją z wrogiem religii pozytywizmu. Dzięki temu powstało m.in. jedyne wówczas nowoczesne opracowanie historii logiki. Jego praca naukowa spotykała się niejednokrotnie z wrogością, która doprowadziła nawet do wydania mu przez generała dominikanów nakazu zawieszenia wykładów. Przeciwności losu nigdy go jednak nie złamały, raczej mobilizowały do jeszcze większego wysiłku. Pod koniec życia na pytanie „Jak filozof osiąga szczęście w życiu?” odpowiedział: „Zgodnie z zasadą obowiązującą nie tylko filozofów: aby być szczęśliwym, trzeba działać, pracować, walczyć. Wtedy, niejako marginesowo, człowiek poczuje się szczęśliwy”.

Sanktuarium
w Jodłówce

fot. Barbara Stefańska

szek Barda ogłosił obraz jako „łaskami słynący”. Koronacji dokonał w 1975 r. krakowski kard. Karol Wojtyła, w zastępstwie prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego. Korony niestety niedługo potem skradziono. Tym razem mieszkańcy nie żałowali, że prymas nie przybył – ponownie koronował obraz papież Jan Paweł II w czasie pielgrzymki w 1991 r., podczas Mszy świętej w Rzeszowie.

Łaski otrzymywane w sanktuarium spisane były od XVIII w., ale najwięcej świadectw pojawiło się od czasu rekonstrukcji cudownego wizerunku. Wśród nich znajdziemy liczne uzdrowienia z ciężkich chorób, ocalenia od śmierci, pomoc w trudnych sprawach, otrzy-

Jodłówka wśród róż

Na uboczu wsi rozpościera się niewielkie, acz urokliwe sanktuarium. Od ponad trzech wieków czczona jest tam Matka Boża Pocieszenia. W to ustronne miejsce przybywają pielgrzymki różnych grup, w tym rodzin wielodzietnych.

Barbara Stefańska

fot. Barbara Stefańska

Wnętrze świątyni

Jodłówka położona jest nieopodal Pruchnika, a od Przemyśla dzieli ją odległość ok. 30 km. Dociera się do niej jadąc przez pagórkowaty teren, wśród lasów i pól. Choć ziemia nie jest tam zbyt urodzajna, większość mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa.

ŁASKAMI SŁYNĄCY

Czczony tam wizerunek Maryi pochodzi prawdopodobnie z połowy XVII w. Pierwszy proboszcz Jodłówki, zasłużony dla parafii ks. Aleksander Pawłowski, twierdził, że obraz pochodzi z zamku Herbutów w Dobromilu (dzisiejsza Ukraina). Mieli go przywieźć żołnie-

rze w trakcie wojen tatarskich i kozackich, by uchronić go przed zniszczeniem. Inna wersja mówi, że wizerunek przybył z Pruchnika.

Maryja z Dzieciątkiem na ręku przypomina znane ze sztuki bizantyjskiej ikony. Obraz był wielokrotnie poddawany konserwacjom. Wobec licznych świadectw doznanych łask już w pierwszej połowie XX w. trwały starania o koronację wizerunku i uznanie jego cudowności. Po wojnie, w 1946 r., biskup przemyski Francis-

man daru potomstwa czy uwolnienia od alkoholizmu. Dzisiejszy przemyski arcybiskup senior Józef Michalik

Najwięcej łask pojawiło się od czasu rekonstrukcji cudownego wizerunku przez Jana Pawła II w 1991 r.

przybył do Jodłówki w 2005 r. ze znajomym małżeństwem z Włoch. Mszę świętą i różaniec odprawił w intencji wyproszenia potomstwa dla córki pielgrzymów, której lekarze nie dawali szans na macierzyństwo. Po roku dziadkowie przybyli podziękować za poczęcie dziecka.

Przybywający do sanktuarium pielgrzymi modlą się przed obrazem Ma-

ry i czerpią wodę ze źródła, które znajduje się w kapliczce nieopodal kościoła.

KOŚCIÓŁ I STUDZIENKA

Matka obmyła wodą ze źródła twarz syna ukąszonego przez żmiję i modliła się przed wizerunkiem Matki Bożej. Syn wyzdrowiał. Działo się to około 1680 r. Kult maryjny w Jodłówce od tego czasu przybrał na sile. Nad źródłem zbudowano kapliczkę. Tam znajdował się obraz Matki Bożej i odprawiano Msze święte. Obecna murowana kaplica nad źródłem, zwana studzienką, pochodzi z początku XX w. W drugiej połowie XVIII w. nieopodal studzienki wzniesiono także większą murowaną kaplicę – kościółek. Okazał się on za mały, więc podjęto decyzję o budowie większej świątyni. Obecny kościół poświęcono w 1871 r. Jodłówka nie była jednak odrębną parafią aż

Cudowny obraz Matki Bożej Pocieszenia

fol. Barbara Stefarska

do roku 1908, kiedy to został mianowany pierwszy proboszcz. W XX w. stopniowo wymalowano i wyposażono świątynię.

Kościół jest odnowiony i zadbane, a całe otoczenie estetyczne i czyste. Aktualny proboszcz, ks. Jerzy Jakubiec, zwraca uwagę na potrzebę dbałości o piękno. – Mamy bogactwo duchowe, ale trzeba je umieć pokazać. Jeśli kościół jest zimny, ciemny i brudny, to nie przyciąga – mówi. Oprócz proboszcza parafią obejmującą cztery wsie opiekują się wikariusz i ksiądz emeryt. W trosce o sanktuarium wspierają ich parafianie, w tym koło gospodyń wiej-

Różańcowy ogród maryjny składa się z czterech rzędów pergoli oplecionych różami; dbają o niego parafianie

fol. Barbara Stefarska

skich, które proboszcz nazywa „prawą ręką”. Panie z koła, a także róże różańcowe, których jest 25, opiekują się założonym na terenie parafii Różańcowym Ogrodem Maryjnym. Ogród składa się z czterech rzędów pergoli oplecionych różami w kolorach białym, żółtym, czerwonym i fioletowym – przypisanych do czterech części różańca. Wewnątrz pergoli znajdują się tablice z reprodukcjami obrazów Małgorzaty Wrochny przedstawiających poszczególne tajemnice. Pomiedzy tajemnicami zasadzono po dziesięć małych krzewów, dzięki czemu różańcowe „zdrowaśki” można odliczać, spacerując po ogrodzie.

RODZINY I INNI

W czerwcu 2017 r. do sanktuarium przybyła I Diecezjalna Pielgrzymka Rodzin „Piątka Plus”, której inicjatorem był przemyski biskup pomocniczy Stanisław Jamrozek, sam pochodzący z kilkunastoosobowej rodziny. Od tego czasu co roku z końcem czerwca do Jodłówki pielgrzymują rodziny wielodzietne. Mają tam do dyspozycji dużą przestrzeń, gdyż oprócz kaplicy połowej i ogrodu różanego na terenie sanktuarium znajduje się także park pielgrzymy, gdzie można w ciepłe dni usiąść, pograć w piłkę czy spożyć posiłek. Tam również nie brakuje różanych krzewów.

Do Jodłówki pielgrzymują rodziny wielodzietne, wdowy i teściowe, koła gospodyń wiejskich, motocykliści, myśliwi.

Do Jodłówki pielgrzymują także wdowy i teściowe w okolicach wspomnienia ich patronki – Marianny Biernackiej. Z kolei gdy do sanktuarium przybywa pielgrzymka kół gospodyń wiejskich, widać bogactwo lokalnych tradycji: stroje ludowe, potrawy, zespoły muzyczne, jak mówi ks. Jakubiec. Oprócz grup z różnych parafii przybywają tu również myśliwi oraz motocykliści. Mają sporo miejsca do parkowania na rozległym terenie sanktuarium i wokół. Odbývają się tam

również koncerty religijne i patriotyczne.

Jodłówka jest znana raczej tylko w diecezji przemyskiej, ale przejeżdżając przez okolice Przemyśla, warto nieco zboczyć z trasy i odwiedzić Matkę Bożą Pocieszenia.

Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia

Jodłówka 307
37-564 Jodłówka
tel.: 16 628 83 06
e-mail: jodlowka@przemyska.pl
jodlowka.przemyska.pl

Dni odpustowe i uroczystości

Odpusty w święto Maryi Matki Kościoła oraz w ostatnią niedzielę sierpnia – święto Matki Bożej Pocieszenia (główny odpust)

Pielgrzymka rodzin wielodzietnych w ostatnią niedzielę czerwca

POKORA

Na ważne stanowiska często najlepiej nadają się ci, którzy nie uważają się za dostatecznie dobrych, żeby je zajmować. Historia jest pełna opowieści o wielkich ludziach, którzy nie chcieli przyjmować pewnych godności. Jedną z takich osób jest św. Ambroży. Jako namiestnik prowincji próbował w 373 r. zapobiec rozruchom w Mediolanie. Niepokoje były spowodowane śmiercią bp. Auksencjusza i brakiem zgody przy wyborze nowego. Ścierały się bowiem dwie grupy chrześcijan: arianie (którzy byli heretykami) i katolicy. Każda grupa chciała mieć swojego biskupa, nie dało się więc dojść do porozumienia.

Kiedy Ambroży przybył na zgromadzenie i chciał zaapelować o zgodę, jakieś dziecko miało wykrzyknąć: „Ambroży biskupem!”. Uznano to za znak Boży i wszyscy przez akłamację obwołali go biskupem. Ambroży, zaskoczony takim obrotem spraw, uciekł w nocy z miasta. Nie ma co mu się dziwić – nawet nie był jeszcze ochrzczony. W końcu uległ i okazał się bardzo dobrym pasterzem, a jego kazania były przyczyną nawrócenia św. Augustyna. Bardzo poważnie traktował swoją funkcję – do końca życia starał się nadrobić zaległości spowodowane późnym chrztem.

Św. Ambrożego spotkał zaszczyt, o którym mówi Pan Jezus w Ewangelii: „Przyjacielu, przesiądź się wyżej!”. Został zaproszony do wielkiej godności, choć sam zajął pośledniejsze miejsce. „Kto się poniża, będzie wywyższony”.

Warto uczynić kilka uwag do przypowieści Jezusa. Po pierwsze, trzeba być rzeczywiście godnym bycia zaproszonym wyżej. Św. Ambroży był niewiarygodnie pracowity, sprawiedliwy i pochłonięty sprawami społecznymi – dlatego naciskano, aby przyjął tę godność. Jest to zachęta dla nas, abyśmy wkładali całe nasze siły w stawanie się świętymi, abyśmy mogli być docenieni. Czasami można spotkać zgorzkniałe osoby, które nie znalazły sobie męża czy żony. Pełne pretensji, że ich życie się źle ułożyło. Nieraz chce się powiedzieć takim ludziom: „Co zrobiłeś/zrobiłaś ze sobą, żeby ktoś chciał spędzić z tobą całe swoje życie?”.

Po drugie, zajmowanie gorszych miejsc może być także przejawem pychy. Dzisiaj myślę, że Pan Jezus bardziej napiętnowałby oczekiwanie bycia postawionym na piedestale. Większość osób wymawia się przed byciem wyróżnionym i jednocześnie takiego wyróżnienia oczekuje. Pycha ukryta pod płaszczem pokory.

Po trzecie, mamy karmić się nadzieją nagrody w niebie. To, co otrzymamy tu na ziemi, zostanie odjęte z konta, które mamy w niebie, i odwrotnie. Czy mamy w takim razie bronić się, jeśli ktoś chce nas gdzieś zaprosić, coś nam dać czy nas docenić? Myślę, że nie warto wdawać się w dyskusję, jak bardzo na coś nie zasługujemy. Może stać się to subtelną pychą – jestem wyjątkowy przez to, że jestem najbardziej pokorny. Mamy natomiast cieszyć się okazją do wyświadczenia dobra, za które nie będzie wdzięczności. Największą radość powinniśmy mieć wtedy, kiedy jeszcze ktoś nam odpłaci złem za dobro. „Cieszcie się i radujcie, albowiem wasza nagroda wielka jest w niebie”.

ks. Jakub Sędek

Autor jest wikariuszem parafii św. Apostołów Jana i Pawła w Warszawie

foto: Mat Brown/Pevels

XXII NIEDZIELA ZWYKŁA

28 sierpnia 2022

Czytanie z Księgi Syracydesa

3, 17-18. 20. 28-29

Synu, z łagodnością prowadź swe sprawy, a każdy, kto jest prawy, będzie cię miłował. Im większy jesteś, tym bardziej się uniżaj, a znajdziesz łaskę u Pana. Wielka jest bowiem potęga Pana i przez pokornych bywa chwalony.

Na chorobę pyszałka nie ma lekarstwa, albowiem nasienie zła zapuściło w nim korzenie. Serce rozumnego rozważa przypowieść, a ucho słuchacza – to pragnienie mędrca.

Psalm responsoryjny

68, 4-7b. 10-11

Refren: Ty, dobry Boże, biednego ochraniasz.

Sprawiedliwi cieszą się i weselą przed Bogiem, i rozkoszują radością.

Śpiewajcie Bogu, grajcie Jego imieniu, bo Pan Mu na imię.

Ojcem dla sierot i wdów opiekunem jest Bóg w swym świętym mieszkaniu. Bóg dom gotuje dla opuszczonych, jeńców prowadzi ku lepszemu życiu.

Deszcz obfity zesłałeś, Boże, Ty orzeźwiłeś swe zgnębane dziedzictwo. Twoja rodzina, Boże, znalazła to mieszkanie, które w swej dobroci dałeś ubogiemu.

Czytanie z Listu do Hebrajczyków

12, 18-19. 22-24a

Bracia: Nie przyszlście do namacalnego i płonącego ognia, do mgły, do ciemności i burzy ani też do grzmiących trąb i do takiego dźwięku słów, iż wszyscy, którzy go słyszeli, prosili, aby do nich nie mówił.

Wy natomiast przystąpiliście do góry Syjon, do miasta Boga żywego – Jeruzalem niebieskiego, do niezliczonej liczby aniołów, na uroczyste zgromadzenie, i do Kościoła pierwotnych, którzy są zapisani w niebiosach, do Boga, który sędzi wszystkich, do duchów ludzi sprawiedliwych, którzy już doszli do celu, do Pośrednika Nowego Testamentu – Jezusa.

Akłamacja przed Ewangelią: Alleluja, alleluja, alleluja

Weźcie na siebie moje jarzmo i uczcie się ode Mnie, bo jestem cichy i pokornego serca.

Słowa Ewangelii według Świętego Łukasza

14, 1. 7-14

Gdy Jezus przyszedł do domu pewnego przywódcy faryzeuszków, aby w szabat spożyć posiłek, oni Go śledzili. Potem opowiedział zaproszonym przypowieść, gdy zauważył, jak sobie pierwsze miejsca wybierali. Tak mówił do nich: „Jeśli cię kto zaprosi na ucztę, nie zajmuj pierwszego miejsca, by czasem ktoś znakovitszy od ciebie nie był zaproszony przez niego. Wówczas przyjdzie ten, kto was obu zaprosił, i powie ci: «Ustąp temu miejsca»; a wtedy musiałbyś ze wstydem zająć ostatnie miejsce.

Lecz gdy będziesz zaproszony, idź i usiądź na ostatnim miejscu. Wtedy przyjdzie gospodarz i powie ci: «Przyjacielu, przesiądź się wyżej»; i spotka cię zaszczyt wobec wszystkich współbiesiadników. Każdy bowiem, kto się wywyższa, będzie poniżony, a kto się poniża, będzie wywyższony”.

Do tego zaś, który Go zaprosił, mówił także: „Gdy wydajesz obiad albo wieczerzę, nie zapraszaj swoich przyjaciół ani braci, ani krewnych, ani zamożnych sąsiadów, aby cię i oni nawzajem nie zaprosili, i miałbyś odpłatę. Lecz kiedy urządzasz przyjęcie, zaproś ubogich, ułomnych, chromych i niewidomych. A będziesz szczęśliwy, ponieważ nie mają czym tobie się odwdziżyć; odpłatę bowiem otrzymasz przy zmartwychwstaniu sprawiedliwych”.

KALENDARIUM LITURGICZNE

Poniedziałek, 29 sierpnia

Wspomnienie męczeństwa św. Jana Chrzciela

Czytania mszalne: Jr 1, 17-19; Ps 71, 1-6b. 15. 17; Mk 6, 17-29

Wtorek, 30 sierpnia

Czytania mszalne: 1 Kor 2, 10b-16; Ps 145, 8-14. 17; Łk 4, 31-37

Środa, 31 sierpnia

Czytania mszalne: 1 Kor 3, 1-9; Ps 33, 12-15. 20-21; Łk 4, 38-44

Czwartek, 1 września

Dzień powszedni albo wspomnienie bł. Bronisławy, dziewicy

Czytania mszalne: 1 Kor 3, 18-23; Ps 24, 1b-4b. 5-6; Łk 5, 1-11

Piątek, 2 września

Czytania mszalne: 1 Kor 4, 1-5; Ps 37, 3-6. 27-28b. 39-40; Łk 5, 33-39

Sobota, 3 września

Wspomnienie św. Grzegorza Wielkiego, papieża i doktora Kościoła

Czytania mszalne: 1 Kor 4, 6-15; Ps 145, 17-21; Łk 6. 1-5

fol. PAP/EP/MAurizio Brambatti

Z NAUCZANIA PAPIEŻA FRANCISZKA

PRZYMIERZE STARCÓW I DZIECI

Drodzy bracia i siostry, wizja z proroczego snu Daniela w Apokalipsie została odniesiona do Jezusa Zmartwychwstałego, który mówi: „Przestań się lękać! Jam jest Pierwszy i Ostatni i żyjący. Byłem umarły, a oto jestem żyjący na wieki wieków” (w. 17-18). W ten sposób znika ostatnia bariera strachu i udręki, jaką zawsze wzbudzała teofania: Żyjący nas uspokaja. On również umarł, ale teraz zajmuje przeznaczone dla niego miejsce: Pierwszego i Ostatniego. Pozwala nam to lepiej zrozumieć związek teofanii z cyklem życia, czasem historii, panowaniem Boga nad światem stworzonym.

Ten aspekt ma związek ze starością, co ukazuje spotkanie starców Symeona i Anny z Chrystusem i wzięcie Go w ramiona. Gest Symeona pokazuje, że starość musi dawać dzieciom świadectwo o ich błogosławieństwie: polega ono na wprowadzeniu w tajemnicę przeznaczenia do życia, którego nikt nie może unicestwić. Nawet śmierć. Kiedy człowiek starszy błogosławi życie, które wychodzi na jego spotkanie, odkładając na bok wszelkie rozgoryczenie do życia, które odchodzi, nie można się temu oprzeć. Świadectwo osób starszych łączy w sobie okresy życia i miary czasu: przeszłość, teraźniejszość i przyszłość. Przymierze starców i dzieci ocali rodzinę ludzką. Trzeba przywrócić dzieciom czułe świadectwo starszych, którzy posiadają mądrość umierania. Należy odzyskać łaskę starości, która podtrzymuje perspektywę naszego przeznaczenia. Śmierć jest trudnym fragmentem życia, ale także przejściem, które zamyka czas niepewności i odrzuca zegar. Bo piękno życia, które nie ma już terminu ważności, zaczyna się właśnie wtedy.

Streszczenie katechezy z 17 sierpnia

MIARĄ JEST JEZUS I JEGO EWANGELIA

Kiedy Jezus mówi: „Ja jestem bramą. Jeżeli ktoś wejdzie przeze Mnie, będzie zbawiony” (J 10, 9), chce nam powiedzieć, że aby wejść do życia Bożego, do zbawienia, trzeba przez Niego przejść, nie innego, przez Niego, przyjąć Jego i Jego Słowo. Tak jak aby wejść do miasta, trzeba było „zmierzyć się” z jedyneimi wąskimi drzwiami, które pozostały otwarte, tak też życie chrześcijanina jest życiem „na miarę Chrystusa”, opierającym się i wzorowanym na Nim. Oznacza to, że miarą jest Jezus i Jego Ewangelia: nie to, co myślimy, ale to, co On nam mówi. I dlatego jest to wąska brama; nie dlatego, że jest przeznaczona dla nielicznych, lecz dlatego, że bycie Jezusowym oznacza pójście za Nim, zaangażowanie swojego życia w miłość, służbę i dar z siebie, tak jak On to uczynił, przechodząc przez wąskie drzwi krzyża. Wejście w plan życia, który proponuje nam Bóg, wymaga od nas zawężenia przestrzeni egoizmu, zmniejszenia poczucia wyższości i samowystarczalności, obniżenia wyżyn pychy, arogancji i przewyższenia lenistwa, aby podjąć ryzyko miłości, nawet jeśli oznacza to krzyż.

Z rozważania przed modlitwą „Anioł Pański” 21 sierpnia

Na okrytym
chwałą wojenną
transatlantyku przez
33 lata pływała po
morzach i oceanach
świata płaskorzeźba
Matki Bożej
Częstochowskiej.

polskich transatlantyków. Za wykonanie zamówienia zapłacono pięcioletnią dostawą węgla. O wystrój wnętrza zadbała specjalna komisja artystyczna, w której skład wchodziła znani artyści, architekci oraz profesorowie wyższych uczelni. Oni zaprojektowali i przypilnowali starannego wykonania hallów, salonów, klubów, czytelnicy, kaplicy, barów, salonów fryzjer-

tkaniny obiciowe itp. Znamalarka Zofia Stryjeńska namalowała liczne obrazy, które zdobiły wnętrza statków. Panie z towarzystwa, podziwiając wysmakowane wnętrza Batorego, z dużym zadowoleniem powiadały, że jest bardzo przystojny... Wcześniej zbudowany bliźniaczy MS Piłsudski został wodowany w grudniu 1934 r. Niestety, miał krótki żywot –

do Nowego Jorku, przewożąc krajowych i zagranicznych pasażerów. Zawijał również z wycieczkami do Helsinek, Kopenhagi, Rygi i Tallina, a także do norweskich fiordów i na Bermudy. 24 sierpnia 1939 r. opuścił Gdynię i 4 września tegoż roku dotarł do Nowego Jorku. To był początek wojennej, jednej z najpiękniejszych i najbardziej niebezpiecznych kart

Matka Boska z Batorego

Jerzy Wojciewski

Do kościoła Rzymskokatolickiej Parafii Garnizonowej św. Jerzego w Sopocie przybierają nie tylko miejscowi katolicy, ale i turyści. Zainteresowanie budzi umieszczony w bocznym ołtarzu wizerunek Maryi ze statku MS Batory. O łaskach otrzymanych za wstawianiem Matki Boskiej Mór i Oceanów świadczą liczne wota dziękczynne znajdujące się w dwóch gablotach.

PRZYSTOJNY TRANSATLANTYK

Batory – mityczny, wyjątkowy, statek legenda, pływające miasto... Ten transatlantyk oczarował wiele osób. W 222 rejsach przewiózł około 270 tys. pasażerów. Został zbudowany we włoskiej stoczni „Monfalcone” w Trieście. Mierzył 160,3 m długości, rozwijał prędkość 18 węzłów na godzinę, posiadał 796 miejsc pasażerskich w trzech klasach oraz liczył 350 osób załogi. Uroczystego poświęcenia bandery statku dokonał w Gdyni bp Stanisław Wojciech Okoniewski z Pelplina 17 maja 1936 r. Autorem ołtarza usytuowanego w nawie „B” był prof. Lech Niemojewski. Rzeźbę Madonny wykonał znany artysta Antoni Kenar.

W 1933 r. polski rząd podjął decyzję o budowie dwóch

Matka Boska Mór i Oceanów z Sopotu

skich, sklepików, no i kajut, jak również sal gimnastycznych i małej pływalni. Pod ich okiem zadbano o detale: karty dań, porcelanowe zastawy, odpowiednie sztuce,

zatonął u wybrzeży Wielkiej Brytanii w listopadzie 1939 r.

LUCKY SHIP

Przed II wojną światową MS Batory odbył 25 rejsów

historii Batorego. Wstawił się bowiem udziałem w wielu operacjach II wojny światowej. Zabierał na pokład po 2300 żołnierzy w pełnym rynsztunku bojowym podczas ewakuacji z Saint-Nazaire i Saint-Jean-de-Luz w 1940 r. Nasz transatlantyk z sukcesem ewakuował polskie, francuskie i brytyjskie oddziały z Narwiku, wiodąco pomagał w lądowaniu alianców w Algierze i na Sycylii. W wojennym życiorysie załoga Batorego miała półroczną służbę transportową na trasie Egipt – Włochy oraz obsługę inwazji w południowej Francji w 1944 r.

W lipcu 1940 r. w trakcie rejsu ze Szkocji do Kanady na pokładzie Batorego przetransportowano do bezpiecznego zdeponowania w Otta-

**W czasie wojny
na pokładzie Batorego
przetransportowano
skarby wawelskie,
Biblię Gutenberga,
a także ładunek
złota wartości setek
milionów dolarów.**

wie skarby wawelskie (m.in. 136 arrasów z XVI w.), Biblię Gutenberga z Pelplina oraz wiele innych zabytkowych przedmiotów, a także

foto: Krzysztof Maria Wojciewski

fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe

Statek MS Batory

ładunek złota wartości setek milionów dolarów z Bank of England do wojennego depozytu w Bank of Canada. Nasz statek służył do akcji humanitarnych – przewiózł 480 dzieci w wieku od 4 do 15 lat z Wysp Brytyjskich do Australii (jesień 1940 r.) oraz polskie

Matka Mórz i Oceanów chroniła okręt w największych niebezpieczeństwach.

dzieci i uchodźców z Iranu do Indii. W styczniu 1944 r. Batory przetransportował uchodźców i dzieci jugosłowiańskie do Egiptu, parę miesięcy później uchodźców żydowskich z Włoch do Aleksandrii...

Prawie każdy z tych rejsów mógł być dostrzeżony przez niemieckie okręty wojenne, łodzie podwodne lub samoloty zwiadowcze. Ale nic takiego się nie wydarzyło. Przecież w kaplicy pływała z załogą Matka Boska Częstochowska Matka Mórz i Oceanów. Prawie każdy z członków załogi – palacz, bosman, oficer pokładowy, kucharz, kapitan – pasażerowie i przewoźni żołnierze co dzień wznosili modły do Matki Mórz i Oceanów. Częstochowska Pani chroniła okręt w największych niebezpieczeństwach. Ratowała go z wielu peñnych

grozy sytuacji. Nic dziwnego, że o Batorym wypowiadano się z największym podziwem i nazywano go „Lucky Ship” – szczęśliwy statek.

MATKA MÓRZ I OCEANÓW

Dnia 30 września 1947 r., po siedmiu latach, siedmiu miesiącach i sześciu dniach wojennej tułaczki, zawiał wreszcie Batory do macierzystego portu w Gdyni. Ponownie rozpoczął regularne rejsy do Nowego Jorku, Kanady i wielu innych portów świata. 11 marca 1971 r. zdecydowano o sprzedaży Batorego do Hongkongu, gdzie zajęła się nim stocznia złomowa „Junk Bay”. Jako transportowiec wojskowy MS Batory przewiózł około 120 tysięcy żołnierzy. Odwiedził ponad 150 portów na wszystkich kontynentach świata.

Cudowna Madonna, Matka Mórz i Oceanów, w sopockim kościele garnizonowym znalazła swój dom i stała schronieniem; nieopodal polskiego morza i blisko tych, którzy po nim pływają. Stąd Madonna błogosławi polskim marynarzom, wędrowcom i turystom. Codziennie można pomodlić się do Niej przed ołtarzem po prawej stronie lub w czasie nowenny ku czci Matki Boskiej Częstochowskiej w środy o godz. 17.30.

Grażyna Rybak

Wapń po ukąszeniu?

Panuje powszechne przekonanie wśród rodziców, że preparaty wapnia łagodzą objawy odczynu alergicznego na skórę, takiego jak pokrzywka czy świąd i łzawienie oczu, napady kichania i wyciek wodnistej wydzieliny z nosa w przebiegu zarówno alergicznego nieżytu nosa i spojówek, jak też przy łagodzeniu odczynu po ukąszeniu owada. Wapń jest ważny, ale nie pomoże na wszystko.

Wapń jest jednym z najważniejszych, niezbędnych jonów w organizmie. Razem z fosforem jest minerałem budulcowym tkanki kostnej, wpływa na działanie licznych enzymów, przekaz informacji wewnątrzkomórkowej, umożliwia krzepnięcie krwi, przewodnictwo nerwowe i kurczliwość mięśni. Zmniejsza też przepuszczalność ścian naczyń krwionośnych, dlatego zmniejsza obrzęk, zaczerwienienie, stan zapalny miejscowy, czyli działa przeciw-wysiękowo i przeciwobrzękowo, przeciwalergicznie i przeciwzapalnie. W badaniach przeprowadzonych w latach 70. i 90.

XX w. wykazano, że duże dawki preparatów wapnia, podane doustnie lub dożylnie, skutecznie hamują ostre objawy alergicznego nieżytu nosa u osób, które miały wykonaną prowokację do nosową jakimś alergenem i zareagowały obrzękiem śluzówek nosa, wysiękiem kataralnym, kichaniem. Bardzo duże dawki wapnia mogą jednak wywołać działania niepożądane: zaburzenia żołądkowo-jelitowe, wzdęcia, zaparcia, biegunki oraz nadmierną senność.

Aktualnie głównym wskazaniem do stosowania preparatów wapnia jest uzupełnia-

nie wszelkich niedoborów tego makroelementu w organizmie, zwłaszcza u dzieci i młodzieży w okresie intensywnego wzrostu, a szczególnie, gdy muszą stosować dietę bezmleczną eliminacyjną. Ponadto w leczeniu tężyczki, krzywicy, złamań kości oraz u kobiet w ciąży

ży i w okresie karmienia piersią przy diecie bezmlecznej. U osób starszych – w leczeniu osteoporozy. W ulotkach większości preparatów wapnia można przeczytać o ich stosowaniu wspomagającym w leczeniu przebiegów i objawów alergicznych, mimo że takiego postępowania nie oceniono w badaniach z grupą kontrolną.

W badaniu polskich naukowców (Matysiak i wsp.) uznano, że w ostrych objawach reakcji alergicznych po użądleniu przez owada nie ma uzasadnienia doustne podawanie preparatów wapnia, pomimo że biologiczne działanie wapnia polega na zmniejszeniu przepuszczalności naczyń krwionośnych. Znacznie skuteczniej zadziałają leki przeciwhistaminowe.

Nasilony odczyn w postaci świądu i obrzęku tkanek po ukąszeniach owadów można skutecznie zmniejszyć poprzez następujące postępowanie:

- zimny okład z lodu (mrożonki, wody ze strumienia, morza) bezpośrednio na miejsce ukąszenia,
- szybkie podanie doustnego leku przeciwhistaminowego (Ceteryzyna, Loratadyna),
- posmarowanie miejscowo kremem lub maścią sterydową (Hydrocortison).

Przy bardzo nasilonych odczynach miejscowych konieczne może być podanie ogólne glikokortykosterydu doustnie w dawce jednorazowej (np. prednizon,) a czasami dożylnie. Na wyjazdy wakacyjne warto zabrać takie leki, ponieważ lasy, łąki i namioty obfitują w owady, które lubią „spotykać się z dziećmi”.

Autorka jest specjalistą pediatrii

Wypisy ze „Współczesnego słownika frazeologicznego”

dr hab. Tomasz Korpysz

Zgodnie z zapowiedzią kontynuuję dziś tytułowe wypisy haseł ze *Współczesnego słownika frazeologicznego* autorstwa Piotra Flicińskiego.

– być w gazie *środkowe* ‘o sportowcach: ktoś jest w doskonałej formie, wszystko mu wychodzi’: *Pilkarze Lecha są teraz w gazie. Wygrali wszystkie dotychczasowe mecze w rundzie wiosennej. Widać dobrze przepracowali okres przygotowawczy, a początkowe sukcesy dają im psychiczną przewagę nad rywalami. Wszystkie znaki na niebie i ziemi wskazują na to, że będą się liczyć w walce o tytuł mistrzowski.*

– cienki boleć ‘ktos nie przejawiający zdolności w jakiejś dziedzinie’: *Wygrasz z nim, nie musisz się przejmować. To jest cienki boleć, uwierz mi. On tylko tak umie straszyć, bo rodzice mu kupują najlepsze rakietki, piłeczki, wysyłają na lekcje, a w rzeczywistości nie potrafi nawet porządnie zaserwować.*

– coming out z *angielskiego* ‘publiczne ujawnienie swej orientacji homoseksualnej’: *Ale tu lesbijki żartują z siebie i śmieją się w najlepsze. Opowiadają dowcipy, jakich nie chciałyby usłyszeć na ulicy. Robią sobie jaja z coming outu, ze „skrytek”, czyli lesbijek ukrywających się w pracy, obśmiewają pikietę feministek, a nawet kultowy serial o ich życiu – „The L Word”. Taki jest jedyny polski lesbijski kabaret Barbie Girls. Spolszczona wersja = por. wychodzenie z szafy, wychodzić z szafy.*

– czuć bluesa ‘dobrze orientować się w jakiejś sytuacji, wyczuwać nastroj, umieć się dostosować do panującej gdzieś atmosfery’: *Lubię z nim współpracować, bo to jest facet, który czuje bluesa. On traktuje design jak prawdziwą sztukę, a mi takie podejście do sprawy bardzo odpowiada. Wariant aspektowy = poczuć bluesa.*

– dać plamę ‘skompromitować się’: *Ale dałem plamę! Zapytali mnie, czy umiem obsługiwać programy graficzne. Oczywiście, odpowiedziałem, że nie mam z tym żadnych problemów, że się łatwo uczę i z komputerami jestem za pan brat. Potem posadzili mnie przy stanowisku i poprosili o to, żebym zaprezentował im wykorzystywane przeze mnie w pracy skróty klawiaturowe. Rozdziałem tylko głowę i po chwili usłyszałem, że bardzo dziękują za poświęcony im czas i że na pewno się odezwą.*

– coś daje/dało kopa komuś ‘coś aktywizuje kogoś, dodaje sił w działaniu’: *Był ogromny głód kina, pamiętam szyby lecące na „Ptaku” Parkera na Warszawskim Tygodniu. Ale nie tylko, bo tak samo było na „Górnikach ‘88” Andrzeja Piekutowskiego: robiliśmy dodatkowy pokaz 79 o 7 rano! Pół Warszawy do nas przychodziło. To daje kopa. Wariant = coś dało kopa komuś.*

– emigracja wewnętrzna ‘wycofać się z czynnego życia politycznego, artystycznego, umysłowego itp., protestując przeciwko czemuś’: *Wielu artystów po ogłoszeniu stanu wojennego wybrało emigrację wewnętrzną, choćby z tego powodu, żeby nie kłóżyć się w żaden sposób z aparatem władzy.*

– folklor polityczny *publicystyczne* ‘nazwa marginalnych zjawisk na scenie politycznej, nastawionych przede wszystkim na autoprezentację, populizm itp.’: *W wyścigu do fotela prezydenckiego liczą się tylko kandydaci największych partii, reszta, szczególnie tych populistycznych i skrajnie prawicowych, jest traktowana jako swoisty folklor polityczny.*

– gadające głowy *publicystyczne* ‘program publicystyczny, którego obraz przekazywany do odbiorcy prezentuje jedynie siedzących i dyskutujących polityków, komentatorów, dziennikarzy itd.’: *Nic, tylko gadające głowy w tej telewizji, odkąd zaczęła się kampania wyborcza.*

Bon turystyczny

Edyta Pisarczyk-Kulon

Tylko do 30 września 2022 r. można zapłacić

bonem. Z usługi można skorzystać również po 30 września, jeżeli do tego dnia zostanie opłaconą za pomocą bonu. To 500 zł na każde dziecko do ukończenia osiemnastego roku życia, w tym także dzieci rodziców pracujących za granicą.

Dodatkowe świadczenie w formie bonu o wartości 500 zł przysługuje na dziecko niepełnosprawne. Jeżeli zgodnie z orzeczeniem sądu rodzic opiekuje się dzieckiem na przemian z drugim rodzicem, w porównywalnych i powtarzających się okresach, każdemu przysługuje

świadczenie w formie bonu w wysokości 250 zł. Z kolei rodzicom wychowującym na przemian dziecko niepełnosprawne przysługuje (każdemu z nich) świadczenie w formie bonu w wysokości 250 zł oraz dodatkowe świadczenie w formie bonu w wysokości 250 zł.

Bonem można zapłacić za usługi hotelarskie lub imprezy turystyczne realizowane w Polsce przez przedsiębiorców turystycznych oraz organizacje pożytku publicznego wpisane na listę prowadzoną przez Polską Organizację Turystyczną (POT). Aktualna lista podmiotów, w których można skorzystać z bonu, jest na stronach: www.bonturystyczny.gov.pl, www.pot.gov.pl, www.polska.travel. Bonem nie można więc zapłacić za

wyjazd zagraniczny. Usługa musi być realizowana na terenie Polski.

Bonu nie można wymienić na gotówkę, inne środki płatnicze albo inne środki wymiany. Za pomocą bonu można płać wielokrotnie, aż do wyczerpania kwoty świadczenia. Wysokość środków do wykorzystania pozostałych na bonie można sprawdzić na profilu na PUE ZUS.

Prawo do bonu przysługuje na dzieci, które na dzień 18 lipca 2020 r. miały przyznane świadczenie 500+, oraz na dzieci, umieszczone w rodzinie zastępczej, ośrodku wychowawczym, które mają prawo do dodatku wychowawczego.

Bon turystyczny przysługuje również na dzieci, które między 19 lipca 2020 r. a 31 grudnia 2021 r. nabyły prawo do świadczenia 500+, na które wcze-

śniej nie było przyznane prawo do tego świadczenia lub do dodatku wychowawczego albo dodatku wychowawczego na dziecko. W praktyce prawo do bonu mają dzieci urodzone do 31 grudnia 2021 r. W przypadku dzieci niepełnosprawnych konieczne jest orzeczenie o niepełnosprawności, a dla starszych, powyżej 16 lat – orzeczenie o stopniu niepełnosprawności.

Bonem można płać za usługi hotelarskie lub imprezy turystyczne, lista jest długa. Z bonu mają być realizowane usługi dla dziecka, na które przysługuje bon. Jeżeli jednak dziecko jest zwolnione z opłaty z uwagi na swój wiek, to za taką usługę można zapłacić bonem pod warunkiem, że korzysta z niej dziecko.

Autorka jest radcą prawnym

fot. PAP/EPA/Ronald Witek

Grad medali

Prawdziwym świętem były dla polskich lekkoatletów mistrzostwa Europy w Monachium. Biało-czerwoni wywalczyli aż 14 medali: 3 złote, 6 srebrnych i 5 brązowych. To najlepszy wynik od 56 lat. Najcenniejsze złote krążki zdobyli Aleksandra Lisowska w maratonie, Pia Skrzyszowska w biegu na 100 m przez płotki i Wojciech Nowicki w rzucie młotem.

fot. PAP/EPA/Giuseppe Lami

Rzymskie zmagania

W środę 17 sierpnia zakończyły się zmagania zawodników w pływackich mistrzostwach Europy w Rzymie. W dorobku polskiej reprezentacji znalazły

się dwa krążki: srebro Katarzyny Wasick na 50 m stylem dowolnym oraz brąz Jakuba Majerskiego na 100 m stylem motylkowym. Z kolei Pawłowi Juraszkowi zabrakło jedynie 0,03 s, by sięgnąć po brąz na 50 m stylem dowolnym.

Wielkie niespodzianki

Podczas Mistrzostw Europejskich w Monachium nie brakowało sportowych zaskoczeń. Do tych pozytywnych zaliczyć można: brązowy medal Anny Wielgosz w biegu na 800 m, wicemistrzostwo 21-letniej młociarki Ewy Różańskiej, srebro Katarzyny Zdziebło w chodzie

fot. PAP/Adam Warzawa

na 20 km i siedmioboistki Adrianny Sułek, która mierzyła się nie tylko z rywalkami, ale i z kontuzją.

Memoriał dla Polaków

Podczas finałowego meczu 19. Memoriału Jerzego Huberta Wagnera zatriumfowali Polacy, pokonując Serbie 3:0. Drugą pozycję w klasyfikacji zajęli zawodnicy z Argentyny, a trzecią – reprezentacja Iranu.

fot. PAP/Lukasz Capiński

POPIS POLAKÓW

Mariusz Jankowski

Naprawdę rzadko zdarza się całe polskie podium na wielkiej imprezie sportowej. A tak właśnie się stało przy okazji mistrzostw Europy we wspinaczce sportowej na czas. W rywalizacji pań wszystkie miejsca w półfinałach wywalczyły Polki. Nasze reprezentantki napisały wyjątkową historię. Po złoto sięgnęła Aleksandra Mirosław. Była faworytką, jest przecież rekordzistką świata, ale w finale niewiele zabrakło, by nie sięgnęła po złoto. Ostatecznie to ona cieszyła się z sukcesu. I nie ma w tym przypadku. Już kilka miesięcy temu przy okazji treningów w Lublinie opowiadała mi, że mistrzostwa Starego Kontynentu to dla niej najważniejszy start w sezonie. Poświęciła mu wszystko, zrezygnowała nawet z występów w części zawodów Pucharu Świata. Wszystko po to, by zdobyć złoto. I dokonała tego. Aleksandra Mirosław kolejny raz udowodniła, że na igrzyskach w Paryżu będzie jedną z naszych olimpijskich medalowych nadziei. Na podium stanęły także siostry Kałuckie, Aleksandra i Natalia. Ich historia to wręcz gotowy scenariusz na piękny film. Tę historię powinni poznać wszyscy rodzice borykający się z problemami zdrowotnymi swoich dzieci. Bliźniaczki przyszły na świat zbyt wcześnie, na początku siódmego miesiąca ciąży. Ich stan był ciężki. Lekarze nie dawali nadziei, dziewczynki miały nie chodzić i mieć mnóstwo problemów fizycznych. Rodzina się jednak nie poddała. Miesiące i lata rehabilitacji, bardzo ciężkiej pracy, przyniosły fantastyczne efekty. I chociaż do dziś obie mają problemy ze wzrokiem – są mistrzyniami. Dosłownie i w przenośni. Sięgały po złoto mistrzostw świata juniorek. W 2021 r. Natalia została też najlepszą zawodniczką globu wśród seniorek. Teraz obie zdobyły medale mistrzostw Europy. I obie nie zamierzają się zatrzymywać. Aleksandra i Natalia są też mistrzyniami, bo dają kapitalny przykład innym. Pokazują, że można, że się da, że trudny początek nie oznacza, iż w życiu zawsze musi być pod górkę. Sukces w Monachium odniósł także Marcin Dzieński. Wywalczył srebro. Dokonał tego zawodnik doświadczony, wspinacz, który w 2016 r. jako pierwszy Polak w tej dyscyplinie został mistrzem świata. Jego tegoroczny sukces to kolejny dowód na to, że wspinaczka na czas jest polską specjalnością. Ta konkurencja wymaga wielkiego hartu ducha, bo każdy, najmniejszy nawet błąd często oznacza koniec marzeń o miejscu na podium. A nasi reprezentanci ten hart ducha pokazali. I w dniu ich sukcesów, dla Polaków wyjątkowym, czyli 15 sierpnia, mogliśmy pękać z dumy. Za to należą im się ogromne podziękowania.

Autor jest dziennikarzem TVP

Szczęśliwa trzynastka

Dla polskich kajakarzy trzynastka tym razem okazała się szczęśliwa, bo właśnie tyle medali zdobyli na mistrzostwach Europy w Monachium. Aż trzykrotnie na najwyższym stopniu podium stawała Anna Puławska, która triumfowała we wszystkich konkurencjach olimpijskich. W gronie medalistów znaleźli się także m.in. Justyna Iskrzycka (K1 1000 m), Katarzyna Kołodziejczyk i Dominika Putto (K2 200 m) oraz Aleksander Kitewski i Arsen Śliwiński (C2 200 m).

fot. Rafał Oleksiewicz/facebook.com

Syrop klonowy

Barbara Wiśniowska

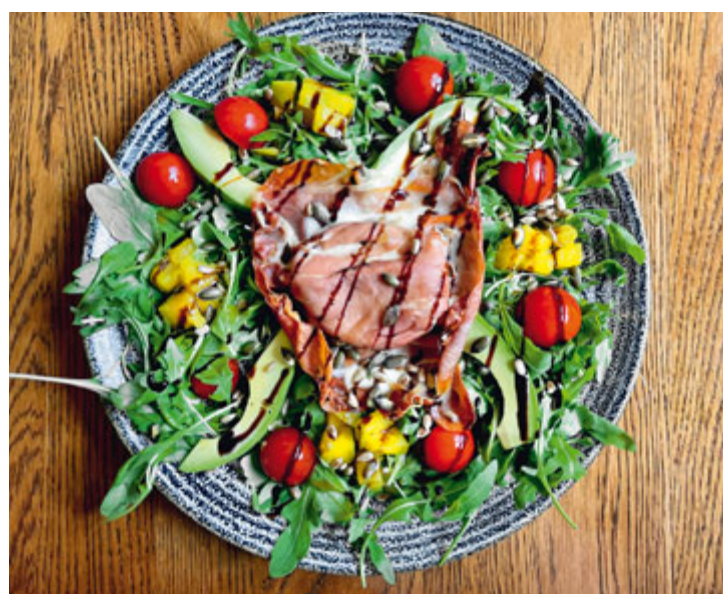
Kochamy słodki smak, ale czym zastąpić niezdrowy cukier? Bardzo modny jest syrop klonowy. Wytwarzany jest nie tylko w Kanadzie, ale i w Polsce. Jest to odparowany i zagęszczony sok z pni klonów.

Zanim po niego sięgnemy, warto się dowiedzieć, co zawiera. Ma o 25 proc. mniej kalorii niż biały cukier buraczany, ale podobnie jak on składa się w większości z sacharozy i ma wysoki indeks glikemiczny: 63. Dostarcza głównie cynku, magnezu, wapnia, fosforu, sodu, potasu, manganu oraz witamin z grupy B. Mówi się, że 80 g syropu pokryłoby dzienne zapotrzebowanie na mangan... ale ktoś zjada dziennie aż 80 g słodzika? Jego dużą zaletą jest zawartość licznych substancji antymutagennych oraz 54 związków antyoksydacyjnych, które chronią przed nowotworami. Wykazuje również ciekawe działanie antybakteryjne, mianowicie

osłabia błonę komórkową bakterii, zwłaszcza E. coli i Proteus mirabilis, uszkadza też działanie pomp błonowych bakterii. Stosowanie go wraz z antybiotykiem może nawet dziesięciokrotnie wzmocnić działanie leku (ale dawki leku nigdy nie zmniejszamy sami, jeśli nie zaleci tego lekarz).

Nie powinni go stosować diabetycy, ale osoby z grupy ryzyka zapadnięcia na cukrzycę mogą czasem się na niego skusić, gdyż polifenole zawarte w syropie klonowym hamują funkcjonowanie enzymów konwertujących węglowodany złożone do glukozy. Natomiast kwas abscesynowy stymuluje trzustkowe wydzielanie insuliny, uwrażliwia adipocyty na insulinę oraz zwiększa wykorzystanie glukozy przez tkankę mięśniową.

Pozytywnie działa na wątrobę. Zwierzęta karmione syropem klonowym wykazały

fol. Barbara Wiśniowska

SAŁATKA Z AWOKADO

Składniki: mozzarella ■ szynka parmeńska ■ pomidorki koktajlowe ■ rukola ■ pestki dyni i słonecznika ■ awokado ■ mango ■ sos balsamiczny (1 łyżeczka octu balsamicznego, 1 łyżeczka syropu klonowego lub miodu, 3 łyżeczki oliwy, szczypta pieprzu i soli)

Sposób przygotowania: Szynkę podgrzewamy ok. 8 min w piekarniku w temperaturze 180 st. C, żeby była chrupiąca. Mieszamy składniki sosu. Duże składniki sałatki siekamy, dodajemy pestki, rukolę i polewamy sosem.

mniej stężenie enzymów wątrobowych niż te karmione cukrem.

Jest drogi i ma specyficzny smak. Przyznam, że nie w moim typie, ale wiele osób

go lubi. Ciekawie komponuje się z wytrawnymi smakami. Przed zakupem należy zwrócić uwagę, czy produkt nie jest zagęszczany syropem kukurydzianym.

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM Siostry Honoraty

POZIOMO

- 1 A – klamra do murów
- 1 G – dobiera okulary
- 2 E – męski głos
- 3 A – droga rajdu
- 3 G – gatunek papugi
- 6 A – forma narracji
- 6 H – biblijny ogród
- 8 C – żona bliźniaka
- 9 A – obszar upraw
- 9 G – część Mszy
- 10 E – bóg słońca
- 11 A – pas pola
- 11 G – egipska klęska

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

PIONOWO

- A 1 – księga liturgiczna
- C 1 – szkocki ród
- C 8 – sąsiad Niemca
- D 3 – ktoś z rodziny
- E 1 – dawne liczydło
- E 8 – tamuje krew
- F 4 – szata liturgiczna
- G 1 – fusy z kawy
- G 8 – cel porwania
- H 3 – żelazny zapas
- I 1 – zgrana ekipa
- I 8 – dawna uraza
- K 1 – ochronna izolacja

**Hasło do odczytania
w zaznaczonym wierszu**

Rozwiązania prosimy nadsyłać
do 9 września na adres redakcji „Idziemy”.
Wylosowanych autorów poprawnych odpowiedzi
nagrodzimy książkami.

TVP 1

04.40 Klan (4008) – telenowela TVP; **05.05** Sprawa dla reportera; **06.00** Słownik polsko@polski – talk-show prof. Jana Miodka; **06.25** wojsko-polskie.pl (34); **06.55** Słowo na niedzielę; **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach; **08.00** Tydzień; **08.30** Zakochaj się w Polsce (175); **09.05** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **09.40** Tylko dla twoich oczu – film sensacyjny, USA 1981, reż.: John Glenn, wyk.: Roger Moore, Carole Bouquet, Chaim Topol; **11.55** Między ziemią a niebem; **12.00** Anioł Pański; **12.15** Między ziemią a niebem; **12.50** Więcej niż solidarni – cykl reportaży; **13.15** BBC w Jedyne – Chiny: starodawne królestwo przyrody (1) – cykl dokumentalny; **14.10** Z pamięci: Ludwik Jerzy Kern, cz. 1; **14.25** Przyrodnik na tropie; **15.15** Jan Serce (10) – serial TVP; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia?; **18.30** Wojenne dziewczyny (46) – serial TVP; **19.25** Sport **19.30** Wiadomości **20.05** Pogoda **20.10** Siatkówka mężczyzn – Mistrzostwa Świata, Katowice: Polska – Meksyk (studio) **20.20** Siatkówka mężczyzn – Mistrzostwa Świata, Katowice: Polska – Meksyk **22.45** Księga ocalenia – film fabularny, USA 2010, reż.: Albert Hughes, Allen Hughes, wyk.: Denzel Washington, Gary Oldman, Mila Kunis, Ray Stevenson **00.50** Creed II – film fabularny, USA 2018, reż.: Steven Caple Jr., wyk.: Sylvester Stallone, Michael B. Jordan, Dolph Lundgren, Tessa Thompson, Wood Harris **03.00** Zanim zasną – dramat, Wielka Brytania, Francja, Szwecja, USA 2014, reż.: Rowan Joffe **04.35** Z pamięci: Ludwik Jerzy Kern **04.40** Zakończenie dnia

TVP 2

05.20 Barwy szczęścia (2641) – serial obyczajowy TVP; **05.50** Barwy szczęścia (2642); **06.25** Barwy szczęścia (2643); **07.00** M jak miłość (1664) – serial TVP, reż.: Kinga Lewińska, wyk.: Teresa Lipowska, Karina Woźniak, Monika Mielnicka, Małgorzata Pienkowska, Iga Krefft, Arkadiusz Smoleński; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Pogoda Flesz; **11.45** Polska od kuchni – Miss Wdzięku (4); **12.15** Marmaduke – pies na fali – komedia, USA 2010, reż.: Tom Dey, wyk.: Emma Stone, Owen Wilson, Lee Pace, Judy Greek, Dawid Williams; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Kolo fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2022: Kombi – widowisko muzyczne; **16.15** Big Music Quiz – teleturniej muzyczny; **17.05** Lajki; **17.25** Rodzinka.pl (272) – serial komediowy TVP; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.50** Na sygnale (380) – serial fabularyzowany TVP; **19.20** Na sygnale (381) – serial fabularyzowany TVP **20.00** Lato, muzyka, zabawa. Wakacyjna Trasa Dwójki 2022 – Sopot – Zakończenie lata, cz. 1 **21.05** Lato, muzyka, zabawa. Wakacyjna Trasa Dwójki 2022 – Sopot – Zakończenie lata, cz. 2 **21.55** Lato, muzyka, zabawa. Wakacyjna Trasa Dwójki 2022 – Sopot – Zakończenie lata **23.30** Kino bez granic – Arbitraż – film fabularny, USA 2012, reż.: Nicholas Jarecki, wyk.: Richard Gere, Susan Sarandon, Nancy Nave **01.25** Czuwaj – film fabularny, reż.: Robert Gliński, wyk.: Mateusz Więcławek, Jakub Zająć, Maciej Musiałowski, Leszek Lichota **03.05** Witamy na Hawajach – komedia, USA 2016, reż.: Cameron Crowe, wyk.: Bradley Cooper, Emma Stone, Rachel McAdams **04.50** Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.51** Pogoda; **07.59** Info Poranek; **08.22** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Info Poranek; **09.41** Pogoda; **09.50** Woronicza 17; **10.59** Info Dzień weekend; **11.22** Pogoda; **11.29** Info Dzień weekend; **11.50** Salon dziennikarski; **12.30** Info Dzień weekend; **12.52** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Serwis Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.52** Pogoda; **14.59** Info Dzień weekend; **15.29** Info Dzień weekend; **15.54** Pogoda; **16.00** Okiem Wiary; **16.29** Info Dzień weekend; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Teleexpress na deser; **17.45** Info Dzień weekend; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.25** Studio Zachód; **18.50** INFO V4+; **19.05** Głębia ostrości **19.30** Wiadomości **19.58** Gość Wiadomości **20.13** Minęła 20 **21.00** W pełnym świetle **21.24** Serwis Info Wieczór weekend **21.51** Pogoda **22.00** Serwis Info Wieczór weekend **23.00** INFO Wieczór **23.55** Serwis Info Wieczór weekend **00.03** Wiadomości **00.31** Gość Wiadomości **00.52** Pogoda **01.05** Woronicza 17 **02.15** Minęła 20 **03.05** Pogoda **03.10** INFO V4+ **03.35** Głębia ostrości **04.05** Filmy Dokumentalne TVP INFO **05.13** Agrobiznes – podsumowanie

TV TRWAM

05.00 Głos serca; **05.45** Muzyczne chwile; **06.00** Jestem Mamą; **06.15** Cena nadziei; **07.40** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.45** Ocalił od zapomnienia; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Słowo życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Rotmistrz Pilecki – przywrócenie pamięci; **09.00** Spotkania z lasem; **09.10** Spotkanie z Magdą Buczek; **09.15** Manna z Nieba; **09.30** Msza święta z Jasnej Góry; **10.35** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela”; **10.40** Święty Augustyn; **11.40** Bogumiła, czyli opowieść o Warszawskiej Syrenie; **12.00** Anioł Pański z Ojcem Świętym Franciszkiem; **12.15** Papież Polak do Rodaków; **12.40** Niepodzielny; **14.40** Lasy bliżej nas; **15.00** Wieś – to też Polska; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Koncert życzeń; **16.45** 100 cudownych miejsc na świecie; **17.00** Zostań Żołnierzem RP; **17.15** Sekrety mnichów; **17.30** Sól Ziemi; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański **18.05** Informacje dnia **18.15** Rozmowy niedokończone **19.25** Święty na każdy dzień **19.30** Opowieści z Księgi Cnót **20.00** Informacje dnia **20.20** Różaniec **20.50** Każde życie jest cudem **21.00** Apel Jasnogórski z Kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja **21.20** Informacje dnia **21.40** Retrospekcja **21.45** Stan Bezpieczeństwa Państwa – program publicystyczny **21.55** Obyś był zimny albo gorący **23.00** Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej **23.30** Tam, gdzie Bóg płacze **00.00** Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień – 28 sierpnia; **06.55** Siostry. Dziesięć panien mądrych; **08.00** Msza greckokatolicka; **09.05** Alternatywy 4 (6) Gofie – serial komediowy TVP; **10.10** Informacje kulturalne; **10.35** Okrasa łamie przepisy; **11.15** Wojownicy czasu; **11.50** Wynalazki, które zmieniły świat – Teleskop (1); **12.50** Dziką przyrodą Bliskiego i Środkowego Wschodu: Morze Kaspijskie: Kołębka życia – serial dok.; **13.45** W kotłach historii; **14.20** Ostatnia akcja – komedia sensacyjna, reż.: Michał Rogalski, wyk.: Jan Machulski, Marian Kociniak, Barbara Kraf-tówna, Alina Janowska, Lech Ordon, Witold Skaruch, Piotr Fronczewski, Wojciech Siemion, Karolina Gorczyca, Antoni Pawlicki; **16.00** Zamojski Festiwal Filmowy „Spotkania z Historią” – Gala 2022; **17.30** Reportaż: **18.00** Na kłopoty... Bednarki (7) – serial TVP; **19.10** Cała prawda o Wikingach – Śladami Wikingów (1); **20.10** Wielkie mity historii – Mao – założyciel współczesnych Chin (4); **21.15** Seksmisja – komedia, reż.: Juliusz Machulski; **23.20** Zachodni szlak – western; **01.30** Łowca nazistów – film dok.; **02.30** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Musicale. Śpiewa Zdzisława Sośnicka; **08.00** Nabożeństwo ewangelickie w Giżycku; **09.05** Z przypływem – Krakowiak – widowisko kameralne; **09.35** Początek – film anim.; **09.45** Rozbitek – film anim.; **09.50** Plaża – film anim.; **09.55** Kto tu mieszka – film anim.; **10.20** Trzeci punkt widzenia – program publicystyczny; **11.00** Szaleństwo Panny Ewy (3) – serial TVP; **13.55** Umberto D. – dramat, Włochy 1952, reż.: Vittorio De Sica, wyk.: Carlo Battisti, Maria – Pia Casilio, Lina Gennari, Ileana Simova; **15.35** Barbara Hannigan. Crazy Girl Crazy; **17.15** Niedziela z... Andrzejem Dąbrowskim; **18.10** Niedziela z... Studio 2 – Ballady jazzowe śpiewa Andrzej Dąbrowski; **18.45** Niedziela z... – Viva Maria – program rozrywkowy; **19.30** Informacje kulturalne; **20.00** Pociąg – film fabularny; **22.20** Trzeci punkt widzenia; **23.00** Wakacyjny dokument – Rafael – książkę sztuki – film dok.; **00.40** Smak życia – komedia; **02.55** Informacje kulturalne; **03.25** Obietnica – dramat, Polska/Dania 2014, reż.: Anna Kazejak; **05.10** Trzech lutników, troje skrzypiec – film dok.; **06.00** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.40** Ukryta prawda (917); **06.30** Kuchenne rewolucje 11 (13); **07.25** Nowa Maja w ogrodzie 6 (25); **07.55** Akademia ogrodnika (25); **08.00** Ślub od pierwszego wejrzenia 7 (13); **09.00** Dzień Dobry Wakacje (20); **11.30** Weekendowa metamorfoza 4 (8); **12.30** Co za tydzień (1058); **13.10** Program rozrywkowy; **13.45** Mask Singer (10); **15.25** Johnny English: Nokaut – film; **17.20** Sekretne życie zwierzątek domowych – komedia, Japonia/USA/Francja 2016, reż.: Chris Renaud, Yarrow Cheney; **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.30** Kronika Speedway Grand Prix (7); **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** 300 – film przygodowy, USA 2006, reż.: Zack Snyder, wyk.: Gerard Butler, Lena Headey, Dominic West, David Wenham, Vincent Regan, Michael Fassbender, Rodrigo Santoro; **22.30** Walka – film sensacyjny, USA 2009, reż.: Dito Montiel, wyk.: Channing Tatum, Terrence Howard, Luis Guzman; **00.35** Kuchenne rewolucje 23 (10); **01.45** Uwaga!; **02.05** Noc Magii; **03.30** Kto was tak urządził; **04.05** Kto was tak urządził; **04.35** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.45** Wakacje rodziny Johnsonów – film familijny; **10.50** Podróże Guliwera – komedia przygodowa, USA 2010, reż.: Rob Letterman, wyk.: Billy Connolly, Jack Black, Emily Blunt, Amanda Peet, Jason Segel; **12.40** Garfield 2 – film familijny; **14.20** Exodus: Bogowie i królowie – widowisko epickie; **17.40** Nasz Nowy Dom (224); **18.50** Wydarzenia; **19.20** Wieczór z gwiazdami. Jesień 2022; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Świętokrzyska Gala Kabaretowa Kielce 2022; **23.00** Ghostbusters – pogromcy duchów – komedia, USA/Australia 2016, reż.: Paul Feig, wyk.: Ed Begley Jr., Charles Dance, Andy Garcia, Chris Hemsworth, Leslie Jones, Melissa McCarthy, Kate McKinnon, Bill Murray, Kristen Wiig, Zach Woods; **01.40** Strażnicy Galaktyki 2 – film s.f., USA 2017, reż.: James Gunn, wyk.: Dave Bautista, Bradley Cooper, Vin Diesel, Chris Pratt, Kurt Russell, Zoe Saldana, Sylvester Stallone; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teledyski TV Okazje

TVP 1

05.10 Przysięga (704); **06.00** Wspaniałe stulecie (90); **07.00** *Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze*; **07.30** Okiem Wiary; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (28) – serial obyczajowy TVP; **09.40** Komisarz Alex (29) – serial kryminalny TVP; **10.40** Ojciec Mateusz (283) – serial kryminalny TVP; **11.30** Leśniczówka (581) – serial obyczajowy TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.55** BBC w Jedyńce – Chiny: starodawne królestwo przyrody (1) – cykl dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (91) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (705) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Wojenne dziewczyny (47) – serial TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (582) – serial TVP
21.05 Cztery wesela i pogrzeb – komediodramat, Wielka Brytania 1994, reż.: Mike Newell, wyk.: Hugh Grant, Andie MacDowell, Simon Callow, Rowan Atkinson, James Fleet, Kristin Scott Thomas, John Bower, Charlotte Coleman

23.10 Ekstradycja 2 (6) – serial TVP
00.20 Świat bez fikcji – Słowacja. W poszukiwaniu sprawiedliwości – film dokumentalny

01.20 Firma – film sensacyjny, USA 1993, reż.: Sydney Pollack, wyk.: Jeanne Tripplehorn, Gene Hackman, Hal Holbrook, Tom Cruise

04.00 Sfora (1) – serial kryminalny
05.00 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (197) – serial fabularyzowany TVP; **05.30** M jak miłość (1602) – serial TVP; **06.20** Program katolicki; **06.35** Program katolicki; **06.55** Rodzinka.pl (164) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.40** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Złotopolscy (82) – telenowela TVP; **11.50** Złotopolscy (83); **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (109) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (243) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (35) – serial; **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familia-da – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (44) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (110) – serial obyczajowy; **19.35** Barwy szczęścia (2643) – serial obyczajowy TVP

20.10 Barwy szczęścia (2644) – serial obyczajowy TVP
20.40 Kulisy serialu „M jak miłość”
20.55 M jak miłość (1664) – serial TVP
21.55 Jutro idziemy do kina – film fabularny, reż.: Michał Kwieciński, wyk.: Mateusz Damięcki, Antoni Pawlicki, Jakub Wesołowski, Anna Gzyra

23.55 W ulamku sekundy – film fabularny, Niemcy/Francja 2017, reż.: Fatih Akin, wyk.: Diane Kruger, Denis Moschitto, Numan Acar, Samia Muriel Chancrin, Johannes Krisch, Ulrich Tukur, Ulrich Brandhoff, Hanna Hilsdorf

01.50 O mnie się nie martw (3) – serial
02.50 Arbitraż – film fabularny, USA 2012, reż.: Nicholas Jarecki, wyk.: Richard Gere, Susan Sarandon, Nancy Nave

04.40 Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** W Kontrze; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Serwis Info Poranek; **08.10** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.12 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP INFO
04.10 Dzika Polska – Pełna energii
05.17 Agrobiznes

TV TRWAM

05.10 Sanktuaria polskie; **05.30** Szlif księżnej; **07.10** Z wędką nad wodę w Polsce i świat; **07.35** Drzwi do lasu; **07.50** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Wieś – to też Polska; **09.15** Chrystus w Biblii i Kodzie Leonarda da Vinci; **09.30** Opowieści z Księgi Cnót; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.20** Stan Bezpieczeństwa Państwa; **11.30** Przyroda w Obiektywie; **11.45** 100 cudownych miejsc na świecie; **11.55** Święty na każdy dzień; **12.00** *Aniol Pański*; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** Sursum Corda – W Górę Sercal; **13.25** Słowo życia; **13.30** *Msza święta z Jasnej Góry*; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Próba wiary; **15.25** Zagłada redemptorystów Woli; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Sanktuaria polskie; **16.30** Zew natury; **16.55** Spotkania z lasem; **17.05** Świadkowie; **17.30** Na łowy; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** *Aniol Pański*

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Król Chwały
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci

20.00 Informacje dnia
20.20 *Różaniec*
20.50 Serce dla Ukrainy
21.00 *Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja*

21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.50 Koncert Papieski
23.50 100 cudownych miejsc na świecie
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.20 Był taki dzień – 29 sierpnia; **06.30** Polskie drogi (9); **08.00** Ex Libris (500); **08.30** Historia Polski: Świat został stworzony dla mnie – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Najwierniejszy żołnierz Hitlera; **10.35** Dzikie krainy Australii: Lasy deszczowe (3) – cykl dok.; **11.40** Szpital na peryferiach (13); **12.50** Winnetou i król nafty; **14.30** Wszystkie kolory świata: Korsyka, piękna i dzika – serial dok.; **15.25** Dzika przyroda Bliskiego i Środkowego Wschodu: Morze Kaspijskie: Kolebka życia – serial dok.; **16.25** Spór o historię (603); **16.45** Polskie drogi (10) – serial TVP; **18.15** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **18.45** Spór o historię; **19.20** Historia Polski: My trzymamy z Bogiem – film dok.; **20.25** Historia w postaciach zapisana: Ludwik XV i Maria Leszczyńska; **22.25** Prawnik w czasach bezprawia – film dok.; **23.25** Wojna o trony. Prawdziwa historia Europy: Mazarin, mistrz intrygi (2) – serial dok.; **00.25** Info Wilno; **00.45** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.20** Sensacje XX wieku; **02.10** Encyklopedia II wojny światowej; **02.40** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Teledyski; **07.30** Informacje kulturalne; **07.55** Co dalej?; **08.30** Trzeci punkt widzenia; **09.10** Maiden – film dok.; **11.00** Modrzejewska (1) – serial TVP; **12.30** Mała sprawa – film TVP, reż.: Janusz Kondratiuk; **13.30** Reżyser: Nicolas Roeg; **14.30** Siostry – film dok.; **15.00** Niedźwiedź – film przygodowy; **16.45** Inżynierzy z Kraju Smoka – dramat; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Detektywi na wakacjach (3) – serial przygodowy TVP; **19.25** Detektywi na wakacjach (4); **20.00** Thelma i Louise – dramat, USA 1991, reż.: Ridley Scott, wyk.: Susan Sarandon, Geena Davis, Harvey Keitel; **22.20** Kronos – magazyn kulturalno-społeczny; **23.05** Kobiety za kamerą (13) – cykl dok.; **00.20** Pociąg – film fabularny, Francja/Włochy 1965, reż.: John Frankenheimer, Arthur Penn, wyk.: Burt Lancaster, Jeanne Moreau, Paul Scofield; **02.45** Wydział Rosja – film sensacyjny, USA 1990, reż.: Fred Schepisi, wyk.: Sean Connery, Michelle Pfeiffer, Roy Scheider; **05.00** Tamte lata, tamte dni: Marta Lipińska; **05.45** Afisz kulturalny ekstra; **06.05** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.35** Nowa Maja w ogrodzie 6 (26); **06.00** Akademia ogrodnika (26); **06.10** Ukryta prawda (1283); **07.05** Tajemnice miłości (58); **08.00** Kuchenne rewolucje 16 (5); **09.00** Dzień Dobry TVN; **11.45** Ukryta prawda (1115); **12.55** Tajemnice miłości (59); **14.00** Ukryta prawda (1284); **15.05** Ukryta prawda (1077); **16.10** Ten moment (19); **16.45** Kuchenne rewolucje 16 (6); **17.55** Ukryta prawda (1116); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 16 (8); **20.15** Na Wspólnej 20 (3479) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (522); **21.35** Egzekutor – film sensacyjny, USA 1996, reż.: Charles Russell, wyk.: Arnold Schwarzenegger, James Caan, Vanessa Williams, James Coburn, Robert Pastorelli; **23.55** Ślub od pierwszego wejrzenia 7 (12); **01.00** Ślub od pierwszego wejrzenia 7 (13); **02.05** Co za tydzień (1058); **02.40** Wewnętrzny wróg (10) – serial; **03.40** Uwaga!; **04.00** Noc Magii; **05.20** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (233); **09.10** Malanowski i Partnerzy (234); **09.40** Sekrety rodziny (234); **10.40** Dlaczego ja? (1102); **11.40** Gliniarze (305); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1112); **14.40** Dlaczego ja? (1158); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (694); **17.00** Gliniarze (703); **18.00** Pierwsza miłość (3442); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Dancing with the Stars. Taniec z Gwiazdami (1); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (180); **23.30** Rysa (1) – thriller kryminalny, Polska 2020, reż.: Maciej Migas, wyk.: Julia Kijowska, Maciej Zakościelni, Dawid Ogrodnik, Maria Pakulnis, Janusz Chabior, Kinga Preis, Zbigniew Zamachowski; **00.35** Dzień Niepodległości. Odrodzenie – film, USA 2015, reż.: Roland Emmerich; **03.05** Świat według Kiepskich (231); **03.50** Świat według Kiepskich (214); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleszkapy TV Okazje

TVP 1

05.10 Przysięga (705); **06.00** Wspaniałe stulecie (91) – serial kostiumowy; **07.00** *Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze*; **07.30** Kościół z bliska; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (29) – serial obyczajowy TVP; **09.45** Komisarz Alex (30) – serial kryminalny TVP; **10.40** Ojciec Mateusz (284) – serial kryminalny TVP; **11.30** Leśniczówka (582) – serial obyczajowy TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.55** Natura w Jedynce: Przystanek u pingwinów – film dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (92) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARMI!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (706) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Wojenne dziewczyny (48) – serial TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport

19.30 Wiadomości

20.05 Pogoda

20.10 Siatkówka mężczyzn – Mistrzostwa Świata, Katowice: Polska – USA (studio)

20.20 Siatkówka mężczyzn – Mistrzostwa Świata, Katowice: Polska – USA

22.45 Ekstradycja 2 (7) – serial kryminalny TVP

23.50 Ocaleni – reality show

00.55 Klucz Sary – dramat, Francja 2010, reż.: Gilles Paquet-Brenner, wyk.: Kristine Scott-Thomas, Melusine Mayance, Frederic Pierrot

02.50 Każdego dnia – dramat, USA 2018, reż.: Michael Sucs, wyk.: Angourie Rice, Justice Smith, Jeni Ross

04.30 Notacje: Jolanta Kłoczyńska. Powstanie Warszawskie

04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.05 Na sygnale (198) – serial fabularzowany TVP; **05.35** M jak miłość (1603) – serial TVP; **06.25** Jak ewangelicy pomagali cerkiew budować... – reportaż; **06.55** Rodzinka.pl (165) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.20** Złotopolscy (84) – telenowela TVP; **11.50** Złotopolscy (85) – telenowela TVP; **12.30** Kolo fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (110) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (244) – serial fabularzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (36) – serial; **16.00** Kolo fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (45) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (111) – serial obyczajowy

19.35 Barwy szczęścia (2644) – serial

20.10 Barwy szczęścia (2645) – serial

20.40 Kulisy serialu „M jak miłość”

20.55 M jak miłość (1665) – serial

21.55 Światło między oceanami – dramat, Nowa Zelandia/Wielka Brytania/USA 2016, reż.: Derek Cianfrance, wyk.: Alicia Vikander, Michael Fassbender, Rachel Weisz, Jack Thompson

00.20 Ludzkie historie – Gry domowe – film dokumentalny

01.30 Córka trenera – film obyczajowy, reż.: Łukasz Grzegorek, wyk.: Jacek Braciak, Bartłomiej Kowalski, Agata Buzek

03.15 W ulamku sekundy – film fabularny, Niemcy/Francja 2017, reż.: Fatih Akin, wyk.: Diane Kruger, Denis Moschitto, Numan Acar, Samia Muriel Chancrin, Johannes Krisch

05.00 Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.50** Felieton TVP INFO – Gala Ambasadora województwa lubelskiego; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** W Kontrze; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Serwis Info Poranek; **08.10** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **12.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości

19.58 Gość Wiadomości

20.13 Minęła 20

21.00 Nie da się ukryć

21.20 Serwis Info Wieczór

21.41 Pogoda

21.50 W tyle wizji

22.25 Serwis Info Wieczór

22.30 W tyle wizji Extra

23.00 INFO Wieczór

23.30 W akcji

23.55 Serwis Info Wieczór

00.03 Wiadomości

00.31 Gość Wiadomości

00.57 Pogoda

01.05 Minęła 20

02.00 W tyle wizji

02.35 Serwis Info Wieczór

02.40 W tyle wizji Extra

03.12 O co chodzi

03.40 Dziką Polską – Pełna energii

04.50 wojsko-polskie.pl

05.17 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Wiara czyni cuda; **07.05** 100 cudownych miejsc na świecie; **07.15** Wystarczy mi jeden krok; **07.50** Kartka z kalendarza; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Słowo życia; **08.40** Muzyczne chwile; **09.00** Papież Polak do Rodaków; **09.25** Rotmistrz Pilecki – przywrócenie pamięci; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej; **10.35** 100 cudownych miejsc na świecie; **10.45** Zew natury; **11.05** Mocni w Wierze; **11.35** Święty na każdy dzień; **11.40** Ma się rozumieć; **11.50** Słowo życia; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** Sursum Corda – W Górę Sercal; **13.25** Święty na każdy dzień; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Wędrownka serca – życie ks. Heniego Nouwena; **15.30** Albertynki; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jestem mamą; **16.25** Dom Paderewskiego w Ojczyźnie; **16.55** Chcę żyć; **17.10** Prosto o gospodarce

17.30 Zostańm Złotym RP

17.45 Muzyczne chwile

17.55 Poczet Wielkich Polaków

18.00 Anioł Pański

18.05 Informacje dnia

18.15 Rozmowy niedokończone

19.25 Święty na każdy dzień

19.30 Każdy maluch to potrafi

19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci

20.00 Informacje dnia

20.20 Różaniec

20.50 Serce dla Ukrainy

21.00 Apel Jasnogórski

21.20 Informacje dnia

21.40 Polski Punkt Widzenia

22.00 Mojżesz – 10 przykazań

22.50 Cukierki Księdza Wali. Rzecz o Ks. Infulacie Czesławie Wali

23.45 Św. Józef – patron na trzecie tysiąclecie

00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.30 Był taki dzień – 30 sierpnia; **06.40** Polskie drogi (10); **08.10** Flesz historii (603); **08.35** Historia Polski: Kiangyang Kish znaczy Góra Narozna – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Polowanie na mózgi; **10.45** Andrzej Kołodziej. Bardzo polska opowieść – film dok.; **12.10** Szpital na peryferiach (14) – serial; **13.15** Cała prawda o Wikin-gach (1); **14.25** Historia w postaciach zapisana: Książę Filip; **16.05** Książę wolności 1914–1981 – ks. Zbigniew Gądomski; **16.35** Polskie drogi (11); **18.30** Oblicza wojny (11); **19.00** Na bitewnym szlaku (1). Bitwa Warszawska; **19.30** Historia Polski: Musieli zwyciężyć – film dok.; **20.25** Tajemnice brytyjskich pałaców królewskich – film dok.; **21.30** Tajemnice III Rzeczy (5) – cykl dok.; **22.25** Operacja Himmler – dramat, reż.: Zbigniew Chmielewski, wyk.: Eugeniusz Kujawski, Wiergiliusz Gryń, Ryszard Pietruski, Tomasz Zaliwski, Wiesław Grabek; **23.45** Info Wilno; **00.05** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.40** Sensacje XX wieku; **01.35** Encyklopedia II wojny światowej; **02.15** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Teledyski; **07.40** Informacje kulturalne; **08.15** Wędrowiec Polski – cykl reportaży; **08.55** Którędy po sztukę; **09.15** Łucznicy z Kraju Smoka – dramat, Australia 2014, reż.: Greg Sneddon, wyk.: Tandin Phub, Kandu Kandu, Tshering Zam; **11.00** Modrzejewska (2) – serial TVP; **12.35** Pies na środku drogi – film krótkometrażowy TVP; **13.30** Villa Visconti Borromeo Litta. Cztery wieki historii; **15.15** Na kredyt – film obyczajowy; **16.00** Solidarność, Solidarność... – film TVP; **18.05** Co dalej?; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Detektywi na wakacjach (5) – serial przygodowy TVP; **19.25** Do przerwy 0:1 (1) – serial TVP; **20.00** Ryszard Lwie Serce – opera; **21.45** Oli Maki. Najsłynniejszy dzień jego życia – film fabularny; **23.30** Co dalej?; **00.05** Thelma i Louise – dramat, USA 1991, reż.: Ridley Scott, wyk.: Susan Sarandon, Geena Davis, Harvey Keitel; **02.25** Informacje kulturalne; **02.50** Z klasyki przez Polskę – koncert; **04.10** Etgar Keret. To się zdarzyło naprawdę – film dok.; **05.30** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1284); **07.05** Tajemnice miłości (59); **08.00** Kuchenne rewolucje 16 (6); **09.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 16 (8); **11.50** Ukryta prawda (1116); **12.55** Tajemnice miłości (60); **14.00** Ukryta prawda (1285); **15.05** Ukryta prawda (1078); **16.10** Ten moment (20); **16.45** Kuchenne rewolucje 16 (7); **17.55** Ukryta prawda (1117); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 16 (19); **20.15** Na Wspólnej 20 (3480) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (523); **21.35** Ocean's Twelve: Dogrywka – film sensacyjny, USA/Australia 2004, reż.: Steven Soderbergh, wyk.: George Clooney, Brad Pitt, Matt Damon, Catherine Zeta-Jones, Andy Garcia, Don Cheadle, Julia Roberts, Bernie Mac, Casey Affleck, Scott Caan, Vincent Cassel, Eddie Jemison, Bruce Willis; **00.10** Kuba Wojewódzki 16 (12); **01.15** Zabójcza broń 2 (21) – serial; **02.20** Uwaga!; **02.40** Noc Magii; **04.05** Kto was tak urządził; **04.35** Kto was tak urządził; **05.05** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (235); **09.10** Malanowski i Partnerzy (236); **09.40** Sekrety rodziny (235); **10.40** Dlaczego ja? (1103); **11.40** Gliniarze (306); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1113); **14.40** Dlaczego ja? (1159); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (695); **17.00** Gliniarze (704); **18.00** Pierwsza miłość (3443); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Ninja Warrior Polska (36); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (181); **23.10** Czas patriotów – film akcji, USA 1992, reż.: Philip Noyce, wyk.: Harrison Ford, Anne Archer, Patrick Bergin, Sean Bean, James Fox, Richard L. Harris, Samuel Jackson, Birch Thor; **01.50** Ghostbusters – pogromcy duchów – komedia, USA/Australia, 2016, reż.: Paul Feig, wyk.: Ed Begley Jr., Charles Dance, Andy Garcia, Chris Hemsworth, Leslie Jones, Melissa McCarthy, Kate McKinnon, Bill Murray, Kristen Wiig, Zach Woods; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleszkapy TV Okazje

TVP 1

05.10 Przysięga (706); **06.00** Wspamiętań stulecie (92); **07.00** *Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze*; **07.30** Rodzinny ekspress; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (30) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (31) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (285) – serial TVP; **11.25** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Rok w ogrodzie Extra; **12.50** Natura w Jedyńce: Na ratunek rafie koralowej – film dokumentalny; **14.00** Wspamiętań stulecie (93) – serial kostiumowy; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (707) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Wojenne dziewczyny (49) – serial TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (583) – serial obyczajowy TVP

21.05 Wielki Test – Media XXI Wieku
22.35 Ekstradycja 2 (8) – serial TVP
23.40 Ekstradycja 2 (9) – serial TVP
00.50 Ukraińcy (10) – serial dokumentalny

01.45 Najgorszy koszmar – film fabularny, USA 2017, reż.: Damian Romy, wyk.: Claire Blackwelder, Trevor St. John, Jasmine B. Johnson

03.20 Wielki Wóz – dramat wojenny, reż.: Marek Wortman, wyk.: Kazimierz Wysocki, Karol Strasburger, Jan Piechockiński, Mieczysław Hryniewicz, Jerzy Frydrych, Grzegorz Pawłowski

04.40 wojsko-polskie.pl (34)
05.00 Zakończenie dnia

TVP 2

05.05 Na sygnale (199) – serial fabularny TVP; **05.35** M jak miłość (1604) – serial TVP; **06.25** Pożyteczni.pl; **06.55** Rodzinka.pl (166) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.20** Złotopolscy (86) – telenowela TVP; **11.55** Złotopolscy (87) – telenowela TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (111) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (245) – serial fabularny TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (37) – serial; **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (46) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (112) – serial obyczajowy

19.35 Barwy szczęścia (2645) – serial obyczajowy TVP
20.10 Barwy szczęścia (2646)
20.40 Kulisy seriali „Na dobre i na złe” i „Na sygnale”

20.55 Na dobre i na złe (850) – serial
21.55 Diana – dramat, Szwecja/Wielka Brytania/Francja/Belgia 2013, reż.: Oliver Hirschbiegel, wyk.: Naomi Watts, Naveen Andrews, Douglas Hodge, Cas Anvar

24.00 Wakacje mojego życia – komedia, Kanada 2018, reż.: Martin Wood, wyk.: Catherine Bell, Cameron Mathison

01.35 Medyceusze Wspaniali (9) – serial kostiumowy, Włochy 2018, reż.: Jon Cassar, Jan Michellini, wyk.: Daniel Sharman, Sean Bean, Sarah Parish, Alessandra Mastroratti, Julian Sands

02.45 Przemysłowiczka Boża – film dok.
04.10 Archiwista (12) – serial TVP
04.55 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **05.59** Powitanie; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** W Kontrze; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Serwis Info Poranek; **08.10** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór

00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.12 O co chodzi
03.40 Dzika Polska – Pełna energii
04.50 INFO V4+
05.18 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Prosto o gospodarce; **05.20** Jestem mamą; **05.35** Tam, gdzie Bóg płacze; **06.05** Odkupienie; **07.50** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Każdy maluch to potrafi; **08.50** Słowo życia; **09.00** Opowieści Starego Testamentu; **09.30** Sanktuaria polskie; **09.50** Święty na każdy dzień; **10.00** Audycja Generalna Ojca Świętego Franciszka z Watykanu; **11.00** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **11.25** Jestem mamą; **11.40** Prosto o gospodarce; **12.00** *Anioł Pański*; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** Sursum Corda – W Górę Sercal; **13.25** Słowo życia; **13.30** *Msza święta z Jasnej Góry*; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Filmowe Życiorysy. Wichura – Zielony Trójkąt; **15.35** Zrozumieć wartość życia – rozmowa z dr Wandą Półtawską; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Na zdrowie; **16.30** Wyszyński – historia

17.00 Pędzelkiem z ogona wiewiórki pisane – reportaże
17.30 Przyroda i ludzie
17.55 Poczet Wielkich Polaków

18.00 *Anioł Pański*
18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Brat Franciszek – film animowany

20.00 Informacje dnia
20.20 *Różaniec*
20.50 Myśląc Ojczyzną
21.00 *Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja*

21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Mojżesz – 10 przykazań
22.50 Kościusko – Jeszcze Polska zatańczy – film dokumentalny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.05 Był taki dzień – 31 sierpnia; **06.20** Polskie drogi (11); **08.15** Dzika Polska – serial dok.; **08.50** Historia Polski: Gdzie jest Porozumienie Gdańskie? – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.45** Na bitewnym szlaku (1). Bitwa Warszawska; **10.05** Sensacje XX wieku: Szabla Polska; **10.55** Moje zapiski z podziemia – film dok.; **11.40** Oblicza wojny (11); **12.15** Szpital na peryferiach (15); **13.20** Paryskie mosty – film dok.; **14.25** Tajemnice III Rzeszy (5) – cykl dok.; **15.25** Tajemnice brytyjskich pałaców królewskich; **16.25** Przeszłość pamięci; **16.50** Czas honoru (1); **17.50** Flesz historii – ekstra; **17.55** Nie taka prosta historia; **18.25** W PRLu; **19.00** Historia Polski: Konfrontacja – film dok.; **20.00** Babilon. Raport o Stanie Wojennym – film fabularny; **21.30** Wojna o trony. Prawdziwa historia Europy – Mazarin – serial dok.; **22.30** Miasto 44 – dramat; **00.35** Info Wilno; **00.55** Towarzysz Wiesław: od agitatora do dyktatora – film dok.; **01.55** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **02.25** Sensacje XX wieku; **03.15** Encyklopedia II wojny światowej; **03.55** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Teledyski; **07.50** Informacje kulturalne; **08.10** Co dalej?; **08.40** Do dzieła; **09.10** Jestem – film obyczajowy; **11.00** Modrzewska (3) – serial TVP; **12.30** Stracona noc – film TVP, reż.: Janusz Majewski, wyk.: Andrzej Łapicki, Olgierd Łukaszewicz, Alicja Jachiewicz, Jan Nowicki, Ryszard Kotys; **13.30** Normalny autystyczny film – film dok.; **15.10** Świat został stworzony dla mnie – film dok.; **16.20** Miasto z morza – film obyczajowy; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Do przerwy 0:1 (2) – serial TVP; **19.25** Do przerwy 0:1 (3); **20.00** Biegnać pod wiatr – dramat; **22.10** Bracia Roca na tureckim szlaku – film dok.; **23.55** Oli Maki. Najszczęśliwszy dzień jego życia – film fabularny; **01.35** Scena Klasyczna: Kamil Pacholec – koncert; **02.25** Informacje kulturalne; **02.55** Klucznik – dramat, reż.: Wojciech Marchewski; **04.30** Kalipso – film TVP, reż.: Adek Drabiński, wyk.: Marian Kociniak, Marek Dyjak, Mariusz Leszczyński, Jan Jurewicz, Andrzej Zieliński; **05.30** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1285); **07.05** Tajemnice miłości (60); **08.00** Kuchenne rewolucje 16 (7) – program kulinarno-rozrywkowy; **09.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 16 (19); **11.50** Ukryta prawda (1117); **12.55** Tajemnice miłości (61); **14.00** Ukryta prawda (1286); **15.05** Ukryta prawda (1079); **16.10** Ten moment (21); **16.45** Kuchenne rewolucje 16 (8); **17.55** Ukryta prawda (1118); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 16 (20); **20.15** Na Wspólnej 20 (3481) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (524); **21.35** Top Of The Top Sopot Festival 2022 (7); **23.35** Szybcy i wściekły VIII – film sensacyjny, Chiny/Japonia/USA 2017, reż.: F. Gary Gray, wyk.: Vin Diesel, Jason Statham, Dwayne Johnson, Michelle Rodriguez, Tyrese Gibson, Charlize Theron, Kurt Russell; **02.25** Uwaga!; **02.45** Noc Magii; **04.10** Kto was tak urządził; **04.45** Kto was tak urządził; **05.15** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (237); **09.10** Malanowski i Partnerzy (238); **09.40** Sekrety rodziny (236); **10.40** Dlaczego ja? (1104); **11.40** Gliniarze (307); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1114); **14.40** Dlaczego ja? (1160); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (696); **17.00** Gliniarze (705); **18.00** Pierwsza miłość (3444); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Hell's Kitchen – Piekielna Kuchnia (61); **21.35** Świat według Kiepskich (577); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (182); **23.15** Nowożeńcy – komedia romantyczna, USA/Niemcy 2003, reż.: Shawn Levy, wyk.: Ashton Kutcher, Brittainy Murphy, Christian Kane, Thad Luckinbill, David Moscow, David Rasche; **01.15** Supersamiec – komedia, USA 2007, reż.: Greg Mottola, wyk.: Michael Cera, Jonah Hill, Christopher Mintz-Plasse, Bill Hader, Seth Rogen, Emma Stone; **03.45** Świat według Kiepskich (230); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleszkopy TV Okazje

TVP 1

05.15 Przysięga (707); **06.05** Wspaniałe stulecie (93); **07.00** *Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze*; **07.30** Dobre historie – W drodze do Emaus; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (3) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (286) – serial TVP; **11.30** Leśniczówka (583) – serial TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce – Wydra – powrót legendy – film dok.; **14.00** Wspaniałe stulecie (94) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (708) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Wojenne dziewczyny (50) – serial TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 Kurier – film sensacyjny, reż.: Władysław Pasikowski, wyk.: Philippe Tiokiński, Julie Engelbrecht, Jan Frycz, Patrycja Volny, Grzegorz Mąleki, Mirosław Baka, Zbigniew Zamachowski, Adam Woronowicz, Mariusz Bonaszewski
22.00 Sprawa dla reportera
23.00 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.35 Magazyn kryminalny 997
00.30 Magazyn Ekspresu Reporterów
01.30 Tanie Dranie – Moroz i Kłopotowski komentują świat
02.05 Londyńczyk (1) – serial obyczajowy TVP
03.00 Ocaleni – reality show
04.00 Magazyn śledczy Anity Gargas
04.55 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (200) – serial fabularny TVP; **05.30** M jak miłość (1605) – serial TVP; **06.25** Smaki świata – po iberyjsku (35); **06.55** Rodzinka.pl (167) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.40** Pytanie na śniadanie; **11.20** Złotopolscy (88) – telenowela TVP; **11.50** Złotopolscy (89) – telenowela TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (112) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (246) – serial fabularny TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (31) – serial, Niemcy/Austria 2012, reż.: Fabian Eder, wyk.: Andrea L'Arronge, Anja Stöhr, Jakob Seeböck; **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (113) – serial obyczajowy
19.35 Barwy szczęścia (2646) – serial obyczajowy TVP
20.10 Barwy szczęścia (2647) – serial obyczajowy TVP
20.40 Kulisy serialu „Ojciec Mateusz” (25) – felieton
20.55 Ojciec Mateusz (354) – serial kryminalny TVP, reż.: Radosław Dunaszewski, wyk.: Artur Żmijewski, Kinga Preis, Piotr Polk, Michał Piela, Rafał Cieszyński, Artur Pontek, Bartłomiej Fiolet, Jędrzej Taranek, Hanna Śleszyńska, Aleksandra Hamkała
21.55 Film fabularny
23.50 Światło między oceanami – dramat, Nowa Zelandia/Wielka Brytania/USA 2016, reż.: Derek Cianfrance, wyk.: Alicia Vikander, Michael Fassbender, Rachel Weisz, Jack Thompson
02.15 Film fabularny
04.10 Gomorra (26) – serial
05.05 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.12 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.18 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Wykłady w więzieniach; **05.55** Święty na każdy dzień; **06.00** Audycja Generalna Ojca Świętego Franciszka z Watykanu; **07.00** Grunwald 1410 – rys historyczny i znaczenie bitwy; **07.45** Muzyczne chwile; **07.50** Kartka z kalendarza; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Słowo życia; **08.40** Poznajemy Polskę; **08.55** Święty na każdy dzień; **09.00** Na zdrowie; **09.20** Brat Franciszek; **09.50** 100 cudownych miejsc na świecie; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Myśląc Ojczyznę; **11.35** Przyroda i ludzie; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.10** Muzyczne chwile; **13.20** Przegląd tygodnia „Niedziela”; **13.30** *Msza święta z Jasnej Góry*; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Jan Paweł II w Ziemi Świętej; **15.20** „Cioteczka”; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **16.35** Porady Medyczne Bonifratrów
17.00 *Modlitwa w sanktuarium św. Józefa w Kaliszu – transmisja nabożeństwa*
19.25 Akademia pro-life – program edukacyjny
19.30 Przyjaciele i bohaterowie – serial animowany dla dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 *Różaniec*
20.50 Myśląc Historią
21.00 *Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja*
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Ziemia Obiecana – serial fabularny
22.50 Koncert Requiem dla świata
23.50 100 cudownych miejsc na świecie – program historyczny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień – 1 września; **07.00** Czas honoru (1); **07.55** W kotle historyi; **08.30** Historia Polski: Wielu. 13 cegieł; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Narodziny wojny; **10.15** Sensacje XX wieku: Narodziny wojny; **10.40** Flesz historii – ekstra; **10.50** W naszym miasteczku wojna; **11.45** W PRL-u; **12.15** Szpital na peryferiach (16); **13.25** Amsterdam, Londyn, Nowy Jork. Wspaniała trójka (4); **14.25** Artylerzysta z Wichra; **14.55** Płonąca granica; **15.15** Amerykańskie dynastie. Ród Bushów (4); **16.05** Taśmy bezpieki; **16.30** Alfabet Andrzeja Dobosza; **16.55** Czas honoru (2); **17.50** A więc wojna; **18.00** Wielu – film dok.; **18.25** Archiwum zimnej wojny; **19.00** Historia Polski: A więc wojna! Niezapomniane kadry; **20.15** Mokra 1939; **20.55** Giganci historii; **21.45** Ekspertyza; **22.15** Od Hallera do Pattona – film dok.; **23.15** Moje zapiski z podziemia – film dok.; **24.00** Info Wilno; **00.15** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.50** Sensacje XX wieku; **01.15** Sensacje XX wieku; **01.45** Encyklopedia II wojny światowej; **02.15** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.40** Informacje kulturalne; **08.10** Dziką Muzyką – Granie do nieba – skrzypkowie Radomszczyzny; **08.50** Miasto z morza – film obyczajowy; **11.00** Modrzejewska (4) – serial TVP; **12.35** Niepospolita – film krótkometrażowy; **13.00** Rzecz Polska – cykl dok.; **13.20** Henryk Wars – pieśńiarz Warszawy – film dok.; **14.30** Jutro idziemy do kina – film fabularny; **16.25** Eroica – dramat, reż.: Andrzej Munk; **17.55** Co dalej?; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Do przerwy 0:1 (4) – serial TVP; **19.25** Do przerwy 0:1 (5) – serial TVP; **20.00** Zakazane piosenki – film wojenny; **21.55** Res Poloniae – O Polsce z oddali – Gitanas Nausėda; **22.35** Czas Starszych Panów – film dok.; **23.35** Gomorra (1) – serial; **00.45** Co dalej?; **01.20** Biegnąc pod wiatr – dramat, Niemcy 2019, reż.: Jan Philipp Weyl, wyk.: Mikias Wolde, Ashenafi Nigusu, Joseph Reta Belay; **03.30** Informacje kulturalne; **04.00** Zad wielkiego wieloryba – film fabularny, reż.: Mariusz Treliński; **05.35** Afisz kulturalny ekstra; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1286); **07.05** Kuchenne rewolucje 16 (8); **08.00** Dzień Dobry; **11.40** Doradca smaku 16 (20); **11.50** Ukryta prawda (1118); **12.55** Tajemnice miłości (62); **14.00** Ukryta prawda (1287); **15.05** Ukryta prawda (1080); **16.10** Ten moment (22); **16.45** Kuchenne rewolucje 17 (1); **17.55** Ukryta prawda (1404); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (1); **20.15** Na Wspólnej 20 (3482) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (556); **21.35** Kuchenne rewolucje 25 (1); **22.45** Podatek od miłości – komedia, Polska 2017, reż.: Bartłomiej Ignaciuk, wyk.: Aleksandra Domańska, Grzegorz Damięcki, Roma Gąsiorowska, Michał Czernecki, Anna Smolowik, Ewa Gawryluk, Zbigniew Zamachowski, Magdalena Rózczyńska; **00.50** Zamiana ciał – komedia, USA 2011, reż.: David Dobkin, wyk.: Ryan Reynolds, Jason Bateman, Leslie Mann, Olivia Wilde, Alan Arkin; **03.15** Uwaga!; **03.35** Noc Magii (1112); **05.00** Kto was tak urządził; **05.30** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (239); **09.10** Malanowski i Partnerzy (240); **09.40** Sekrety rodziny (237); **10.40** Dlaczego ja? (1105); **11.40** Gliniarze (308); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1115); **14.40** Dlaczego ja? (1161); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (697); **17.00** Gliniarze (706); **18.00** Pierwsza miłość (3445); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Nasz Nowy Dom (265); **21.05** Przyjaciółki (231); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (183); **23.10** Obsesja zazdrości – thriller psychologiczny; **01.05** Jojo Rabbit – dramat, Nowa Zelandia/Czechy/USA 2019, reż.: Taika Waititi, wyk.: Alfie Allen, Thomas Griffin Davis, Scarlett Johansson, Thomasin McKenzie, Stephen Merchant, Sam Rockwell, Taika Waititi, Rebel Wilson, Archie Yates; **03.25** Świat według Kiepskich (182); **04.00** Świat według Kiepskich (235); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.15 Przysięga (708); **06.05** Wspaniałe stulecie (94); **07.00** *Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze*; **07.30** Agape; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (32) – serial obyczajowy TVP; **09.35** Komisarz Alex (33) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (287) – serial kryminalny TVP; **11.25** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedyne: Dzikie Słowenia – film dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (95) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (709) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Wojenne dziewczyny (51) – serial TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.20** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.35 Ojciec Mateusz (342) – serial TVP
21.25 Kulisy serialu „Na sygnale” (199)
21.35 Na sygnale (383) – serial
22.15 Ośmiorniczka – film sensacyjny, Wielka Brytania/USA 1983, reż.: John Glenn, wyk.: Roger Moore, Maud Adams, Louis Jourdan
00.35 Godziny – wyścig z czasem – film akcji, USA 2013, reż.: Eric Heisserer, wyk.: Paul Walker, Genesis Rodriguez, Nancy Nave
02.15 S. W. A. T. – Jednostka specjalna. (47) – serial
03.00 Ratownicy (1) – serial TVP, reż.: Marcin Wrona, wyk.: Bogusław Linda, Tomasz Schuchardt, Przemysław Bluszczyński, Jacek Koman, Wojciech Czerwiński
03.50 Magazyn kryminalny 997
04.30 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (201) – serial fabularny TVP; **05.30** M jak miłość (1606) – serial TVP; **06.20** Anna Dymna – spotkamy się; Łukasz Kosiara; **06.55** Rodzinka.pl (168) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.20** Polska od kuchni – Miss Wdzięku (4) – widowisko; **11.55** Złotopolscy (90) – telenowela TVP; **12.30** Kolo fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (113) – serial obyczajowy, Turcja 2019, reż.: Cem Tabak, Yasemin Erkul, wyk.: Emre Mete Sönmez, Ali Yasin Özegemen, Gizem Arkan, Sezgin Irmak, Ozan Turan; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (247) – serial fabularny TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (39) – serial; **16.00** Kolo fortuny – teleturniej; **16.35** Familia da – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (48) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (114) – serial obyczajowy

19.35 Barwy szczęścia (2647) – serial obyczajowy TVP
20.10 Barwy szczęścia (2648) – serial obyczajowy TVP
20.40 Program rozrywkowy
21.40 Program rozrywkowy
22.45 Program rozrywkowy
23.50 Kino relaks – Wymarzony – film fabularny, USA 2013, reż.: Kat Coiro, wyk.: Justin Long, Keir O'Donnell, Evan Rachel Wood, Sienna Miller
01.35 Diana – dramat, Szwecja/Wielka Brytania/Francja/Belgia 2013, reż.: Oliver Hirschbiegel, wyk.: Naomi Watts, Naveen Andrews, Douglas Hodge, Cas Anvar
03.35 Wakacje mojego życia – komedia, Kanada 2018, reż.: Martin Wood, wyk.: Catherine Bell, Cameron Mathison
05.00 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **05.59** Powitanie; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** W Kontrze; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Forum
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Forum
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.12 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.38 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Eksodus – Droga Narodu Wybrane; **07.00** Moja wyspa wiary; **07.50** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo życia; **08.45** Przyjaciele i bohaterowie; **09.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **09.35** Święty na każdy dzień; **09.45** Jestem mamą; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Strażnicy Piętej Ewangelii; **11.10** Serce i oblicze Boga; **11.25** Myśląc Historią; **11.35** Papież cierpienia; **12.00** *Anioł Pański*; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.10** Muzyczne chwile; **13.30** *Msza święta z Jasnej Góry*; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Zrozumień Antycywilizację; **14.55** Słowo życia; **15.00** *Koronka do Bożego Miłosierdzia*; **15.20** Mocni w Wierze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Siodny Sakrament; **16.40** Prosto o gospodarce; **17.00** Życie z Pasją; **17.25** Święty na każdy dzień; **17.30** Geopolityka; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** *Anioł Pański*

18.05 Informacje dnia
18.15 Westerplatte Młodych
19.00 Warto zauważyć... w mijającym tygodniu
19.30 Opowieści Theo
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Historią
21.00 *Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja*
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Ziemia Obiecana
22.55 Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela”
23.00 Święty Grzegorz Wielki – film historyczny
23.55 Muzyczne chwile
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 2 września; **07.10** Czas honoru (2); **08.15** Historia Polski: A więc wojna! Niezapomniane kadry – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Kuchnia dwudziestolecia (22); **10.20** Sensacje XX wieku: Bitwa pod Mokrą; **11.10** Od Hallera do Pattona – film dok.; **12.10** Taśmy bezpieki; **12.35** Alfabet Andrzeja Dobosza; **13.05** Szpital na peryferiach (17) – serial; **14.15** Samochody, które podbiły świat (1); **15.05** Wynalazki, które zmieniły świat – Samolot (2); **16.10** Geniusze i marcyfale. Kazimierz Prószyński – film dok.; **17.05** Czas honoru (3) – serial TVP; **18.00** A więc wojna; **18.10** Ex Libris (507); **18.40** Amerykańskie dynastie. Ród Bushów (4); **19.30** Historia Polski: Luftwaffe 39 – film dok.; **20.20** Teatr Historii – Lalka z łóżka nr 21; **20.35** Lalka z łóżka nr 21; **21.30** Tajne akta III Rzeczy (1); **22.30** Pan Am – lot przez Pacyfik (2); **23.35** Rzeczpospolita Reaktywacja – film dok.; **00.35** Info Wilno; **01.00** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.30** Sensacje XX wieku; **02.25** Encyklopedia II wojny światowej; **02.50** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.35** Informacje kulturalne; **08.05** Co dalej? – program publicystyczny; **08.40** Kronos – Pocztówka; **09.20** Eroica – dramat, reż.: Andrzej Munk, wyk.: Edward Dziewoński, Barbara Polomska, Ignacy Machowski, Kazimierz Opaliński, Leon Niemczyk, Józef Nowak; **11.00** Modrzejewska (5) – serial TVP; **12.30** Wiatr w trzcinię – film anim.; **13.15** Czas Starzych Panów – film dok.; **14.20** W pustyni i w puszczy, cz. 1 – film przygodowy; **16.10** W pustyni i w puszczy, cz. 2; **17.55** Res Poloniae – O Polsce z oddali – Gitanas Nausėda; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Do przerwy 0:1 (6) – serial TVP; **19.25** Do przerwy 0:1 (7); **20.00** Wieczór kinomana – Wstęp do filmu; **20.05** Wieczór kinomana – Pasożyt; **22.40** Moje pokolenie; **00.15** Gomorra (2) – serial; **01.30** Wspomnienia – film anim.; **01.45** Pod twoimi palcami – film anim.; **02.10** Wino truskawkowe – komediodramat; **04.15** Informacje kulturalne; **04.40** Teledyski; **05.30** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1287); **07.05** Kuchenne rewolucje 17 (1); **08.00** Dzień Dobry; **11.40** Doradca smaku 17 (1); **11.50** Ukryta prawda (1404); **12.55** Tajemnice miłości (63); **14.00** Ukryta prawda (1288); **15.05** Ukryta prawda (1081); **16.10** Ten moment (23); **16.45** Kuchenne rewolucje 17 (2) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1405); **19.00** Fakty; **19.30** Sport; **19.40** Pogoda; **19.50** Uwaga!; **20.00** 25 lat niewinności. Sprawa Tomka Komendy – film obyczajowy, Polska 2020, reż.: Jan Holoubek, wyk.: Piotr Trojan, Agata Kulesza, Dariusz Chojnacki, Jan Frycz, Magdalena Rózczyńska; **22.35** Czerwony smok – film sensacyjny, USA/Niemcy 2002, reż.: Brett Ratner, wyk.: Anthony Hopkins, Edward Norton, Ralph Fiennes, Harvey Keitel, Emily Watson, Mary-Louise Parker, Philip Seymour Hoffman, Anthony Heald; **01.00** Kuba Wojewódzki 16 (12); **02.10** Uwaga!; **02.30** Noc Magii (1113); **03.50** Kto was tak urządził; **04.20** Kto was tak urządził; **04.50** Kto was tak urządził; **05.20** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (241); **09.10** Malanowski i Partnerzy (242); **09.40** Sekrety rodziny (238); **10.40** Dlaczego ja? (1106); **11.40** Gliniarze (309); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1116); **14.40** Dlaczego ja? (1162); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (698); **17.00** Gliniarze (707); **18.00** Pierwsza miłość (3446); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.40** Sport; **19.50** Pogoda; **19.55** Kulisy „Szczęścia chodzą parami”; **20.05** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (166); **22.10** Love Island. Wyspa miłości (184); **23.10** Wolverine – film, USA/Wielka Brytania/Japonia 2013, reż.: James Mangold, wyk.: Rila Fukushima, Hugh Jackman, Svetlana Khodchenkova, Tao Okamoto, Hiroyuki Sanada; **02.00** Przerwana lekcja muzyki – dramat, USA/Niemcy, 1999, reż.: James Mangold, wyk.: Clea DuVall, Angelina Jolie, Jared Leto, Elisabeth Moss, Brittany Murphy, Winona Ryder; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Teleszkopy TV Okazje

TVP 1

04.40 Klan (4009) – telenowela TVP; **05.10** Klan (4010); **05.30** Klan (4011); **06.00** Magazyn Ekspresu Reporterów; **07.00** **Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze**; **07.40** Rok w ogrodzie; **08.05** Rok w ogrodzie Extra; **08.20** wojsko-polskie.pl (35) – reportaż; **08.45** Pełnosprawni (46) – magazyn dla niepełnosprawnych; **09.15** Fascynujący świat – Titanic, geneza gigantów – film dokumentalny; **10.20** Sprawa dla reportera; **11.25** Rolnik szuka żony – reality show; **12.25** Gwiazdy w południe – Biały Bizon – western, USA 1977, reż.: J. Lee Thompson; **14.10** Z pamięci: Ludwik Jerzy Kern, cz. 2 – felieton; **14.25** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **14.55** Komisarz Alex (212) – serial kryminalny TVP; **15.50** Rolnik szuka żony – reality show; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **18.30** Ojciec Mateusz (342) – serial kryminalny TVP; **19.25** Sport **19.30** Wiadomości **20.05** Pogoda **20.10** ALARM! **20.35** Komisarz Alex (213) – serial kryminalny TVP **21.35** Hit na sobotę – film fabularny **23.40** Życzenie śmierci – film sensacyjny, USA 2018, reż.: Eli Roth, wyk.: Vincent D'Onofrio, Elizabeth Shue, Bruce Willis **01.40** Brunet wieczorową porą – komedia kryminalna, reż.: Stanisław Bareja, wyk.: Krzysztof Kowalewski, Bożena Dykiel, Mirosława Krajewska, Wojciech Pokora, Wiesław Gołas, Emilia Krakowska, Janina Traczkówna, Jan Kobuszewski, Józef Nałberczak **03.15** Jaka to melodia? **04.50** Z pamięci: Ludwik Jerzy Kern, cz. 2 **04.55** Zakończenie dnia

TVP 2

05.20 Barwy szczęścia (2644) – serial obyczajowy TVP; **05.55** Barwy szczęścia (2645) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2646) – serial obyczajowy TVP; **07.00** M jak miłość (1664) – serial TVP, reż.: Kinga Lewińska, wyk.: Teresa Lipowska, Karina Woźniak, Monika Mielnicka, Małgorzata Pieńkowska, Iga Krefft, Arkadiusz Smoleński, Małgorzata Rożniatowska; **07.55** Pytanie na śniadanie; **12.10** Rodzinny ekspres; **12.50** Program rozrywkowy; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Kolo fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na Sukces; **16.20** Na dobre i na złe (850) – serial TVP, reż.: Adam Guziński, wyk.: Mateusz Janicki, Piotr Garlicki, Emilia Komarnicka-Klynstra, Michał Żebrowski, Marek Kalita, Marta Żmuda Trzebiatowska, Katarzyna Skrzynecka; **17.20** Smaki świata; **17.50** Słowo na niedzielę – Teleskop Buba, wieża i pamiętanie; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.40** Postaw na milion – teleturniej; **19.35** Lajki! **20.00** The Voice of Poland s. XIII – Przesłuchania w ciemno (1) – widowisko muzyczne **21.05** The Voice of Poland s. XIII – Przesłuchania w ciemno (2) – widowisko muzyczne **22.15** The Voice of Poland s. XIII – Przesłuchania w ciemno (1) – widowisko muzyczne **23.20** The Voice of Poland s. XIII – Przesłuchania w ciemno (2) – widowisko muzyczne **00.30** Wymarzony – film fabularny, USA 2013, reż.: Kat Coiro, wyk.: Justin Long, Keir O'Donnell, Evan Rachel Wood, Sienna Miller **02.15** Córką trenera – film obyczajowy, reż.: Łukasz Grzegorzek, wyk.: Jacek Braciak, Bartłomiej Kowalski, Agata Buzek, Piotr Żurawski, Marta Ścisłowicz **04.00** Film fabularny **05.35** Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.24** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.50** Bezpieczna jazda; **08.00** Info Poranek; **08.22** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Salon dziennikarski; **09.59** Info Dzień weekend; **10.23** Pogoda; **10.29** Info Dzień weekend; **10.53** Pogoda; **10.59** Info Dzień weekend; **11.29** Info Dzień weekend; **11.52** Pogoda; **11.59** Info Dzień weekend; **12.29** Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata TVP INFO; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info med; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Studio Wschód; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.30** Kobiecym okiem; **18.52** Serwis Info Wieczór weekend; **19.00** Między słowami **19.20** Serwis Info Wieczór weekend **19.30** Wiadomości **19.58** Gość Wiadomości **20.13** Minęła 20 **21.00** Nie da się ukryć **21.15** Śledczym okiem **21.40** Serwis Info Wieczór weekend **21.50** W tyle wizji **22.25** Serwis Info Wieczór weekend **22.30** W tyle wizji Extra **23.00** Magazyn śledczy Anity Gargas **23.25** INFO Wieczór **24.00** Wiadomości **00.28** Gość Wiadomości **00.56** Pogoda **01.05** Salon dziennikarski **02.00** Minęła 20 **02.52** Pogoda **03.25** Filmy Dokumentalne TVP INFO **04.25** Filmy Dokumentalne TVP INFO **05.28** Magazyn śledczy Anity Gargas

TV TRWAM

05.00 Siódmy Sakrament; **05.30** Święty na każdy dzień; **05.35** Paweł – apostoł łask; **06.40** Filmowe życiorysy; **07.50** Kartka z kalendarza – Powstanie Warszawskie; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Westerplatte Młodych; **08.55** Słowo życia; **09.00** Głos serca; **09.45** Muzyczne chwile; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Retrospekcja; **10.20** Dinozaury z Krasiejowa; **10.40** Polski Punkt Widzenia; **11.00** Kropelka radości; **12.00** **Anioł Pański**; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Warto zauważyć... w mijającym tygodniu; **12.50** Siódmy Sakrament; **13.20** Ocalić od zapomnienia; **13.30** **Msza święta z Jasnej Góry**; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela”; **14.35** Natura Obiektywne; **15.00** Regał; **15.35** Wierzę w Boga; **15.55** Święty na każdy dzień; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Bp Jan Olszański – pasterz i twierdza; **17.00** Z Parlamentu Europejskiego; **17.25** Święty na każdy dzień; **17.30** Wolność Słowa; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** **Anioł Pański** **18.05** Informacje dnia **18.15** W naszej Rodzinie **19.25** Święty na każdy dzień **19.30** Manna z Nieba **19.45** Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci **20.00** Informacje dnia **20.20** **Różaniec** **20.50** Myśląc Historia **21.00** **Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja** **21.20** Informacje dnia **21.40** Polski Punkt Widzenia **22.00** Głos serca – serial fabularny **22.45** Święty na każdy dzień **22.50** W poszukiwaniu dowodów – spór wokół Mojżesza – program historyczny **23.50** Muzyczne chwile **00.00** Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień – 3 września; **06.55** 1819 kg wiary – film dok.; **07.50** Wojownicy czasu; **08.30** Alternatywy 4 (7) – serial komediowy TVP; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Okrasa łamie przepisy; **10.30** Amsterdam, Londyn, Nowy Jork. Wspaniała trójka (4); **11.35** Wszystkie kolory świata: Riwiera Włoska – serial dok.; **12.35** Dzikie krainy Australii – Wybrzeże rekinów wielorybów – cykl dok.; **13.35** Pierwszy Virtuti Militari – reportaż; **14.10** Umarłem, aby żyć – dramat wojenny; **15.45** Nie taka prosta historia; **16.20** Samochody, które podbiły świat (1); **17.00** Płonąca granica – cykl reportaży; **17.25** Spór o historię – Polscy prymasi; **18.00** A więc wojna; **18.10** Kariera Nikodema Dywmy (1) – serial TVP; **19.00** Giganci historii; **19.50** Rok 1982. Kalendarium (35); **20.05** Ogniem i mieczem – dramat historyczny; **23.15** Historia w postaciach zapisana: Egipt Tutanchamona i Ramzesa II – cykl dok.; **01.50** Giuseppe w Warszawie – komedia; **03.35** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

06.55 W Polskę idziemy... czyli jubileusz Wiesława Gołasa, cz. 1 – widowisko rozrywkowe; **08.00** Informacje kulturalne; **08.25** Wydarzenie aktualne; **08.55** Świat Alfonsa Muchy – film dok.; **10.40** Czarne chmury (3) – serial TVP; **11.40** Do dzieła; **12.10** Nie lubię poniedziałku – komedia; **14.05** Dziką Muzyką – Tęgie Chłopy; **14.40** Szczawno-Zdrój Baroque Festival 2021 – Kantaty Mitologiczne; **15.55** Książd Leon Morin – film obyczajowy, Francja/Włochy 1961, reż.: Jean-Pierre Melville, wyk.: Jean-Paul Belmondo, Edith Loria, Monique Hennessy, Monique Bertho, Emmanuele Riva; **18.10** Co dalej?; **18.40** Legendy Rocka: Marvin Gaye; **19.05** Legendy Rocka: Pat Benatar; **19.30** Informacje kulturalne; **20.00** Światło między oceanami – dramat; **22.20** Kabaret Starszych Panów: Zupelnie Inna historia – wieczór 9 – widowisko; **23.35** Max i ferajna – komedia kryminalna; **01.40** Wieczór kinomana – Pasożyt; **04.15** Informacje kulturalne; **04.45** Teledyski; **05.15** Tamte lata, tamte dni: Barbara Krafftówna; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (918) – program obyczajowy; **07.05** Kuchenne rewolucje 12 (1) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry; **11.30** Na Wspólnej Omnibus 20 (887); **13.30** MasterChef Junior 7 (10); **15.10** Totalne remonty Szczęśliwej 4 (8); **16.15** Weekendowa metamorfoza 4 (8); **17.15** Nieoczywiste miejsca 3 (1); **17.50** MądrzeGotujemy z Katarzyną Bosacką (1); **17.55** Kuchenne rewolucje 25 (1); **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** Mam talent 14 (1); **21.45** After – film obyczajowy, USA 2019, reż.: Jenny Gage, wyk.: Josephine Langford, Hero Fiennes-Tiffin, Khadija Red Thunder, Dylan Arnold, Peter Gallagher, Jennifer Beals; **23.55** Topielisko – horror, USA 2019, reż.: Michael Chaves, wyk.: Linda Cardellini, Roman Christou, Jaynee-Lynne Kinchen, Raymond Cruz, Marisol Ramirez; **02.00** Uwaga!; **02.20** Noc Magii (1114); **03.45** Kto was tak urządził; **04.20** Kto was tak urządził

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.35** Aleksander – okropny, straszny, niezbyt dobry, bardzo zły dzień – film familijny; **10.10** Ewa gotuje (455); **10.40** Nasz Nowy Dom (265); **11.40** Bogaty Dom – Biedny Dom (33); **12.45** Górale (9); **13.15** Górale (10); **13.45** Drwale i inne opowieści Bieszczadów (109); **14.15** Drwale i inne opowieści Bieszczadów (110); **14.40** Rolnicy. Podlasie (20); **15.45** Więzienie (100); **16.15** Więzienie (101); **16.45** Więzienie (102); **17.15** Więzienie (103); **17.45** Chłopaki do wzięcia (263); **18.15** Chłopaki do wzięcia (264); **18.50** Wydarzenia; **19.15** Prezydenci i Premierzy. 12 Głosy Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Doda. 12 kroków do miłości (1); **21.05** Titanic, cz. 1 – dramat, USA 1997, reż.: James Cameron, wyk.: Leonardo DiCaprio, Kate Winslet; **23.10** Szeregowiec Ryan – dramat wojenny, USA 1998, reż.: Steven Spielberg, wyk.: Adam Goldberg, Barry Pepper, Vin Diesel, Edward Burns, Tom Hanks, Tom Sizemore; **02.45** 183 metry strachu – horror; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

Redakcja „Idziemy” nie ponosi odpowiedzialności za zmiany w programach TV wprowadzone przez nadawców po 19 VIII 2022 r.

fot. Caritas Polska

kazane w ramach tegorocznej edycji akcji Tornister Pełen Uśmiechów, wpisującej się w kampanię Akademia Caritas Dzieciom. Akcję, jak co roku, wspiera para prezydencka.

– W tym roku plecaki z wyprawkami trafią do ponad 10 tys. dzieci, w tym ok. 4 tys. dzieci ukraińskich, a także dzieci z Białorusi i Litwy. Oficjalna inauguracja akcji i uroczyste wydanie wyprawek odbędzie się 21 sierpnia w Sanoku. Spośród 500 rozdanych w Sanoku plecaków 150 trafi do dzieci z Ukrainy – zapowiada ks. dr Marcin Iżycki, dyrektor Caritas Polska. – Kampania, skierowana do najmłodszych, jak wiele naszych działań, jest prowadzona dzięki wsparciu naszych darczyńców i partnerów.

W nowy rok szkolny z Caritas

Tradycyjne rozdawanie wyprawek szkolnych, a także organizacja warsztatów wspierających zdrowie psychiczne i sprawność fizyczną – tegoroczna edycja kampanii Akademia Caritas Dzieciom wychodzi naprzeciw potrzebom najmłodszych z polskich i ukraińskich rodzin.

Integracyjne zajęcia polsko-ukraińskie odbywają się na wybranych obozach oraz koloniach podczas Wakacyjnej Akcji Caritas, będą też prowadzone we wrześniu w świetlicach Caritas diecezjalnych. Ich podstawę stanowi realizowany już wcześniej program profilaktyki zintegrowanej Ratownicy Marzeń.

– Staramy się rozmawiać z młodymi ludźmi o tym, co jest dla nich ważne, jakie mają wartości, jakie tęsknoty, o czym marzą. Zajęcia są prowadzone na zasadzie dialogu i to dla młodych ludzi często jest zaskoczeniem. W komentarzach otrzymujemy sygnały: fajnie było spotkać kogoś, kto mnie słucha, kto liczy się z moim zdaniem. Bez znaczenia, czy to młodzież z Ukrainy, czy z Polski – brakuje jej dorosłych, którzy by z nią rozmawiali – zauwa-

ża Krzysztof Derewecki, trener prowadzący zajęcia w ramach programu.

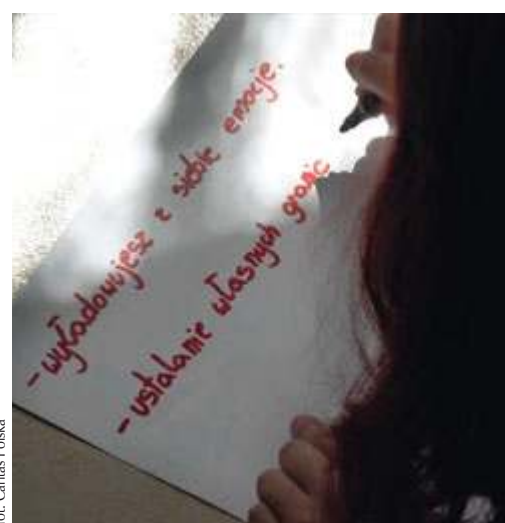
WSPARCIE I INTEGRACJA

Zdaniem ks. Krzysztofa Jabłońskiego, zastępcy dyrektora Caritas Archidiecezji Warmińskiej, program jest bardzo wartościowy. – Ukraińskie dzieci pozostawiły w swoim kraju członków rodzin, koleżanki i kolegów i wracają do nich myślami. Dzięki warsztatom uczą się, jak w odpowiedni sposób kierować swoimi emocjami i zachowaniami – opowiada ks. Krzysztof. I dodaje, że dzięki programowi integracja polskich i ukraińskich dzieci odbywa się nie tylko na płaszczyźnie wspólnych gier, zabaw i posiłków, ale także radzenia sobie z emocjami, uczuciami, problemami wynikającymi z różnych okoliczności – tego, co się dzieje zarówno w polskich, jak i w ukraińskich domach.

Krzysztof Derewecki wskazuje dwa istotne aspekty warsztatów i przekazywanych podczas nich treści. – Po pierwsze, kwestia wzajemnego szacunku. To ważne dla młodych ludzi, bo oni domagają się szacunku, ale mają problem z okazywaniem go komukolwiek. Drugi temat to postrzeganie różnic, jakie są między nami, nie jako zagrożenia, ale jako bogactwa, które inni ludzie wnoszą do naszego otoczenia – wyjaśnia prowadzący warsztaty.

WYPRAWKI JAK CO ROKU

W nowy rok szkolny mali podopieczni Caritas wejdą wyposażeni nie tylko w wiedzę i umiejętności zdobyte na wakacyjnych i wrześniowych warsztatach, ale także w plecaki i przybory szkolne prze-

fot. Caritas Polska

Jak pomóc w realizacji programów Caritas dla najmłodszych?

- Dokonując wpłaty na stronie caritas.pl/dzieci
- Przekazując dowolną kwotę na konto 70 1020 1013 0000 0102 0002 6526 z dopiskiem DZIECI
- Wysyłając SMS o treści DZIECI pod numer 72052 (koszt 2,46 zł)

Dziękujemy i zachęcamy do angażowania się w inicjatywy służące dzieciom i młodzieży. W tym roku mają one często wymiar integracyjny i są odpowiedzią na trudną sytuację naszych gości z Ukrainy, dotkniętych traumatycznymi doświadczeniami związanymi z wojną – zwraca uwagę dyrektor Caritas Polska.

KRÓLOWO POKOJU módl się za nami

ODPUST W LORETTO

11.09.2022
NIEDZIELA

W PROGRAMIE:

- 12.00 – Msza Święta
pod przewodnictwem
bp. Artura Mizińskiego
- Konferencja formacyjna
- Koncert Orkiestry
Victoria i Wspólnoty
Oblubienicy Ducha
Świętego
- Różaniec i Koronka
do Bożego Miłosierdzia

Zgłoszenia grup zorganizowanych przyjmujemy pod nr. tel. 29 741 17 87 lub 37

PATRONI MEDIALNI:

KURCZAK SIELSKI

Z CHOWU BEZ ANTYBIOTYKÓW

- 100% Z POLSKICH GOSPODARSTW
- PASZA ROŚLINNA BEZ SUROWCÓW GMO
Z DODATKIEM SKŁADNIKÓW MINERALNYCH I WITAMIN
- 5 POLSKICH ZBÓŻ
KUKURYDZA, PSZENICA, PSZENŻYTO, JECZMIEN, OWIES PLUS MARCHEW
- IDEALNY DO PIECZENIA
WYSMIENITY NA ROSŁ, MIEKKI, SOCZYSTY, AROMATYCZNY
- DELIKATNIE ŻŁOTAWA BARWA
DZIEKI KUKURYDZY, KTÓRA JEST KARMIONY

KURCZAK SIELSKI
ROŚNIE WOLNIEJ
NIŻ ZWYKŁY
KURCZAK

Kurczak
sielski
Z CHOWU BEZ ANTYBIOTYKÓW

SuperDrob